

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katarina Ksenija Fister

Mentorica: red. prof. dr. Tanja Renner

**MOŽNOSTI ZMANJŠEVANJA VPLIVA DEJAVNIKOV TVEGANJA
NA RAZVOJ MLADOSTNIKOV – PROJEKT UČNO VZGOJNE
POMOČI MLADIM NA CENTRU ZA SOCIALNO DELO MOSTE
POLJE**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

KAZALO

1. UVOD	4
1.1. Koncept učno - vzgojne pomoči	5
1.2. Vključevanje otrok ali mladostnikov v projekt	6
1.3. Oblike dela	7
2. MLADOSTNIŠTVO	9
2.1. Opredelitev mladih	9
2.2. Mladost je ranljiva	11
2.3. Kriza identitete	12
2.4. Stiske mladih	13
2.5. Socializacija	14
2.5.1. Primarna socializacija	14
2.5.2. Sekundarna socializacija	15
2.5.3. Kronološka opredelitev adolescence	15
2.6. Vzgoja in izobraževanje kot dejavnik socialnega vključevanja mladih	18
2.6.1. Vzgoja in učenje za multikulturnost	19
3. SKUPNOSTNI PROGRAMI ZA MLADE (SPM)	21
3.1. Uvod	21
3.2. Teoretična izhodišča SPM	22
3.3. Poslanstvo SPM Centra za socialno delo Lj. Moste Polje	23
3.4. Metode dela	25
3.5. Kratka predstavitev osebnih izkaznic posameznih programov znotraj skupnostnih programov za mlade	27
3.5.1. Osebna izkaznica programa Svetovalnica	27
3.5.2. Osebna izkaznica programa Korak	28
3.5.3. Osebna izkaznica programa CONA	29
3.5.4. Osebna izkaznica programa Info točka Fužine	30
3.5.5. Osebna izkaznica programa Učno vzgojne pomoči	31

4. METODOLOGIJA	33
4.1. Vrsta raziskave	33
4.2. Viri podatkov	33
4.3. Izbor primera	34
4.4. Zbiranje podatkov	34
4.5. Obdelava in analiza podatkov	35
5. REZULTATI IN RAZPRAVA	36
5.1. Zapis dogodkov s komentarjem	36
5.2. Evalvacija komentarja po Petru Lüssiju	76
5.3. Zaključki evalvacije komentarja po Petru Lüssiju	80
5.4. Evalvacija sprememb mladostnikovega vedenja	83
5.5. Zaključki evalvacije sprememb mladostnikovega vedenja	88
6. ZAKLJUČEK	90
7. LITERATURA IN VIRI	94

1. UVOD

Razlogi za začetek uvajanja projekta Učno-vzgojna pomoč (UVP) so družbene spremembe v začetku devetdesetih let, ki so poleg pozitivnih imele tudi negativne posledice ter prizadele "ranljivejši" del populacije: povečano brezposelnost, nerešena stanovanjska vprašanja, zniževanje ravni socialne varnosti, zmanjšanje možnosti mladih za šolanje in vključitev v delo. Sodobna država čedalje bolj postavlja v ospredje posameznika in njegovo družino tudi kot osnovna nosilca skrbi za njuno socialno varnost. Nova organizacija družbe je porušila delovni ritem družine, ki je vse bolj izpostavljena močnim procesom, ki vodijo k razdvojenosti. Starša sta večji del časa fizično ločena od otrok in obenem delata bistveno dalj časa, kar jima onemogoča dodatne vire dohodkov. Družina postaja popolnoma odvisna od plače. Položaj otrok v družini se spreminja: vse bolj jih vzgajajo drugi: država, privatne institucije ali ulica. Vzgojni vplivi družine in vseh drugih vzgojnih dejavnikov so pogosto zelo različni in nasprotni. Družba na eni strani mladim postavlja izzive, ki pripadajo prihodnosti: nudi jim predstavo uspešnega mladega človeka, kateremu se obeta perspektiva in zavirljiva blaginja. Na drugi strani pa družba ne uspe zagotoviti potrebnih pogojev in sredstev za ustrezen odgovor na zastavljene izzive, saj mladim ne nudi vzgojnih struktur, ki bi bile kvalitetne in bi jim omogočale primeren vstop v svet izobraževanja, zaposlitve in dela, ter enakovreden start v primerjavi s statusom odraslega človeka. Neuspešen mladostnik čedalje bolj postaja tujec v družbi, šoli in svoji družini.

Posledica družbenih sprememb, ki jih doživljamo, je tudi ta, da se na Centrih za socialno delo srečujemo z drugačnimi potrebami in izzivi, ki prihajajo iz zunanjega okolja. Od notranje fleksibilnosti in širšega interdisciplinarnega pristopa v mreži strokovnih služb pa je odvisna kakovost dela glede na te potrebe. Tako smo na CSD Ljubljana Moste-Polje osnovne dejavnosti, ki so v skladu s statusom javnega zavoda in je organiziran za opravljanje dejavnosti socialnega varstva, razširili z izvajanjem različnih dejavnosti, ki potekajo v okviru projektov, ki jih bom na kratko predstavila v nalogi.

1.1. Koncept učno - vzgojne pomoči

Koncept učno-vzgojne pomoči v okviru Centra za socialno delo Ljubljana Moste Polje (CSD) na oddelku za mladoletnike, obsega nekaj bistvenih značilnosti tega dela, ki izražajo njegovo temeljno naravo in namen:

Zasnovan je kot sestavni del vzgojno-prevzgojnega programa pri delu z otroki, mladostniki, ki imajo težave v šoli in prihajajo iz neurejenih družin ter delinkventnega socialnega okolja. Ti otroci in mladostniki so na najboljši poti, da razvijejo predvsem družbeno nesprejemljive vrednote kot so: odklanjanje šolskih obveznosti, kraje, nasilniško vedenje, uživanje alkohola in zloraba drog, potepanje ipd. Vzgojno zanemarjeni in čustveno prikrajšani otroci s težavami socialne integracije so zaradi vseh svojih vedenjsko - osebnostnih lastnosti in nezaželene drugačnosti obravnavani pri šolski svetovalni službi in na CSD.

- Učni vidik se izraža v obliki zunanje diferenciacije in individualizacije, ker je učenec izven matičnega razreda deležen posebne, njegovim sposobnostim, znanju in osebnostnim posebnostim prilagojene učne pomoči, bodisi individualno ali v manjši skupini, odvisno od narave učenčevih težav ter njegovih psihofizičnih lastnosti.
- Vzgojni vidik je v današnji »storilnostno« naravnani osnovni šoli še posebno pomemben in ga tuje in domače izkušnje potrjujejo kot nepogrešljiv člen šolskega življenja.

Otrok ali mladostnik z izvajalcem učno-vzgojne pomoči razvija globlji čustveni odnos, v katerem se uči zaupati odraslemu človeku, izražati svoje stiske in jih konstruktivno reševati, se sprostiti in samoobvladovati. Otrok ali mladostnik tako pogosto po dolgem času znova doživi uspeh, pozitivne izkušnje, ki tešijo in prenavljajo njegovo negativno samopodobo ter blažijo njegove odzive na dolgotrajne stresne situacije.

- Učno-vzgojna pomoč poteka na CSD na oddelku za mladoletnike v času po pouku ali pred njim, izjemoma v času rednega pouka (otroci in mladostniki namesto pri redni šolski uri sodelujejo pri individualni ali skupinski obravnavi potrebne učne snovi, prirejene sposobnostim in dejanskemu znanju posameznega otroka ali mladostnika). Seveda pa vsak tak učenčev izostanek od rednega pouka poteka v medsebojnem dogovoru učitelja in izvajalca učno-vzgojne pomoči.

Longitudinalno zastavljen projekt omogoča spremljanje otroka ali mladostnika do konca njegovega izobraževanja.

1.2. Vključevanje otrok ali mladostnikov v projekt

Pobude za vključitev otrok ali mladostnikov v projekt prihajajo iz različnih strani.

Največ otrok prihaja na pobudo šole, tudi starši so se hitro odzvali. Sledi pobuda strokovnih delavcev na CSD (predvsem iz zakonske svetovalnice, področja socialno -varstvenih dajatev, mladoletniški oddelek). V zadnjem času pa se povečuje število tistih, ki jih pripeljejo njihovi vrstniki, ki so že vključeni v projekt.

Predloge za vključitev otroka v projekt sprejema vodja projekta. Vključitev v projekt temelji na prostovoljni osnovi. V ta namen se opravi razgovor s starši in otrokom. Opravi ga vodja projekta sam, v kombinaciji s šolsko svetovalno službo ali strokovno delavko CSD, ki je starše napotila za vključitev otroka v projekt.

1.3. Oblike dela

Zavedajoč se težav in predvsem odgovornosti dela s tako populacijo otrok in mladostnikov se uporablja naslednje oblike dela:

- individualno delo z otroki in mladostniki;
- skupinsko delo;
- delo s starši oziroma družino;
- timsko delo na CSD;
- sodelovanje s šolo in drugimi pomembnimi institucijami.

Skupinsko delo

Za cilj ima sprostitev otroka in mladostnika, njegovo motiviranje za delo, sodelovanje, pridobivanje občutka varnosti, izboljšanje komunikacije, resocializacijo.

Zajema:

- skupinske razgovore oz. tematske razgovore,
- socialne igre,
- interakcijske vaje ...

Delo s starši oziroma družino

Različne oblike dela s starši:

- Neposredno delo na CSD - oddelek za mladoletnike. Starši prihajajo na razgovor v dopoldanskem in popoldanskem času. Prihajajo različno pogosto.
- Telefonski kontakti s starši, so namenjeni izključno posredovanju kratkih informacij (vaš otrok je krasen, imate dobrega otroka itd.). Telefon je vabilo staršem, da pridejo in se pogovorijo.
- Večkrat se pošlje otrokom in staršem pisma; čestitke ob praznikih in rojstnih dnevih, ter zahvale in pohvale.
- Skupni svetovalni razgovori na CSD, so v primerih, ko je družina že vodena na CSD.
- Skupni svetovalni razgovori na šoli ali kakšni drugi instituciji, ki vodi družino ali otroka.

Timsko delo

Po končanem delu z družino ali po pogovoru z otrokom je od ugotovitev odvisno ali se bo sklical tim na CSD ali se bo v obravnavo vključilo tudi druge institucije in nevladne organizacije, prostovoljci ipd

Sodelovanje s šolami in drugimi pomembnimi institucijami

Sodelovanje s šolami poteka: z osnovnimi šolami, srednjimi šolami, Centri za permanentno izobraževanje, Prehodnim mladinskim domom ...

Sodelovanje poteka na štirih ravneh:

- na ravni projekta gre za komuniciranje z vodstvom šole (predstavitev projekta s vsebino in izvajanjem, pojasnjevanje in odpravljanje konkretnih dilem)
- na drugi ravni gre za sodelovanje v timskih sestankih na šolah, ki so vezani na problematiko posameznih otrok oziroma družin
- na tretji ravni gre za dogovorjene individualne stike med izvajalcem učno-vzgojne pomoči in svetovalno službo v zvezi s konkretno problematiko posameznega otroka
- na četrti ravni gre za sodelovanje oz. za delo neposredno z učitelji, zlasti razrednikom.

Gre za izbiro pomoči potrebnih otrok in mladostnikov, določanje potrebne ravni znanja, za vprašanja različnih učnih zahtev, osebnostnih značilnosti otroka. Dobro sodelovanje z zdravstvom pa je potrebno tudi za primere (ki so na srečo zelo redki), ko se srečuje z motnjami, ki presegajo izvajalčevo znanje in možnosti nuditi pomoči.

Organiziranje drugih aktivnosti in dejavnosti

Poleg redne tedenske skupine na kateri se obravnava različne teme, izvaja različne interakcijske vaje ter socialne igre, se organizirajo tudi različne priložnostne dejavnosti, tabori, izleti ipd.

2. MLADOSTNIŠTVO

2.1. Opredelitev mladih

Že veliko sociologov je poskušalo opredeliti obdobje mladosti in mladostnike. Pri tem so uvrščali v isto skupino mlade različnih družbenih izvorov in položajev (šolarje, brezposelne, zaposlene mlade ipd.). Najpogosteje je pri uvrščanju zadostovalo že postavljanje spodnje in zgornje starostne meje, znotraj katere so potem uvrščali mladost.

Mladost je po eni strani določena z zaključkom otroštva, ki pomeni tesno in enostransko neodvisnost od staršev in vzgojiteljev. Na drugi strani pa določajo mladost storitve, ki jih nalaga družba. Mladostnik mora te storitve dokončati in prekiniti, da lahko prestopi v obdobje odraslosti. To pomeni, da se lahko odkloni odvisnost od staršev in šole in se poskuša osamosvojiti. Tega otrok ne more storiti. Torej je vloga mladostnika ravno to, da jo lahko sprejme ali zavrne oziroma odkloni, kar za vlogo otroka ni mogoče.

V mladosti se pojavljata predvsem dve težnji. Ena je težnja po brezpogojni neodvisnosti od odraslih, ki zavrača kontrolo in nadzor. Druga pa njej nasprotna, konfrontirati se in integrirati v vrstniško skupno, kar dokazuje, da je socialno bitje, kljub temu, da odklanja družino. Ta kolektiviteta predstavlja nadomestek za opustitev obredov, ki predstavljajo vstop v odraslost. Takšne obrede še danes poznajo v nekaterih redovnih družbah.

Mladostnik se sreča z krizo identitete, ko si zastavlja vprašanja o tem, kdo je in kaj lahko pričakuje od življenja. Želja po neodvisnosti zadene ob socialne omejitve na različnih področjih (ekonomskem, študijskem, poklicnem in na področju spolne svobode).

Značilnosti in spremembe mladosti in mladine v devetdesetih letih (Ule, Rener: Raziskovalno poročilo-Prosti čas mladih v Ljubljani, Lj.,1998, str: 3) se kažejo v naslednjih ugotovitvah:

- mladi vse hitreje sociokulturno dozorevajo ter samostojno oblikujejo in načrtujejo dejavnosti v prostem času;
- zaradi podaljševanja šolanja in težavah pri iskanju zaposlitve se mladost in dejavnosti, ki so vezane na mladost, podaljšujejo daleč čez dvajseta leta;
- tržna ponudba namenjena mladim postaja vse bolj pomemben del sodobne potrošniške družbe;
- poleg družine in šole postajajo mediji ter sodobni elektronsko–tehnični dosežki vse bolj pomemben socializator mladih;
- v družinah se vzpostavlja generacijski mir namesto generacijskega konflikta. Mladim postaja in ostaja družina najpomembnejša zaščitna in varovalna institucija;
- nova socialna diferenciacija, ki se med mladimi vzpostavlja, temelji na podpori in pomoči, ki jo imajo mladi v družini in na tiste, ki jim taka podpora v družini ni omogočena;
- mladim, uspešnim v izobraževalnem procesu, so odprte vse nadaljnje poti pri načrtovanju prihodnosti, neuspešni pa so potisnjeni na obrobje. To pa so mladi, za katere je značilna večja ranljivost in večja možnost, da postanejo rizična populacija.

2.2. Mladost je ranljiva

Ranljivost mladosti bomo dokumentirali z raziskavo priznanih raziskovalk:

- Prva je “Mladina 98” avtoric Mirjane Ule, Tanje Rener, Metke Mencin Čeplak in Blanke Tivadar. Eden izmed produktov raziskave je tudi knjiga z naslovom Socialna ranljivost mladih, ki je izšla leta 2000. Podatki avtoric kažejo podobo o mladih, ki so osebno in socialno občutljivi, ki cenijo moralne vrednote. Bistvo socialne ranljivosti mladih je začaran krog stopnjevanja težav in kopičenja nerazrešenih problemov, ki izhajajo drug iz drugega: slab učni uspeh – nizka izobrazba – slabe zaposlitvene možnosti – materialne, socialne, emocionalne in zdravstvene težave. Revščina in ekonomska šibkost vse bolj vplivata na to, da je celotna družina izrinjena na rob. Na šolski uspeh otrok močno vpliva tudi izobrazba staršev. Nakazana je tudi povezanost učnega uspeha oziroma neuspeha z učenčevo neslovensko nacionalno pripadnostjo. Večina mladih, ob podpori staršev, prijateljev in različnih ustanov, uspešno rešuje probleme. Tretjina mladih pa iz različnih vzrokov težav ne razreši uspešno in se zateka v popolno otroplost ali prevzem socialnih norm in vzorcev obnašanja, ki jim naša družba nasprotuje.

Če sintagmi diskriminirane družbene skupine in izključene skupine še opozarjata na neenako razmerje moči (v ekonomskem, socialnem, političnem in kulturnem smislu), pa sintagma ranljiva družbena skupina zamegljuje dejstvo neenakih razmerij moči. Ta sintagma deloma zamegli dejanske izvore neenakosti, saj poimenovati koga kot pripadnika ranljive skupine premesti problem v njega samega. Človek postane problem kot del določene skupine. Le ob navzočnosti enega ali več negativnih dejavnikov v življenju človeka lahko govorimo o tem, da je človek postal del t.i. izključene družbene skupine. Ranljivost je pot do take identitete in pomeni proces pomanjkanja ali izgubljanja vpliva nad pomembnimi področji življenja. Praviloma se dogaja na različnih ravneh: osebni, medosebni, družbeni. Otroci in mladi so ena najranljivejših družbenih skupin in doživljajo pogosto najrazličnejše oblike izključenosti in kršenja pravic.

2.3. Kriza identitete

Ko govorimo o krizi identitete, moramo seveda omeniti Erika Eriksona. Sklicevali se bomo na njegova raziskovanja in razlage, tako kot jih je interpretirala Mirjana Ule. (2000: 126-152) Temeljna ideja identitetnih kriz je, da jih ne izzovejo le spremembe v človeku, temveč tudi družbeni odnosi in odnosi med ljudmi, v katerih se posameznik znajde v določenem obdobju. Do motenj in do negativnih rešitev kriz pride, če sodelujeta oba dejavnika, posameznik in družbeno okolje. Gre več kot le za osebno identitetno krizo, gre tudi za krizo interakcijskih skupin, krizo skupin, v katerih se posameznik formira.

Eriksonovemu raziskovanju je sledila analiza identitetnih statusov Jamesa Marcie. Le – ta je razvil model štirih identitetnih statusov v adolescenci. Ti identitetni statusi so različni načini, kako adolescenti rešujejo krizo identitete. Obstajajo štirje identitetni statusi:

- Mladostniki z *razvito identiteto* uspešno končajo poklicne in ideološke obveze in zdi se, da so tudi uspešno premagali krizo identitete. Dobro prenašajo tveganja in negotovosti, odporni so na napade na samospoštovanje in videti je, da imajo dobro izdelane samoregulacijske procese. Sami sprejemajo odločitve in imajo samokonstruirane vrednote.
- Mladostniki s *privzeto identiteto* so obstali in prevzeli že narejeno identiteto, največkrat od svojih staršev. V odnosih z drugimi so konvencionalni in stereotipni.
- Posamezniki v *moratorijskem statusu* so v raziskovalni fazi, zato še niso dokončali temeljne obveze. Intenzivno in aktivno eksperimentirajo in raziskujejo samega sebe in okolje. So najbolj moralno občutljivi, nihajo med uporništvom in konformnostjo.
- Značilnost statusa *identitetne difuzije* je nedovršenost. Mladostniki mogoče naredijo nekaj površnih eksploracij, vendar vse ostanejo nedovršene. Obstajata dve vrsti mladostnikov v statusu identitetne difuzije: prvi se izogibajo socialnim stikom in odnosom, drugi jih kompulzivno iščejo. Oboji pa so interpersonalno plitki. So najbolj občutljivi na strese, imajo nizko stopnjo samospoštovanja ter najnižjo stopnjo razvoja moralne presoje. Niso dobro integrirani v družino in imajo probleme v družinskih odnosih.

Za nas so zanimivi predvsem slednji.

2.4. Stiske mladih

»Bistveni del socialnega statusa mladostnikov je vezan na življenjske perspektive v prihodnosti. Tako ima na primer lahko mladostnik, ki mu starši in okolica omogočajo na videz dobre štartne razmere za nadaljnje življenje, občutek statusne deprivacije, če nima možnosti za napredek, za osebni razvoj, če se čuti »ujetega« v okoliščine. Po drugi strani pa ima lahko nekdo, ki ima na videz slabe štartne razmere, kljub temu občutek vzpona v mladosti, če lahko izbira ali preizkuša različne alternative.« (Ule, Miheljak, 1995:16).

» Predvsem od položaja v širši družbi je odvisno, ali imajo mladi občutek perspektivnosti ali neperspektivnosti. Brez zaupanja v družbeni napredek so namreč želje po osebnem napredku abstraktne in brez osnove. Vsekakor pa socialni položaj mladega nejasen in ambivalenten. To pomeni, da je mladost rizično življensko obdobje ne samo zaradi tveganj, povezanih z oblikovanjem samopodobe (identitete), ampak tudi tveganj povezanih s pridobitvijo socialnega statusa (položaja, priznanja) v družbi.....Če nimajo možnosti za konstruktivne in družbeno priznane poti za doseganje pričakovanega socialnega statusa, potem skušajo doseči alternativni socialni status. To lahko pomeni produktivni spopad z obstoječimi razmerami (socialni protesti, mladinska gibanja, alternativa), še večkrat pa vodi v destrukcijo, nasilje ali samodestrukcijo « (Ule, Miheljak, 1995: 16-17).

Prav slednje oblike odklonskega vedenja skušajo programi na CSD, ki jih v tej nalogi predstavljamo, zaježiti in omiliti.

2.5. Socializacija

» V procesu socializacije si posameznik ustvari predstave o družbenem svetu, način mišljenja in obliko družbene zavesti, pa tudi način govora, čustvovanja in vrednotenja« (Južnič v Lukšič Hacin, 1995:98).

2.5.1. Primarna socializacija

Procesi primarne socializacije se odvijajo v družinskem krogu v prvih letih otrokovega življenja. Otrok se identificira s pomembnim Drugim preko različnih načinov čustvovanja. Internalizacija se pojavi samo skupaj z identifikacijo.

Ob prepletanju materinega jezika s situacijami in situacijskimi spremembami otrok postopno interiorizira svet pomenov in simbolov, ki so temelj človeške komunikacije. V teh procesih se vzpostavijo temelji nezavednega, ki človeka spremljajo celo življenje. Socializacija ni nikoli popolna in nikoli dokončana. To predvsem velja za diferencirane » moderne« družbe. Za njih je značilno podaljševanje faze otroštva (kar je v nasprotju z znižanjem meje biološke dozorelosti), zahtevajo sekundarno socializacijo. Slednja lahko presega dobo odraščanja. (Lukšič-Hacin, 1995: 98-100)

Vrednote, pridobljene v primarnem procesu socializacije, so izredno pomembne, so trdno usidrane in posamezniki jih posplošujejo. Ker v primarni socializaciji posamezniki pridobivajo temeljne vrednote, način vedenja in razmišljanja ter specifične elemente svoje kulture, jih v teoriji označujejo tudi za procese enkulturacije. S procesi enkulturacije posameznik spozna bistvene elemente svoje etnične in razredne pripadnosti k primarnim družbenim skupinam. (Klinar, 1985: 31).

2.5.2. Sekundarna socializacija

Sekundarna socializacija nadaljuje procese primarne socializacije. Svet sekundarne socializacije je institucionaliziran, brezoseben, močno je prisotna anonimnost. (Lukšič-Hacin, 1995: 100). Sekundarna socializacija je torej priprava za vključitev v institucionalni sistem, uvajanje v socialne vloge, ki zadevajo šolanje, učenje in delo. Ko se posameznik istoveti z drugimi posamezniki in družbenim sistemom, to ne pomeni, da se popolnoma identificira z njim, kar mnogo bolj velja za procese primarne socializacije. (Klinar, 1985: 31-32).

Za uspešno socializacijo posameznika je nujno, da je osnovna struktura sekundarne socializacije podobna primarni, njuna neskladnost pa vodi do »neuspešne« socializacije. Do velikih neskladij med primarno in sekundarno socializacijo lahko pride pri selitvah v tuje kulturno in družbeno okolje. Zelo kompleksen je problem pri otrocih, ki se jim »lomi« že primarna socializacija. Pri nekoliko starejših nastopa že omenjeno razhajanje med primarno in sekundarno socializacijo, pri drugih pa »lomljenje« procesov sekundarne socializacije, ki so v starem okolju že pustili sledi v otrokovi osebnosti, nakar je zaradi spremembe življenjskega in bivalnega okolja, nastalo socializacijsko neskladje. V vseh predstavljenih primerih pri otrocih potekajo »resocializacijski« procesi vzporedno s še nedovršeno socializacijo. (Lukšič-Hacin, 1995: 101-102).

2.5.3. Kronološka opredelitev adolescence

Pri natančnem razmejevanju adolescence od otroštva in odraslosti, gre za individualen proces, ki je odvisen od posameznikovih osebnih dispozicij ter njegovega ožjega in širšega družbenega okolja. Stvar še dodatno zaplete dejstvo, da danes ne obstaja institucionalizirana in legitimna oblika iniciacije, ki bi mladostniku priznavala zrelost in status odraslega. Kljub temu je dobro, da imamo vsaj približen okvir, zato bomo kot merilo omenili Standarde svetovne zdravstvene organizacije iz leta 1985 (Maksimovič 1991: 5-6), ki adolescenco umeščajo med 10. in 24. leto življenja.

Takšen obseg moramo pripisati relativno zgodnjemu začetku pubertete in vse daljšemu izobraževanju. Vendar temu ni bilo vedno tako. Danes vemo, da je adolescenca kot razvojna faza življenja nastala dokaj pozno v zgodovini. Do 17. stoletja so naši predniki ločevali le dve življenjski obdobji: otroštvo in odraslost, kar je bila posledica relativne enostavnosti življenjskih vlog in krajše življenjske dobe. Kot pravi Mirjana Ule (1999: 14) je »... šele evropski novi vek, ki pomeni vzpon meščanskega individualizma in razbitje tradicionalnih socialnih povezav, "odkril mladost" (kot obdobje med otroštvom in odraslostjo).«

2.5.3.1. Adolescenca kot razvojna kriza

Bolj kot natančna kronološka opredelitev adolescence, je za razumevanje pričujoče naloge, predvsem pa mladostnikov samih, pomemben kakovostni vidik, v smislu prevzemanja drugačne socialne vloge, drugačne identitete.

Adolescenco povezujemo z določenimi nalogami osebne rasti, ki vsebuje spolno dozorevanje in oblikovanje osebnosti, medtem ko se na poznejša leta prenesejo odločitve o poklicu, izbiri partnerja, političnih dejavnostih in ostalih družbenih odgovornostih.

Takemu stališču se pridružuje tudi Uletova (1999: 241), ki pravi, da adolescenca v svojem pomenu zajema obdobje, ko mlad človek ni več otrok, ni pa še prepoznan za odraslega. Zaradi svoje "vmesnosti" med dvema razmeroma trdno definiranimi in dobro prepoznavnima življenjskima obdobjema, otroštvom in odraslostjo, je od vsega začetka veljala za labilno in ambivalentno razvojno obdobje, ki zahteva posebno skrb in nadzor odraslih.

V našem času se adolescenti od nekoliko starejše mladine razlikujejo po tem, da živijo s svojimi starši. Ko mlad človek zapusti dom, prenehamo gledati nanj kot na adolescenta, kajti prestopil je v kategorijo, ki jo Gillis (1999: 219) imenuje "postmoderna mladina" in je posledica vse daljšega izobraževanja in s tem odvisnosti od staršev oz. odraslih.

Po Uletovi (1999: 238-239) otroštvo pripada področju naravnega, odraslost področju družbenega in kulture, mladost pa pomeni prehod iz narave v kulturo ter hkrati reproducira razliko med naravo in kulturo. To nam pove, da ne gre za samo po sebi razumljivo ali "naravno" stvar, temveč za kompliciran splet razlik in prispodob. Tako kot so se razlikovale socialne vloge posameznikov glede na njihove razlike v spolu, socialnem izvoru ipd., tako so bili tudi prehodi iz nedoraslosti v odraslost vedno različni, zato ne moremo govoriti o uniformnem procesu. Gre za praviloma nepovraten in enkraten proces umeščanja posameznikov v različne življenjske oblike in sestave socialnih vlog ter v različne socialne identitete. Ravno zaradi tega je nemogoče popolnoma natančno določiti starostno mejo adolescence in mladosti.

Govorili bomo torej o mladih ljudeh, vendar samo o določeni skupini mladih ljudi, to je o adolescentih oz. o mladostnikih.

Razvojne spremembe tega življenjskega obdobja lahko strnemo v tri skupine:

- fizične spremembe (puberteta):
 - hitra rast telesa in povečanje telesne teže
 - spremembe v telesnih razmerjih
 - spremembe primarnih in sekundarnih spolnih značilnosti
 - spolno zorenje
- psihične spremembe:
 - nove potrebe, ki so nemalokrat kontradiktorne (potreba po odvisnosti in pripadanju ter potreba po neodvisnosti in samostojnosti, potreba, da bi bil podoben drugim in potreba, da bi bil nekaj drugačnega,...)
 - spremenjena čustvenost (čustvena labilnost, ki jo pogojujejo nestabilnost in protislovja – vznemirjenost in zaskrbljenost)
 - kognitivni razvoj (sposobnost abstraktnega mišljenja)
- spremembe v socialnem življenju:
 - ločevanje od primarne družine (kar terja spreminjanje in prilagajanje celotnega družinskega sistema)
 - vključitev v skupine vrstnikov (kjer mladi najdejo prostor za zadovoljevanje svojih novonastalih potreb)
 - več in drugačna pričakovanja s strani ožjega in širšega družbenega okolja (ker ni več otrok, mora sprejeti določene odgovornosti in naloge, ki jih imajo tudi odrasli ljudje)
 - spremembe v identiteti (ni več otrok ni še odrasel).

Če povzamemo, adolescenca je obdobje hitrih in pomembnih sprememb v mladem bitju in v njegovi okolici. Gre za telesne spoznavne spremembe ter spremembe okolja, ki se kažejo v kvalitativno novih pričakovanjih in zahtevah, ki jih ožja in širša družbena skupnost postavlja pred svoje mlade člane. Mladostnik se mora med različnimi možnostmi in zgledi, ki mu jih ponuja okolje, odločiti tako, da bo najbolj ustrezalo njegovi naravi in njegovim osebnostnim silnicam in da bo njegova izbira hkrati usklajena z normami okolja, v katerem živi. Sreča se z velikanskimi problemi; njegov razvoj je hiter, sunkovit, buren in mladostnik, poln nasprotij in kipenja, mora sprejeti osnovna merila družbe, v kateri živi.

2.6. Vzgoja in izobraževanje kot dejavnik socialnega vključevanja mladih

Družbena ranljivost in življenjska tveganja so postala značilnost sodobnih mladostnikov in so še v večji meri izraženi pri manjšinskem delu populacije mladih, ki jih v svoje programe vključuje Center za socialno delo Moste Polje (CSD). V tej vlogi se CSD kaže kot dejavnik socializacije ob obstoječem vzgojno-izobraževalnem sistemu in družini. Pot k celostni edukaciji vodi preko socializacije in vzgoje.

Socializacijo in vzgojo razni avtorji razumejo različno, vendar ne brez skupnih značilnosti. Kot navaja Novak B., je »socializacija kot socialno in osebno učenje, že implicitna vzgoja. Kot je pri socializaciji pomembno vključevanje individualizacije, tako je pri vzgoji pomembno vključevanje samovzgoje. Socializacija brez individualizacije in vzgoja brez samovzgoje pomenita pasivno prilagoditev posameznika obstoječi družbi.« (Novak, 1995).

“Korenine pojma vzgoje segajo do izvorov človeške civilizacije, vzgoja ostaja zavezana območju intimnosti in torej neodvisna od vsakič dosežene stopnje zavesti; ima arhetipsko materinski značaj in pomeni vpeljavo v naprej dano in nespremenljivo.” (Heydoren, 1992).

Nekateri avtorji kot temelj vzgoje štejejo družino in šolo. Kot osnovni pogoj, da lahko govorimo o vzgoji navajajo institucionalno ločenost med proizvodnjo življenjskih potrebščin in “proizvodnjo ljudi”. Ta delitev doseže višek v kapitalizmu, z nastankom moderne družine in z uvedbo splošne šolske obveznosti. Vzgoja predstavlja povezavo med družino in šolo. Moderno izobraževanje je tako namesto blažilca družbenih razlik postalo močan dejavnik reprodukcije in legitimiranja družbenih razlik: razrednih, spolnih, generacijskih in etičnih. Protislovja so se v devetdesetih letih posebej izostrila. Izobraževanje ima vse manj značaj prostovoljne in zdrave dejavnosti in se po tekmovalnosti, prestižu, storilnostnem pritisku vse bolj enači z (mezdnim) delom.

Z moderno družbo se prične proces prenosa funkcij z družine na šolo in ustanove socialnega skrbstva in socialnega varstva ter pomikanjem meje med javnim in privatnim sektorjem.

Različne vzgojne institucije, šole, sodišča, socialne službe, dobivajo vse pomembnejšo vlogo v “fizičnem, psihičnem in socialnem formiranju otroka”. Ta proces je neposredno povezan z

pojavom, ki ga Christopher Lasch (1992) opisuje kot "novo nepismenost": "kljub temu, da stopnja pismenosti prebivalstva ni bila še nikoli tako visoka, kot je danes, pa raven osnovnih intelektualnih spretnosti, branja in pisanja, ter raven splošne izobrazbe nenehno upadata."

Za razliko od prejšnjih desetletij tega stoletja imajo mladi v devedesetih letih največ problemov ravno v najpomembnejših področjih življenja, pomembnih za njihovo socialno promocijo in odraščanje. To so problemi vezani na samopodobo, socialne stiske, osameljnost, emocionalni problemi (samodestruktivnost).

2.6.1. Vzgoja in učenje za multikulturalnost

Multikulturno učenje je pomembna prvina celovitega socialnega učenja. Pomeni pozitiven pristop do različnosti. »Zelo pomembno za multikulturno učenje je, da zna prepoznavati bistvo diskriminacije in da razume njeno vsebino. Zavedati se je treba, da kultura ni statični pojav. Posameznik(ca) je v kulturo rojen, iz kulture se uči, njegova kultura ga socializira, nanj socializacijsko vpliva. V zapletenih socializacijskih procesih posameznik(ca) prevzema vrednostni sistem njegove lastne kulture. Lahko se zgodi, da prevzema predsodke o tujih (drugih, drugačnih) kulturah. Do diskriminacije pride, ko začnemo delovati na podlagi predsodkov.« Židan (2004).

Multikulturno učenje in socializacija potekata tako na formalni ravni v okviru formalnih socializacijskih institucijah, kot tudi v vrstniških skupinah kot oblika neformalnega multikulturnega učenja. Šolski uspeh je izjemno pomemben za starše in otroke; ko uspeh ne doseže pričakovanj, je izvor hudih pritiskov. Ena od institucionalnih možnosti, da se tovrstne pritiske omili je vodoravna in navpična prehodnost šolskega sistema in predvsem vzpostavitev možnosti za »drugo priložnost«. Šola mora spoštovati kulturne razlike posameznikov in omogočiti enake družbene in izobraževalne pogoje za otroke iz manjšinskih in marginalnih skupin, razvijati kulturni pluralizem in učiti spoštovanja kulturnih razlik med mladimi.

»Proučevalci multikulturnega učenja navajajo kot nekaj pomembnih korakov, po katerih naj bi stopal posameznik(ca) v procesu tovrstnega učenja. Ti koraki so:

- o posameznik(ca) si mora predstavljati sebe od zunaj;
- o posameznik(ca) mora znati razumeti svet, v katerem živi;
- o posameznik(ca) mora biti seznanjen še z drugimi obstoječimi realnostmi;
- o obstoječo različnost mora videti kot nekaj pozitivnega;
- o posameznik(ca) mora znati ceniti pozitivne odnose, vrednote, vedenje ravnanje. « Židan (2004).

Psihološko in socialno ranljivost mladih, ki so vključeni v programe Centra za socialno delo Moste Polje skušamo omiliti skozi multikulturno učenje, ki je rdeča nit dela z mladimi, saj je omenjena populacija otrok predvsem iz manjšinskih skupin bivših jugoslovanskih republik. S pomočjo opisanih metod in aktivnosti se mladim privzgajajo vrednote medsebojnega spoštovanja, spoštovanja kulturnih, verskih, etničnih razlik, solidarnosti, sprejemanja drugačnosti in hkrati posredujejo skozi učenje po modelu in identifikacije z mentorji, ki delajo z mladimi.

Izbrane metode in aktivnosti kot so delo s posameznikom, diskusija v majhnih skupinah, igra vlog, načrtovanje podpore, učenje in razvijanje komunikacijskih veščin, neformalno druženje so zelo raznolike, prilagojene individualnim potrebam posameznih otrok, omogočajo pestrost pristopov za učenje multikulturnosti in socializacijo.

Z naštetimi metodami dela se predpostavlja o tem, kako neuspeh v šoli pomeni neuspeh v življenju nasploh, kar neredko deluje kot samoizpolnjujoča se prerokba in povečuje emocionalne pritiske na otroke in starše, nadomešča s pozitivnimi cilji multikulturnosti in socializacije.

3. SKUPNOSTNI PROGRAMI ZA MLADE (SPM)

3.1. Uvod

Programi delujejo kot odprti sistemi, prilagodljivi potrebam, ki se porajajo v delovnih skupinah, med sodelavci, v skupnosti ter pri uporabnikih storitev programov. Ti programi so inovativna dejavnost na CSD Ljubljana Moste Polje in delujejo kot posredniki med različnimi službami, institucijami ter med prebivalci v skupnosti.

V nalogi predstavljam:

- pretekla prizadevanja pri delu z mladimi;
- umestitev programa v okvir prevladujočih družbenih trendov socialnega varstva.
- ciljno populacijo;
- poslanstvo in pooblastila skupnostnih programov za mlade;
- metode dela;
- osebne izkaznice posameznih programov, ki kot zaokrožena celota sestavljajo skupnostne programe za mlade;
- pristop vzgoje za multikulturnost pri nadaljnjem delu z mladimi.

3.2. Teoretična izhodišča SPM

Programi delujejo po načelih dobre prakse in se s svojim delovanjem odzivajo na potrebe uporabnikov. Delujejo po načelih:

- odprtosti in dostopnosti.

Delujejo medinstitucionalno, udeležencem v naših programih je:

- zagotovljena prostovoljnost, brezplačnost in anonimnost.

Zagotavljamo jim:

- širok spekter ciljnih področij dela in programskih funkcij dela.

Ob natančni evalvaciji potreb uporabnikov ter ob natančnem pregledu teoretičnih predpostavk za delo z mladimi, smo prišli do ugotovitev, da morajo programi, ki sestavljajo SPM združevati veliko teoretičnih in praktičnih izhodišč, ki bodo omogočila čim bolj optimalno obravnavo rizičnih otrok in mladostnikov.

Ta izhodišča so:

- odprtost in dostopnost – programi morajo biti odprti in dostopni, kar pomeni, da se dejavnosti izvajajo v okolju, kjer mladi živijo in delajo in so prostorsko in socialno dostopni za ciljno populacijo. Programi morajo biti prilagojeni posameznim ciljnim skupinam, reševanju njihovih težav in uresničevanju zastavljenih ciljev.
- vmesnost – programi delujejo v vmesnem prostoru med vzgojno–izobraževalnimi, socialno – varstvenimi in drugimi institucijami, ki vdirajo v mladostnikovo okolje s svojo togostjo. Vmesni položaj omogoča prostor za svobodnejše delovanje in eksperimentiranje, kjer se ni potrebno povsem podrežati togim programom, učnim načrtom in urnikom.
- diskurzivnost – o ciljih, programih, metodah dela in izvedbi projekta se dogovarja in pogaja. Ciljna skupina se spreminja in z njim potrebe in interesi, kar omogoča
- širok spekter programskih funkcij dela z mladimi – dejavnost programov temelji tako na preventivi kot tudi terapevtskem delu, pomoči pri urejanju vsakdanjih obveznosti, izobraževanju in usposabljanju, preživljanju in organiziranju prostega časa ipd.

Namen in poslanstvo SPM je celostna psihosocialna pomoč mladostnikom in njihovim družinam, ki zaradi osebnih stisk in težav iščejo pomoč na CSD Lj. Moste –Polje.

3.3. Poslanstvo SPM Centra za socialno delo Lj. Moste Polje

Populacijo, kateri so namenjeni skupnostni programi za mlade in metode dela v programih, ki uresničujejo izvajanje skrbi in organizacijo podpore mladostnikom, ki živijo v revščini, oziroma so na kakršen koli način izključeni, lahko strnem v sledečih točkah:

* Otroci in mladostniki, ki živijo v družinah, ki se soočajo z/s:

- nasiljem;
- revščino in socialno izključenostjo;
- nezadostno socialno mrežo;
- dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju;
- kakršnokoli obliko zasvojenosti ali odvisnosti;
- neurejenimi odnosi med staršema;
- pomanjkanjem socialnih veščin staršev;
- težavami, ker izhajajo iz drugačnega kulturnega okolja;
- neurejenim državljskim statusom.

* Otroci in mladostniki, ki:

- ne doživljajo dovolj vzpodbud okolja;
- so obremenjeni s previsokimi pričakovanji okolja;
- so pomanjkljivo opremljeni z informacijami in veščinami;
- imajo težave z zasvojenostjo ali odvisnostjo;
- potrebujejo kratkotrajen umik iz akutne krizne situacije v družini - s soglasjem staršev.

* Otroci in mladostniki, ki imajo težave v izobraževalnem procesu in

- niso dokončali obveznega šolanja;
- niso vključeni v noben sistem izobraževanja;
- imajo učne težave zaradi nezadovoljivega znanja;
- imajo težave s prekratnim časom koncentracije;
- nimajo izoblikovanih učnih navad;
- nimajo učnih veščin.

* Otroci in mladostniki s težavami s katerimi se šolski sistem neuspešno spoprijema:

- imajo preveč neopravičenih izostankov od pouka;
- imajo težave pri ustrezni vključitvi v delo razreda (skupine) - motijo delo skupine;
- imajo težave z nasiljem (vrstniškim, nad inventarjem, nad učitelji);
- ne spoštujejo šolskega reda.

* Otroci in mladostniki, ki potrebujejo namestitev v vzgojno izobraževalnih zavodih, stanovanjskih skupinah, in mladinskih domovih (s soglasjem staršev).

* Mladoletniki, ki so obravnavani v sodnem postopku.

3.4. Metode dela

1. Svetovanje in pogovarjanje

namenjeno:

- posamezniku;
- družini;
- skupini;
- društvu, organizaciji.

s cilji:

- definiranje problema in možnih rešitev;
- spoznavanje;
- razumevanje življenjske situacije;
- dajanje nasvetov;
- izboljšanje življenjske situacije;
- izboljšanje socialnega funkcioniranja;
- reševanje osebnih konfliktov;
- reševanje konfliktov v odnosih;
- krizna intervencija;
- širitev izbire.

2. Skupinsko delo

- asertivno usposabljanje;
- usposabljanje v socialnih spretnostih;
- reševanje konfliktov;
- skupine za samopomoč;
- akcijske skupine;
- skupinska supervizija;
- timsko delo.

3. Individualno načrtovanje

4. Upravljanje s tveganjem

- ocenjevanje tveganja
- preprečevanje in zmanjševanje tveganja
- odpravljanje škodljivih posledic

5. Zagovorništvo

6. Krepitev družbene emancipacije

7. Zagotavljanje storitev in informacij

- namestitve v zavode in stanovanjske skupine;
- posredovanje za namestitev v krizni center in zatočišče;
- zaposlovalno svetovanje;
- posredovanje pri zaposlovanju in usposabljanju;
- vzdrževanje usposabljanja in zaposlitve;
- organiziranje prostovoljnega dela;
- organiziranje učne pomoči;
- organiziranje sosedske pomoči.

8. Skupnostno delo

- skupnostne akcije;
- ugotavljanje potreb v lokalni skupnosti;
- ulično delo;
- terensko delo;
- vključevanje v interesne skupine;
- organizacija taborov;
- vključevanje v skupnostne organizacije (športna društva, kulturna društva, taborniki..).

9. Raziskovalno delo

- sodelovanje v raziskavah s področja socialnega varstva.

3.5. Kratka predstavitev osebnih izkaznic posameznih programov znotraj skupnostnih programov za mlade

3.5.1. Osebna izkaznica programa Svetovalnica

NAZIV PROGRAMA: SVETOVALNICA

LETO USTANOVITVE: 1990

POSLANSTVO IN NAMEN PROJEKTA:

Informiranje in svetovalno delo namenjeno posameznikom, posameznicam, parom in družinam, ki se na lastno željo obrnejo na nas po pomoč, ker so se znašli v situacijsko pogojenih socialnih stiskah.

CILJNA POPULACIJA:

Prebivalci naselja Fužine ter drugi občani Ljubljane, ki so se znašli v situacijsko pogojenih socialnih stiskah in težavah ter potrebujejo informacije ali pa poglobljeno svetovalno delo. Starši otrok, vključenih v Skupnostne programe za mlade v okviru CSD Ljubljana Moste Polje. Starostno ciljna populacija ni omejena.

CILJI PROJEKTA:

Informiranje in svetovalno delo posameznikom ali posameznicam, parom in družinam, ki po naši storitvi posežejo na lastno željo in z lastno pripravljenostjo prevzemati odgovornost za razreševanje specifičnih situacij, ki zadevajo njihovo življenje in življenje z njimi povezanih posameznikov. Posamezna oblike pomoči in njeno načrtovanje sta izbrana glede na izražene težave upravičenca. Naš namen je pomagati uporabnikom, da glede na problem iščejo in izbirajo nove ter ustrežnejše oblike vedenja, s katerimi bodo zadovoljevali svoje potrebe, kot so tiste oblike vedenja, ki so jih izbirali do sedaj.

METODE DELA IN NAČIN DELA:

Svetovanje, delo s posameznikom, delo s parom, delo z družino, realitetna terapija, transakcijska analiza, mediacija, skupnostno delo, usmerjanje, pogajanja, nudenja podpore. Značilnosti naše svetovalnice so odprtost, anonimnost, brezplačnost in krajevna neomejenost.

AKTIVNOSTI:

Informativno in svetovalno delo v prostorih svetovalnice, po telefonu, na medmrežju, ali na terenu (v vsakdanjem življenju).

PODROČJE DELOVANJA:

Lokalno, regionalno in republiško.

3.5.2. Osebna izkaznica programa Korak

IME PROGRAMA: **KORAK**

LETO USTANOVITVE: **1998**

CILJNA POPULACIJA:

Vsi uživalci prepovedanih drog, oziroma tisti, ki imajo zaradi uživanja drog takšne ali drugačne težave (tudi svojci) ter vsi, ki so v »rizični« skupini, da postanejo odvisniki.

POSŁANSTVO IN NAMEN PROJEKTA:

V skupnosti delovati preventivno po načelih zmanjševanja škode (harm reduction), oziroma pomagati odvisnikom in njihovim svojcem, da v skladu s svojimi sposobnostmi in voljo spremenijo svoj način življenja in se posledično rešijo svoje odvisnosti od prepovedanih drog.

CILJI:

- prispevati k zavedanju mladih, kam vodi zlorabljanje drog;
- pomoč zasvojenim, da si uredijo osnovna življenjska področja: šola, finance, zaposlitev;
- pomoč pri krepitvi samopodobe uporabnikov ter uvidu v realnost njihov položaj;
- zmanjševanja škode in prehod k bolj varnim oblikam uživanja;
- pomoč družinam in svojcem;
- motiviranje za zdravljenje odvisnosti in za spremembo načina življenja;
- usmerjanje na visokopražne programe zdravljenja in pomoč pri reintegraciji.

METODE IN NAČINI DELA:

Metode dela se prilagajajo posameznim primerom, oziroma potrebam naših uporabnikov. Gre za delo, ki temelji na močnem osebnem stiku in empatiji. Pomembno je, da si pridobimo spoštovanje in zaupanje (načelo prostovoljnosti in anonimnosti).

AKTIVNOSTI:

Osnovni cilj projekta je ponuditi informacije, svetovanje in pomoč vsem, ki imajo težave zaradi uživanja prepovedanih drog, (uživalci, odvisniki in njihovi svojci). Projekt uporabnikom pomaga, da se soočijo s svojo realnostjo in možnostmi za spremembo življenjskega stila. Poleg svetovalnega dela je projekt Korak posrednik in povezovalec med uživalci/odvisniki ter njihovo socialno mrežo, prvenstveno z družinami pa tudi z najrazličnejšimi ustanovami. Osnovni namen projekta je, da se čimbolj približa uporabnikom, zato se izvaja tudi na terenu.

PODROČJE DELOVANJA:

Fužine, širše področje Most in regionalno.

3.5.3. Osebna izkaznica programa CONA

IME PROGRAMA: **CONA (Center Otrok, Najstnikov in Aktivistov) FUŽINE**

LETO USTANOVITVE: **1999**

POSLANSTVO:

Psihosocialna pomoč otrokom, mladostnikom in njihovim družinam, ki zaradi nastale življenjske situacije, vedenjskih, čustvenih in učnih težav ter stisk, potrebujejo in iščejo podporo in pomoč.

CILJNA POPULACIJA:

Otroci in mladostniki, ki živijo ali se šolajo na območju Fužin ter njihove družine.

Ti otroci in mladostniki prihajajo iz socialno in ekonomsko ogroženih družin, in se spoprijemajo z vedenjskimi, čustvenimi in učnimi težavami ter stiskami. Ob tem pa čutijo potrebo po spremembah.

METODE IN NAČINI DELA:

- delo s posameznikom (načrtovanje skrbi in podpore; razgovori; vzpostavitev intenzivnega osebnega in delovnega odnosa z mladostnikom; pomoč pri učenju s poudarkom na motiviranju, učenju delovnih navad in izboljšanju koncentracije; podpora družini v obliki konkretnih akcij pomoči; sodelovanje z ostalimi za posameznika relevantnimi ustanovami in pomembnimi drugimi osebami);
- delo s skupino (neformalno druženje v prostorih programa kot alternativa za druženje na ulici; psihosocialne delavnice; ustvarjalne delavnice; športne in kulturne zunanje aktivnosti; tabori);
- intervizija.

AKTIVNOSTI:

- dnevne (neformalno druženje, razgovori, pomoč pri učenju, izvajanje načrtovanih aktivnosti);
- tedenske (delavnice za spoznavanje samega sebe, ustvarjalne delavnice, psihosocialne delavnice, športne in kulturne zunanje aktivnosti.);
- mesečne (praznovanje rojstnih dni, skrb za prostore programa, obeleževanje praznikov);
- tabori (tabor preživetja in učenja socialnih veščin; ustvarjalni, delovni, športni, pohodniški tabor; zimovanje, letovanje);
 - sodelovanje z drugimi programi in institucijami, v smislu podpore posameznikovi socialni mreži.

3.5.4. Osebna izkaznica programa Info točka Fužine

IME PROGRAMA: **INFO točka FUŽINE**

(članica Ljubljanske mreže info točk za mlade – L'MIT)

LETO USTANOVITVE: **1998**

CILJNA POPULACIJA:

Mladi med 14. in 27. letom in mladinske organizacije v MOL.

POSLANSTVO:

L'MIT (Ljubljanska mreža info točk za mlade) je neformalna mreža 6-ih neprofitnih organizacij pod okriljem MOL (Info center Škuc, Info točka Središče za mlade, Info točka MIC Mirje, Info točka Fužine, Info točka DrogArt, Info točka Škratova čitalnica), ki zbira in posreduje informacije zainteresiranim mladim in mladinskim organizacijam v Ljubljani.

METODE IN NAČINI DELA:

Informiranje mladih in upoštevanje mladih kot posebne družbene skupine:

- ažurnost;
- objektivnost;
- individualen pristop;
- pomoč;
- anonimnost uporabnika;
- enake možnosti.

AKTIVNOSTI:

Od leta 1999 dalje vsako leto izvedemo festival mladih Odprimo vrata..., s katerim želimo mlade »informirati o informiranju« ter jim ponuditi možnost predstavitve rezultatov njihove ustvarjalnosti in jih obenem vzpodbuditi k vključevanju v razne oblike ustvarjanja.

V letu 2001 smo pričeli s projektom Info na terenu. Na področju mesta Ljubljane je veliko organizacij, ki aktivno delajo z zelo različnimi skupinami mladih (depriviligirani, socialno ogroženi, z raznovrstnimi težavami...) oz. z mladimi, ki so povezani v skupine glede na določene aktivnosti (raznovrstne oblike dodatnega izobraževanja in organiziranega preživljanja prostega časa, taborniki, usposabljanja za prostovoljce...). Te mlade obiskujemo v »njihovi sredini« in jim na kratek, njim prilagojen način predstavljamo informativno dejavnost in druge zanje koristne in uporabne dejavnosti članic L'MIT. Mladim ponujamo tudi organizacijo predavanj o temah, ki jih zanimajo. Kot L'MIT svojo dejavnost predstavljamo tudi na različnih manifestacijah, namenjenih mladim.

3.5.5. Osebna izkaznica programa Učno vzgojne pomoči

IME PROGRAMA: **PROGRAM UVP** (Učno-vzgojna pomoč)

LETO USTANOVITVE: **1991**

CILJNA POPULACIJA:

Program je namenjen skrbi in varstvu otrok in mladostnikov starih od 7-21 let, ki:

- živijo v družinah, ki se nahajajo v socialnih in materialnih stiskah in težavah;
- imajo težave v odraščanju;
- imajo izrečene ukrepe na podlagi zakonskih pooblastil;
- imajo težave v izobraževalnem procesu, s katerimi se šolski sistem neuspešno spoprijema.

Program pokriva področje krajevne pristojnosti Centra za socialno delo Ljubljana Moste Polje.

OSNOVNI CILJI IN NAMENI-POSŁANSTVO:

- delovanje v smeri realnih potreb uporabnikov;
- izboljšanje socialnega funkcioniranja;
- zmanjševanje socialne izključenosti in njenih škodljivih posledic;
- učenje in utrjevanje socialnih veščin in spretnosti;
- zmanjševanje škode zaradi slabših izobraževalnih možnosti;
- zmanjševanje in preprečevanje specifičnih kritičnih vedenj;
- izboljšanje doživljanja sebe in drugih;
- izboljšanje kvalitete življenja v skupnosti.

METODE IN NAČINI DELA:

- delo s posameznikom
(individualno načrtovanje skrbi in podpore, razgovori, učenje in razvijanje določenih veščin, spretnosti in sposobnosti, neformalno druženje, informiranje, vodenje in usmerjanje);
- delo v skupini oz. s skupino
(metode socialnega učenja, razbremenitvene in suportivne metode: pogovori, druženje, ustvarjalne, socialne in tematske delavnice, zunanje aktivnosti, tabori);
- intervizije.

Delo na programu je timsko. Poglavitne usmeritve pri delu temeljijo na osebnem stiku, empatiji, medsebojnem zaupanju in spoštovanju.

AKTIVNOSTI:

Individualno delo z otroci in mladostniki:

- individualno načrtovanje (razgovori, pogovori, vodenje, usmerjanje, informiranje, izdelava načrta skrbi in podpore, delovanje v socialnih mrežah);
- učna pomoč (motiviranje, spoznavanje tehnik učenja, učenje, povezovanje s šolami);
- timska obravnava posameznika v sodelovanju z Oddelkom za mladoletnike in po potrebi z drugimi oddelki Centra za socialno delo Ljubljana Moste Polje;
- medinstitucionalno sodelovanje:
 - s Skupnostnimi programi za mlade Centra za socialno delo Ljubljana Moste Polje;
 - s preventivnimi programi za mlade na drugih ljubljanskih CSD
 - z osnovnimi šolami (s svetovalno službo in učitelji)
 - s srednjimi šolami: ekonomska, trgovska, gostinska in turistična, aranžerska, agroživilska, upravno administrativna, gradbena, Center poklicnih in strokovnih šol, Gimnazija Moste;
 - s CPI Cene Štupar, IS Miklošič in CDI Univerzum;
 - s Produkcijško šolo;
 - s stanovanjskimi skupinami, vzgojno izobraževalnimi zavodi in mladinskim domom Malči Belič;
 - s Svetovalnim centrom za otroke, mladostnike in starše, s Kliničnim centrom- Pedopsihiatrijo, materinskimi domovi;
 - s PP Moste.

Delo s starši:

- razgovori, usmerjanje in informiranje;
- sodelovanje pri določenih aktivnostih programa.

Delo s/v skupini:

- aktivnosti v prostorih programa (skupinski pogovori, aktivno druženje, ustvarjalne, sprostitevne, učne, tematske in socialne delavnice, vodene aktivnosti);
- zunanje aktivnosti (športne aktivnosti, obisk aktualnih prireditev, predstav, razstav ipd.);
- tabori (vikend delavnice in tabori za mlajše, tabori preživetja, zimovanja, letovanja, mednarodni tabori).

4. METODOLOGIJA

4.1. Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna, saj osnovno izkustveno gradivo sestavljajo moji osebni besedni zapisi in pripoved. Kvalitativno bom analizirala podroben opis interakcij med strokovnim delavcem (mano) in mladostnikom, v smislu doseganja ciljev projekta; to je pomoč mladostniku, da odpravi družbi neprimerne oblike vedenja in predela akutne stiske.

Hkrati je raziskava tudi deskriptivna, saj moj namen ni pojasnjevati, oziroma preverjati vzročnih odnosov.

Raziskava bo v obliki evalvacije procesa – procesa dvoletnega dela s posameznikom v okviru programa Učno-vzgojna pomoč (v nadaljevanju UVP). Pri tem se opiram na besede Blaža Meseca (1998: 18-43), ki pravi, da je proces vse, kar se dogaja med vstopki in izstopki projekta, še ožje, da je to odnos med strokovnim delavcem in uporabnikom. Pri tovrstni obliki dela se prepletata objektivno in subjektivno. Odnos med predstavnikom stroke in uporabnikom (med strokovnim delavcem in človekom v stiski) poleg strokovnosti in objektivnosti nujno tudi »človeškost« in banalnost. Z besedico banalnost mislim na tisto, kar Mesec (1998: 23) imenuje subjektivno, eterično, spremenljivo, na tisto, kar je težko opisati kot vrsto urejenih postopkov.

Pri opisu procesa sem sledila metodološkim smernicam za singularno študijo primera, znotraj katere sem analizirala primer interakcij in postopkov med izvajalcem projekta (mano) in uporabnikom projekta (mladostnikom).

4.2. Viri podatkov

Kot primarni vir podatkov so mi služili lastni zapiski, opombe, opažanja in doživetja dogodkov, ki sem jih vsakodnevno beležila od septembra 1999 do junija 2001, 2 šolski leti. Sem sodijo opisi mojih lastnih izkušenj z mladostnikom, kot tudi moji zapisi besed mladostnikovih vrstnikov, staršev, učiteljev v interakciji z njim, in nenazadnje moji zapisi mladostnikovih besed. Bila sem hkrati opazovalka in udeleženka procesa.

4.3. Izbor primera

Da bi bili rezultati evalvacije čimbolj legitimni, sem pri izboru subjekta raziskave upoštevala široko paleto dejstev. Evalviranje dela v smeri singularne študije primera je smiselno le takrat, ko gre za poudarjeno časovno dimenzijo ali intenzivno dogajanje v določenem obdobju. Zato sem med vsemi mladostniki, ki so program UVP vsakodnevno obiskovali že od samega začetka, izbirala med tistimi fanti, ki so jih pomembne institucije in njihovi starši opisali kot najbolj moteče, brez perspektive, na robu. Med njimi sem po tehtnem razmisleku izbrala 14-letnika, ki ga bom od tukaj naprej imenovala Alan. Z njim sem namreč individualno delala sama, opažanja pa predelala z vodjo programa. Tako Alana, kot njegove težave in stiske, sem zelo dobro poznala in jih skupaj z njim poskušala reševati. Alan je bil v skupino vključen od septembra 1999 in je še vedno član skupine.

4.4. Zbiranje podatkov

Pri sledeči raziskavi sem se opirala na podatke, ki sem jih tekom dela z Alanom dnevno beležila in jih shranjevala v njegov spis. To so zapisi o njegovi prisotnosti v skupini; zapisi opažanj njegovega in mojega obnašanja in reagiranja v odnosu do preostalih članov skupine, sodelavcev, učiteljev in staršev; zapisi najinih pogovorov; zapisi opažanj Alanovih staršev, učiteljev, sošolcev in ostalih fantov v skupini v zvezi z Alanom in njegovimi reakcijami. Upoštevala sem Alanovo vsakodnevno prisotnost v skupini in tudi prisotnost na vseh taborih, letovanjih, piknikih, izletih, tedenskih zunanjih aktivnostih. Pri tem sem bila tudi sama udeležena v procesu, hkrati pa sem bila v vlogi opazovalke. Opažanja so mi služila kot pripomoček pri načrtovanju dela.

Ker gre za analizo lastnega dela, bi lahko podvomili o zanesljivosti in legitimnosti podatkov. Kot zavezanka etičnim načelom pri delu z mladostnikom lahko zagotovim, da so vsi opisani dogodki resnični, res pa je, da vsebujejo moje lastne interpretacije, refleksijo moje vloge in položaja, interpretacije mojih in Alanovih ravnanj. Interpretativni pristop je legitimna oblika kvalitativne analize v socialnem delu.

4.5. Obdelava in analiza podatkov

Obdelave strnjenih zapisov dogajanja med mano, Alanom in ostalimi udeleženi v problemu sem se lotila kvalitativno. In sicer tako, da sem opise dogodkov najprej zapisala na levi strani lista, na desni strani pa sem te subjektivne interpretacije skušala komentirati s preprostimi in včasih banalnimi koncepti. Šele ta vrednostno in interpretativno neopredeljen komentar sem analizirala z vidika principov ravnanja sistemskega nauka o socialnem delu Petra Lüssija. Če bi se lotila kar neposredne teoretične analize zgodb, bi lahko zaradi svoje intenzivne vpletenosti izgubila ključni moment nepristranskosti in s tem relevantnosti rezultatov raziskave. Ker pa je za uspešnost pomoči potreben usklajen prispevek obeh partnerjev v procesu – prispevek tistega, ki pomaga in prispevek človeka v stiski, bom najprej analizirala strokovnost, ustreznost, konkretnost in relevantnost mojih reakcij. Šele, če se bo izkazalo, da je bil cilj pomoči povečati mladostnikovo sposobnost reševanja problemov in izboljšati občevanje z drugimi, bom lahko preverjala mladostnikove reakcije in vedenje.

5. REZULTATI IN RAZPRAVA

5.1. Zapis dogodkov s komentarjem

Z Alanom sva se poznala na videz še preden sva začela sodelovati. On je vedel, da delam v programu UVP, jaz sem ga poznala kot lokalno problematičnega fanta.

Najino sodelovanje sem skušala v nadaljevanju strniti v čimbolj urejeno, razumljivo in končno obliko. Na desni strani sem dodala splošne opombe vsemu napisanemu. *Moja ravnanja sem komentirala s poševnim tiskom, Alanova s krepkim tiskom* in ravnanja vseh ostalih akterjev z običajnim tiskom. ***Kadar je šlo za kombinacijo mojih in Alanovih ravnanj in občutkov sem uporabila kombinacijo obeh pisav.***

ZAPIS DOGODKOV	KOMENTAR
30.09.1999 Srečala sva se na parkirišču med moščanskimi stolpnici. Alan je s skupino prijateljev korakal proti meni. Metali so petarde, če jih je metal tudi Alan ne vem. Kot da petard nisem opazila, sem mu namenila svoj običajen pozdrav fantom kot je on: »Živjo, lepi! Kako si?« Ker vem, da jim godi. Z nerodnim nasmehom na obrazu in povešenim pogledom je zamomljal: »V redu.« »Kaj pa šola?« »8 cvekov, nobene dvojke.« »Kako to?« »Kaj, kako? Skupina je zaprta...(sočna kletvica na njihov račun).« »Če želiš se lahko prideš k meni učiti.« »Mhm.« »Vsak dan sem tukaj. Veš kje me najdeš. Če želiš lahko	<i>Ne poudarjam negativnih vsebin, ne kritiziram.</i> <i>S pozdravom mu laskam, skušam navezati stik.</i> Na začetku je sramežljiv, mu je nerodno. <i>Vprašam o konkretni in trenutno skoraj najpomembnejši temi v njegovem življenju.</i> Direktno odgovori, brez olepševanja. Kot, da želi kaznovati sam sebe. <i>Vztrajam na konkretni, a očitno občutljivi temi.</i> Poskuša zvaliti krivdo na druge. Občutljivost teme izrazi s kletvico. <i>Ga povabim, mu osebno ponudim pomoč.</i> Z odgovorom lahko izraža negotovost ali zadrego. Povabilo dopolnim s stvarnimi informacijami o

začneva že danes.« »Bom videl,« je bil negotov njegov odgovor. Morda tudi zaradi prisotnosti prijateljev. »Še žal ti bo, če ne boš izkusil užitkov učenja z mano.« Hiteč vsak na svojo stran, sva se poslovila. Temu srečanju nisem posvečala posebne pozornosti. ** 30.09.1999 Še isti dan me Alan čaka pred vrati. Brez kakršnihkoli pričakovanj stopim ven in ga skupaj s prijateljem zagledam pod stopnicami. Niti po stopnicah si ni upal stopiti v naš atrij. Je to mogoče? Alan ne upa stopiti na tuj teritorij?! Bila sem presenečena in hkrati vesela. Čeprav presenečenje niti ni bilo toliko na mestu, saj se mi je že dokazal kot nežen in "človeški". Ves čas mi je sume na to vzbujala tudi njegova podoba. Veselje, ki sem ga občutila, pa je bilo veselje, ker mi je uspelo pridobiti novega člana skupine. In veselje, ker nekdo prihaja, oziroma bo prihajal v skupino zaradi mene in moje pomoči.	možnem sodelovanju. S tem odgovorom že jasneje izraža negotovost, oziroma dvom. Napetost skušam razbiti s humorjem. <i>Sem ravnodušna ob dogodku, ga ne jemljem preveč resno.</i> Pokaže pripravljenost na možnost sodelovanja. Ustavi se na "nevtralnih, oziroma njegovih tleh". Ker mora prositi, za trenutek odstopi od svoje večinoma napadalne drže. Z njegovim obnašanjem se mi potrdijo sumi, da ima Alan za trdo lupino, ki jo vseskozi kaže, tudi mehko sredico. <i>Občutim veselje ob lastnem uspehu.</i>
** 04.10.1999 Ni prišel samo enkrat. Prišel je tudi drugič in takrat sva si pred učenjem vzela čas za razgovor. Pojasnila sem mu, da sem sicer vesela, da je ravno mene prosil za pomoč in se tudi zavezuje, da mu bom po svojih najboljših močeh pomagala. Toda to ni dovolj, za vsako pomoč sta potrebna vsaj dva in v tem primeru sva to midva. Kar pomeni, da od njega pričakujem, da bo aktivno sodeloval pri učenju in bo dal vse od sebe. V nasprotnem primeru bom prenehala tudi jaz. Pri tem sem dajala vtis največje možne strogosti in brezkompromisnosti. Alanu niti nisem dala priložnosti povedati svojega mnenja. To je bil moj pogoj in hkrati njegova vstopnica od katere nisem bila pripravljena odstopiti. Tak razgovor opravi sicer z vsakomer, ki v skupino šele vstopa.. Vse je sprejel, na vse je pristal. Niti z eno samo besedo ni nakazal, da se mu vse skupaj zdi preveč. Le sključena drža mi je dala vedeti, da je v stiski,	Pokaže, da je pripravljen več kot na samo enkratno sodelovanje. Povem, da sem počaščena ob njegovi pripravljenosti na skupno delo. Hkrati mu dam pritrdilni odgovor na njegovo implicitno izraženo prošnjo po pomoči. Postavim stroge pogoje, stroga pravila igre. Poudarim, da se jih morava držati oba. Verbalno podkrepim z neverbalnim. <i>Moji pogoji niso, niti ne morejo biti predmet pogajanj. Strogost z moje strani je bila posledica najine predhodne zgodovine, mojih opazanj Alanovega vedenja. Na ta način sem si želela pridobiti neko varnost.</i> Sprejme moje pogoje. Govorica telesa izdaja njegove dvome, strah

kako se odločiti. Potrepljam ga pa rami. Takrat je dvignil glavo, se mi nerodno nasmehnil in me pogledal z očmi neboljenega otroka. ** 05.10. – 15.10.1999 Ker je bila Alanova vstopnica v skupino učenje, se je redno vsak dan prihajal samo učit. Sproti sva določala ure in vsebino najinih srečanj. Ko sva končala z učenjem, je pobral zvezke in knjige. Pred odhodom me je vedno znova vprašal: »Kaj se bomo pa jutri učili?« S tem je bilo njegovo bivanje v skupini za tisti dan končano. Iz stopnic mi je le še zavpil nazaj v pozdrav: »Ej! Thanks!« Kot da bi se bal, da ga bom pozabila, je vsak dan po pouku prišel preveriti. Ustavil se je pod stopnicami pred ograjo in nekoga poslal pome. Ko me je zagledal, ga je zanimalo: »Se bomo danes učili? Kaj naj prinesem s sabo?« Vsak dan ista procedura. To me je malo begalo. Zakaj me preverja? Zakaj nikoli ne ostane v skupini tudi po učenju? V čem je njegov problem? Vprašanja, ki so vedno znova ostajala brez odgovora. ** 18.10. – 22.10.1999 Na tak način sva se srečevala dva tedna in dosegla prve uspehe, ki so bili plod najinega skupnega in trdega dela. Trdega zato, ker nama njegovi zvezki niso bili niti malo v pomoč. Ne samo, da so bili skoraj prazni, ampak je bilo iz njih tudi nemogoče kaj razbrati. Niti jaz niti Alan nisva znala brati njegove pisave. Ves čas je pisal z istim svinčnikom, delal pikice nad "č" in "š", puščal "t" brez črtice, "i" in "j" brez pikic, v besedah je spuščal črke, ločila sploh niso obstajala. Iz strahu, da ne gre le za neznanje, ampak morda celo za bolezen kot je disleksija, sem se doma zakopala v knjige in ugotovila, da sem se k	pred tolikšno odgovornostjo, umik pred mojimi pogoji. <i>Spoznam, da sem bila mogoče preveč udarna. Konec koncev je še vedno mladostnik v stiski. Skušam se odkupiti, vendar ne odstopam od pogojev.</i> Brez besed izrazi naklonjenost. Vestno izpolnjuje svoj del dogovora. Natančno načrtujeva delo. V skupini se nahaja izključno zaradi učenja, na katerega je pristal na začetku. Načrtovanje prepušča meni. Neosebno se zahvali. Redno preverja mojo pripravljenost. Ustavi se zunaj "mojega dometa". Sprašuje tisto, kar že ve. Preverja, če sem morda pozabila nanj, na najin dogovor. <i>Skušam najti razlago za Alanovo plahost.</i> Nadaljujeva začrtano delo. Najino delo rodi prve sadove. Učenje je težje, kot sem si predstavljala, da bo. V procesu naletim na nepredvidene težave, ki upočasnijo potek dela. Pozorna sem na neplodne vzorce, na pomanjkljivosti v znanju. Prenagljeno sklepam, vendar to nima negativnih posledic, ker mu ne sledi takojšnje ukrepanje,
---	---

sreči motila. Alan pač ne zna pisati. Grobo rečeno, je polpismen. Ne morem in ne znam opisati jeze, ki se je nabrala v meni zaradi tega. Ne na starše, ki imajo najbrž podobne težave. Na učitelje, ki ga že osmo leto gledajo v šoli, ga zasipajo z informacijami v imenu učenosti in ne vejo, da otrok ne zna pisati. Ker so bili zvezki neuporabni, sva delala zapiske iz knjig. On je pisal, jaz sem narekovala. Besedo za besedo, črko za črko. Pikice, strešice, črtice in ločila sva dodajala na koncu. Čas učenja se je zaradi tega podvojil. Alan pa je vse to mirno prenašal. Nikoli ni rekel: »Ne morem.« ali »Ne bom.« ali celo »Nočem.« ** 25.10. – 29.10.1999 Koncentracije, učnih ter delovnih navad sploh ni poznal. Učenje je bilo zanj uganka. Tudi če bi zbral dovolj volje za učenje, bi mu je v trenutku, ko bi sam odprl knjigo zmanjkalo. Alanov besedni zaklad je namreč obsegal le izraze iz ulice. Zato sem stavke krajšala na največ pet preprostih in kratkih besed, izpuščala tujke in imena, dajala primere iz vsakdanjega življenja, kazala z rokami, risala, barvala, ipd. Zaradi tega je bilo učenje še toliko težje in bolj komplicirano. Nikoli se nisva učila več kot 20 minut naenkrat. Najdlje sva delala 2 krat po 20 minut. Po 15 minutah je namreč postal vidno nemiren, na stolu se je presedal, svinčnik mu je padal iz rok, naučenega ni znal več ponoviti, a rekel ni nič. Pa tudi sama sem bila že utrujena. Na koncu me je vedno vprašal: »Bo za dvojko?« »Če ne bo jutri, bo pa naslednjič,« sem mu odgovarjala v upanju, da bodo učitelji pokazali veliko mero razumevanja. Znanje ni bilo niti za dvojko, trud je bil za petico. Potrepljala sem ga po rami, prijala za roko in ga pohvalila: »Zlat si. Ponosna sem nate. Tvoja mama mora biti srečna, ker te ima.« V upanju, da mi bo kaj več povedal o svoji družini, o odnosih z mamo in očetom sem stalno omenjala njegove družinske člane. Nikoli nobene reakcije, samo: »Prfokso bom zažgal, če mi ne bo dala dvojke.«	ampak najprej preverjanje. <i>Kar ni bolezen, je neznanje. Izhaja iz okolja, ki mu po vsej verjetnosti zaradi lastnega neznanja ne more pomagati.</i> <i>Sem jezna na učitelje zaradi njihove brezbržnosti, nepozornosti.</i> Učenje neznane šolske snovi se nepredvideno upočasnjuje, ker se hkrati učiva pisanja. Alan pohlevno sprejema še več učenja. Učenje Alanu pomeni nekaj novega, neznanega. Ima zelo malo znanja, ki ga zahtevajo v šoli, manj kot njegovi vrstniki. Vsekakor premalo, da bi se lahko samostojno učil. Skušam se približati njegovemu svetu v obliki enostavnih, sprejemljivih in domačih shem. Postavim dosegljive cilje, ki jih dosega z majhnimi koraki. Skušam se mu čimbolj približati. Nezavedno me njegovo telo opozarja na prenasičenost, preutrujenost. <i>Občutki so vzajemni.</i> Upa na uspeh. Mu vlivam upanje, pogum. Zaradi ogromnih primanjkljajev trud in znanje še zdaleč nista v sorazmerju. Neverbalno mu izrazim naklonjenost. Ga pohvalim, besedno izrazim naklonjenost. <i>Pohvalo združim s poizvedovanjem o starših. Informacije o družini bi bile kot koščki sestavljanke, ki bi mi pomagali naslikati sliko fanta, njegovega obnašanja.</i> Je verbalno agresiven do učiteljev.
--	---

*** 04.11.1999 Vsakič ko sva končala z učenjem, je odšel, kljub temu da bi lahko ostal in se igral z ostalimi. To me je vsak dan bolj begalo. Zakaj ne ostane dlje? V prvih dneh sem njegove hitre odhode pripisovala še nepripadnosti skupini, toda zdaj bi res že lahko ostal. Z mano se je dobro razumel, v skupini je poznal vse člane, saj so bili njegovi sošolci, znanci, sosedje. Kje je problem? Ubrala sem drugo taktiko. »Če želiš, te lahko danes po učenju premagam v eni partiji namiznega tenisa. In potem še v ročnem nogometu,« sem ga povabila z dokaj nezainteresiranim glasom. »Ja, seveda,« mi je pokroviteljsko odgovoril. »Kaj? Si ne upaš? Obljubim, da ne bom nikomur povedala, da si izgubil.« »Greva zdaj, če si upaš,« je bil pogumen. »Zdaj boš najprej ti mene premagal v znanju zemljepisa. Šele potem ti bom jaz dala vetra.« Ko sva končala, je zopet pobasal knjige in zvezke. Nisem vedela, kako naj reagiram. Naj ga spomnim na športni izziv, ali bo to prevelik pritisk. Vseeno sem poskusila: »To pomeni, da se predaš?« »Kaj se predam?« Delal se je nevednega, a ga je nagajiv nasmeš izdal, da ve o čem govorim. Odigrala sva prvo igro, in še pet ali šest iger. Vsako bolj zagrizeno. Seveda sem izgubila. Pravilo pravi, da zmagovalec ostaja v igri. Zato je odigral še z drugimi, ki so se želeli preizkusiti. Po namiznem tenisu sva nadaljevala z ročnim nogometom, kjer se je zgodba ponovila. Ves čas sem ga opazovala z enim očesom. Nogomet je igral, kot da gre za življenje ali smrt. Z vso silo je vrtel ročke, da je žogica glasno butala ob robove, da je poskakovala in letela po prostoru. Če mu ni šlo, je bil vsega kriv nogomet. Pljuval je po ročkah, da bi bolj drsele, s soigralcem neprestano menjaval pozicije v obrambi in napadu, preklinjal, vpil, obsojal, suval, grozil. V glavi sem tehtala,	Še vedno ostaja samo v času učenja. Kljub temu, da mu ne prepovem ostati v skupini. Kljub temu, da so člani skupine njegovi prijatelji. <i>Ga povabim v skupino, razširim koncept dela, združim prijetno s koristnim. Povabilo formuliram v obliko provokacije.</i> Ne pokaže želje po bivanju v skupini. Odgovori samo na provokacijo o merjenju moči. Stopnujem provokacijo. Impulzivno odreagira, tudi on v obliki provokacije. <i>Si skušam zagotoviti njegov pristanek na bivanje v skupini tudi po učenju.</i> Vznemirjenega ga pustim čakati. Pokaže že ustaljen vzorec obnašanja. <i>Vztrajam pri provokaciji, jo stopnujem.</i> V tej igri stopi korak nazaj. Spoštljivo ravna drug z drugim. Igranje je prijetno, zabavno, zato nadaljujeva. Zdaj sva že preizkusila drug drugega, nihče se ni zlomil, torej sva lahko bolj udarna. Je že bolj sproščen v skupini. V igri nezavedno postaja bolj in bolj sproščen in hkrati vse bolj agresiven. Pokaže masko, ki jo sicer nosi v šoli, na ulici. Znajdem se pred dilemo, kako reagirati, kaj reči. Bojim se njegove odklonske reakcije. Moje opozorilo bi lahko njegovo agresivnost še stopnjevalo. Lahko bi jo usmeril tudi na druge fante
---	---

naj mu kaj rečem ali ne. Mu bo nerodno pred ostalimi? Kaj če me ne bo ubogal? Potem bo meni nerodno. Ubrala sem srednjo pot. Nadomestila sem njegovega partnerja in sama postala njegova soigralka. Ker igram nežno, se mi je moral prilagoditi. Ker ne znam, me je moral šele učiti. Kadar je dal gol, sem ga potrepljala po rami. Ko se je jezil, sem ga stisnila za roko in mu šepnila: »Easy.« Nekaj iger sva zmagala, nekaj sva jih izgubila. A to ni bilo več pomembno. Domov je odšel skupaj z nami, ki smo zaklepali. ** 08.11. – 12.11.1999 Zdaj je prihajal redno vsak dan, mi v roke porinil zvezek in mi rekel: »Tu imaš. To moram znati.« Ko sva končala z učenjem, sva se pridružila ostalim. Vedno je bil v moji bližini. Mene je spraševal za dovoljenje, z mano se je igral, k meni je prihajal po nasvete. Dokler se ni v skupini dovolj domače in varno počutil. Takrat je začelo prihajati do težav. Če mene ni bilo zraven, je bil v navezavi še z dvema prijateljskima zelo predrzen. Kolegice so me prosile naj ga ustavljam, ker njih ni poslušal. Še več, bil je celo nesramen do njih. ** 16.11.1999 Medtem ko ni bilo niti mene niti nobenega od sodelavcev v pisarni, kjer je telefon, so si Alan in še dva fanta dali duška. Neka sošolka je klicala enega izmed naših fantov. Alanov prijatelj se je oglasil na telefon in ker se klicani ni želel pogovarjati, je vskočil Alan. Na žalost pa si je Alan drugače predstavljal telefonski razgovor kot klicateljica. Začel je z neokusnimi opazkami na račun njenega telesa. Vsi ostali so se nagnetli okrog telefona, se mu smejali, ga	in name. Namesto klasičnega grajanja zagrabim priložnost za zamenjavo vlog: učenec – učitelj. <i>Vzpostavljam kontrolo z dotikom.</i> Ostane do konca, pristane na razširjen koncept dela. Prelaga odgovornost name. <i>Na zunaj izraženo prelaganje odgovornosti name, razumem bolj kot zaupnost, zato ne reagiram.</i> <i>Dokler se je pripravljen učiti, sem se tudi jaz.</i> Vzpostavi osebni odnos do mene. Postaja pripaden skupini, navezan na nekatere fante. Ko začuti dovolj močno zaledje, skuša pravila v skupini preoblikovati po svoji meri. Pri tem ne izbira sredstev, poslužuje se celo najbolj predrznih (napad na zaposlene). Je izredno lojalen, saj se nikoli ne loti mene ali prijateljev, vedno je agresiven do sodelavk, mlajših članov, inventarja. Če mene ni zraven, potem pravila za Alana ne obstajajo. S svojim vedenjem pokaže, da je najin odnos zanj moralna vrednota. Prizadeti nekoga, na katerega ni navezan, je zanj popolnoma normalno. Pripravljenost prijateljev na sodelovanje ga še vzpodbudi, da žene dejanje do skrajnosti. Na ta način želi ugajati, si kupuje pozornost, se
--	--

občudujoče in hkrati presenečeno gledali. Ker mu je pozornost godila, je še naprej igral dežurnega klovn. Spraševal jo je o ceni njenih uslug in podobno. Na koncu jo je še nekam poslal. Ko sem se uspela prebiti skozi živi obroč, je hitro odložil. »Za vas je zabave konec, za naju z Alanom se šele začenja,« sem jih strogo razgnala. V meni je kar vrelo in že skoraj prekipelo, ko sem se spomnila na star, vendar učinkovit recept. Prijela sem ga za roko in odpeljala v sosednjo prazno sobo, medtem ko sem globoko dihala in štela do deset. »Bi mi rad kaj povedal?« V odgovor sem dobila le bežen pogled in pokanje s prsti. »Jaz ti imam pa veliko povedati. Želiš, da se s tabo pogovarjam kot z odraslim ali kot z otrokom?« To je vedno najpomembnejša iztočnica mojega pogovora. Spet tišina. »Naj ti razložim. Pogovor z odraslim pomeni pogovor med dvema enakopravnima partnerjema. Pogovor z otrokom pomeni, da jaz bolje vem kaj je dobro zate, kot ti.« Vedela sem, kaj bo izbral. »Odrasel,« je zamomljal in še vedno buljil v tla. »Dobro. Odrasli se gledajo v oči, ker tudi oči govorijo. Če pogledaš moje oči, vidiš strele, ki bliskajo iz njih.« Za trenutek me je pogledal, se mi nerodno nasmehnil in se spet zagledal v svoje superge. »Zapomni si, da si dober fant in da si mi zelo pri srcu. Toda to, kar si prej storil mi ni niti malo všeč. In tega ti ne bom dovolila iz dveh razlogov: ker na ta način iz sebe delaš butca in ker si nesramen do drugih. Biti butec je najlažja stvar na svetu – pokaš vice in se afnaš kot klovn. Vsi se ti bodo smejali, a nihče te zaradi tega ne bo cenil... Povej mi kaj ti najbolj ceniš pri človeku!« Alan je bil tiho, jaz sem bila tiho. Čez kako minuto se je opogumil:	uveljavlja na prestolu. Prej se mu njegovo vedenje zdi nekaj normalnega, ob moji prisotnosti očitno ne več. <i>Tako Alanu, kot ostalim dam vedeti, da mi dogodek ni bil všeč in, da sem zelo jezna.</i> <i>Hkrati Alana tudi neverbalno povabim na razgovor, oziroma zahtevam, da se pogovoriva. Skušam se izogniti kakršnikoli prenapljeni besedi, za katero bi mi lahko bilo kasneje žal.</i> Dam mu priložnost za zagovor. Je ne izkoristi. Ne upa, ne zdrži očesnega kontakta. S telesom kaže, da mu je sicer žal in da je v zadregi. Očitno ve, da je delal narobe. Ne odstopam od pogovora. Ponudim mu, da je moj enakopraven partner. Še vedno ne zmore verbalizirati svojega stališča. Ponovim in natančneje razložim svojo ponudbo.. Z izborom pokaže, da si želi biti odrasel in odgovoren. <i>Skušam razbiti napetost s humorjem. Hkrati ga opozorim na govorico telesa in na svoje počutje.</i> Poskuša, vendar ne zdrži dolgo očesnega kontakta. Ta stik je zanj preintenziven. <i>Izrazim svojo naklonjenost do njega.</i> <i>Grajam dejanje, ne njega.</i> <i>Želim, da sam pride do zaključka.</i> <i>Pustim čas za razmislek.</i>
--	--

»Da je moj frend.« »Kako ti pa pokaže, da je tvoj frend?« »Kaj jaz vem.... Da je dober z mano,« je negotovo odgovoril. »Komu boš bolj zaupal, tistemu, ki je dober s tabo ali tistemu, ki se norčuje iz tebe po telefonu?« »Normalno, da tistemu, ki je dober z mano.« »Mislim, da zdaj veš, zakaj ti ne dovolim in ti nikoli ne bom dovolila, da delaš butca iz sebe. Ker si predober, prepameten, prelep, da bi bil butec brez prijateljev. Ti je OK?« »Mhm.« »Nisem te slišala.« »OK mi je.« »Kako bi se počutil, če bi bila jaz nesramna do tebe? Če bi te pred vsemi sramotila?« Nič ni odgovoril. »Mislim, da bi se počutil slabo. Tudi drugi se počutijo slabo, če si ti nesramen. Hec je eno, nesramnost je drugo. Vsakič ko se boš želel iz koga norčevati, si zamisli, da se on norčuje iz tebe. Zdi se mi, da te bo v trenutku minilo.« Ker sem imela občutek, da je užaljen, sem mu morala še nekaj reči: »Zdiš se mi žalosten. Če je kaj narobe, bi rada da mi poveš. Tudi, če sem te po krivem obtožila. Kot odraslega človeka te prosim, da mi poveš.« Zopet mučna tišina. »Zdaj se počutim slabo, ker se bojim, da sem te prizadela. Tega nikoli v življenju ne bi želela, ker si mi preveč prirasel k srcu. To sem ti povedala, ker ti želim dobro in samo ti mi lahko poveš, če se motim.« »Prav imaš,« je bilo največ, kar je lahko povedal v tistem trenutku. Povabilo na namizni tenis je sprejel in ga tudi izgubil, saj je bil prisoten le fizično. Vprašanje, kod so mu begale	Očitno pozna odgovor, ki ga izrazi s svojimi besedami. Želim, da razloži svoj koncept. Ni prepričan v svoj odgovor. <i>S kratkimi, konkretnimi vprašanji, ga peljem do odgovora.</i> Sam je z mojo pomočjo prišel do končnega odgovora. <i>Razložim svoj namen celotnega razgovora.</i> <i>Na kocu ga vprašam za mnenje.</i> S kratkim odgovorom namiguje le na navidezno sprejemanje. <i>Zato vztrajam, da mi odločno pokaže, da se strinja ali ne.</i> Je odločnejši kot je bil, vendar je še vedno slutiti trohico dvoma. Zato vztrajam naprej in apeliram na najin odnos, za katerega vem, da mu veliko pomeni. To je že preveč osebno zanj. Ne upa nič reči. <i>Svoje nestrinjanje ilustriram s primerom o morebitni obrnjeni situaciji.</i> <i>Skrbim zanj in to tudi povem. Hkrati zopet apeliram na najin odnos in mu pokažem, da ga spoštujem.</i> Odgovora še vedno ne zmore. Očitno je kontakt postal preveč oseben, preveč intimen zanj. Izrazim svoje občutke in strah zanj. <i>Mu povem, da mi veliko pomeni.</i> <i>Zahtevam odgovor od njega.</i> Odgovori kratko, a potrdi, da se strinja z mano, da sva na isti valovni dolžini. Dogodek, predvsem pa pogovor, pustita nanj zelo močan vtis. Kasneje težko sledi dogajanju, saj se
--	--

misli. *** 26.11. – 28.11.1999 Na vikend tabor v Ankaran je šel z nami. Lastnik objekta je imel prikupno nemško ovčarko, ki se nam je ves čas muzala med nogami. Ravno Alan jo je najbolj opazil. Med socialnimi delavnicami in igrami, ki jim je težko sledil, ji je skrivaj metal palico, ona mu jo je prinašala nazaj. Kadar ga ni nihče od fantov gledal, ji je dovolil nasloniti glavo na kolena. Čim so ga pogledali, jo je grobo odgnal. V svoji lahkomišelnosti ji je vrgel palico čez bazen. Najbrž ga je zanimalo, če bo skočila vanj. Niti pomislil ni, kaj bi se lahko in se tudi je zgodilo. Bazen je bil do polovice napolnjen z vodo, da pa ne bi vanjo padalo jesensko listje in smeti, je bila čez vodo speljana modra polivinilasta prevleka, ki je izgledala kot dno bazena. Alan je to vedel, psička ne. Za palico je skočila v bazen in polivinil se ji je udril pod nogami. Po mehki površini ni mogla hoditi, plavati tudi ne. Polivinil se ji je začel ovijati okrog nog. Ker je bila na sredini bazena, je nisva dosegla. Situacija je izgledala že brezupna, a sva jo s skupnimi močmi le nekako izvlekla, še danes ne vem kako. Seveda sem takoj govorila z njim: »Zaupala ti je, ti si jo pa izdal. Najhujši občutek v življenju človeka ali živali. Predstavljaš si, da te je punca prevarala z najboljšim prijateljem.« »Saj je nisem nalašč,« se je hitro branil. Žalosten pogled in sklonjena drža sta izdajali, da mu je obupno žal. »Ne bom ti več pridigala, ker je bil že sam dogodek kazen zate. Da si dober dečko si pokazal, ko si ji pomagal. Priznati svojo napako in jo skušati popraviti je najtežje. Tega marsikdo ne zmore. Da ti zmoreš, si ravnokar dokazal. In zato sem ponosna nate.« »Nisem mislil, da bo skočila v bazen. Nisem hotel, da skoči v bazen.« »Verjamem ti.« ***	mu v glavi očitno vrtijo druge slike. Začne se udeleževati tudi zunanjih aktivnosti skupine. Očitno pomanjkanje čustvenih navezav kompenzira s tesnim odnosom z živaljo, ki mu vsak gib vrača z naklonjenostjo. Še vedno skuša pred ostalimi vzdrževati trdno in neizprosno podobo. Prekratek čas sta bila skupaj, da bi ji bil zvest, kot je bila ona njemu. Želi preizkusiti njeno vdanost in svojo moč. Ko spozna svojo napako, je pripravljen storiti vse, da bi ji pomagal. V težkih trenutkih mu stojim ob strani brez pridiganja. <i>Obsodim dogodek.</i> Se meni opraviči. Verbalno in neverbalno obžaluje situacijo. Mu ne nalagam dodatne kazni. <i>Pohvalim ga, ker je naredil tudi nekaj dobrega.</i> Se ne more nehati opravičevati. <i>Mu pokažem empatično razumevanje in izrazim naklonjenost.</i>
---	--

22.12.1999 Da bi se pogovorila o fantu, ki mu je grozila izključitev iz šole, sva šla s sodelavcem k socialni delavki na osnovno šolo. Situacija se mi je zdela primerna, da povprašam tudi o Alanovem stanju. Kolegica je bila iskrena: »Nič ne bom olepševala. Alan ima trenutno najbolj pestro paleto vedenjske in učne problematike na tej šoli. Zaradi negativnih izkušenj so učitelji zelo nestrpni do njega in se ga hkrati bojijo. Pri angleščini je s pestjo udaril v steno in naredil luknjo vanjo. Učitelje tika. Tudi fizično se je že spravil na nekatere izmed njih, predvsem na učiteljice. Moti pouk, se sprehaja po razredu. Je dnevno udeležen pri pretepanjih in izsiljevanjih vrstnikov na šoli. Vsi, z izjemo razrednika, se ga bojijo. Prosim te, poskušaj mu pomagati sicer bo ponavljal razred. V tej konferenci ima grajo slovenščino, angleščino, biologijo, zgodovino in zemljepis. Poleg tega ima glasbo in likovni pouk zaključeno manj uspešno. Na konferenci so bili učitelji zgroženi. Do danes ni imel niti ene domače naloge, nima puščice, delovnih zvezkov, knjig. Skratka, polom na celi črti!«	Sodelujem z njegovo šolo. Njegovo vedenje je nesprejemljivo za šolsko okolje, ocene so negativne. Do učiteljev ima patološki odnos, jih ustrahuje. Tudi do šolske lastnine je nasilen. Do ženskih figur ima izrazito poniževalen odnos, saj z učiteljicami celo fizično obračunava. Ne sprejema šolskih pravil. Izvaja fizično in psihično nasilje nad vrstniki. Meje goji le do moške avtoritete. 7 predmetov ima zaključenih negativno. Ne izpolnjuje osnovnih delovnih obveznosti.
06.01.2000 Kljub temu, da je Alan uspel stopiti stopničko više, mu je do vrha manjkalo še kar nekaj stopnic. Zato sem se najprej sama pri sebi odločila, da osebno stopim v kontakt s starši in učitelji. Prelomnica je bil naš naslednji vikend tabor, ki smo ga zastavili zelo asketsko, brez elektrike, vode, postelje, s 40 km pohodom. Alanovi mami se je to zdelo prenaporno za 14-letnika. Že sama misel, da ne bo šel z nami, je Alana razburila do skrajnosti. Večino časa je žalostno posedal v kotu, karkoli sem ga vprašala se mu je zdelo brez veze, če ga je kdo drug kaj vprašal, ga je namesto odgovora nekam poslal. Tudi za učenje ni zbral koncentracije, zato sva odložila knjigo in se pogovorila. »Kaj te muči?« »Nič.« Sam ni hotel načeti boleče teme. »Ti ni nič žal, da ne greš z nami na tabor?«	V šoli popravi 4 negativne, od skupaj 8. V skupini ni več tako agresiven in nestrpen. Vendar je še daleč od sprejemljivega za šolsko in drugo okolje. Mama postavi omejitve, ki Alanu ni všeč. To se kaže v njegovem vedenju, neaktivnosti, brezbrižnosti, stopnjevani verbalni agresiji v odnosu do drugih. Tudi, ko je z mano se ne more zbrati. <i>Ker vidim, da mu je hudo, ne vztrajam.</i> <i>Usmerim pozornost neposredno nanj.</i> Sam še ne more povedati. <i>Jaz načnem temo za katero vem, da je vzrok</i>

»Jaz bom šel na tabor,« je bil odločen. Zdaj sem bila presenečena: »Mislila sem, da te mama ne pusti.« »Kaj mi ona more. Šel bom na tabor, pa če se mat na glavo postavi. Če ne bom šel, jo bom pa zažgal.« Do tu je govoril mirno, naenkrat je eksplodiral: »Kaj ji je? Je ona normalna? Vse babe so iste, samo komplicirajo. Vse bom zažgal, razen tebe.« Ker tudi sama nisem videla smisla v tej prepovedi, sem se ponudila: »Želiš, da jaz govorim z mamo?« »Povej ji, da je neumna.« »Tega prav gotovo ne bom rekla, ker ne mislim tako. Lahko pa ji natančno razložim, kaj bomo počeli in zakaj se mi zdi smiselno, da greš z nami. Če želiš, seveda?« Odgovor je bil pričakovan: »Če bo kaj težila, jo pošlji nekam.« Kot da sem preslišala zadnje besede, sem le še rekla: »Reci ji, da me lahko jutri pokliče ali pride k meni na kavo.« Bil je kot prerojen. Živahen, na trenutke celo preživahen, energijo je bilo kar čutiti v zraku. Za tisti dan sva pustila učenje na stranskem tiru. Sama nisem bila najbolj prepričana, da ji bo rekel, oziroma, da me bo mamica poklicala. ** 07.01.2000 Naslednje jutro me je presenetil telefonski klic. Bila je Alanova mamica: »Dober dan. Alan mi je naročil, da te pokličem, ker mi moraš nekaj povedati glede šole,« je bil odločen glas na drugi strani. Kar na smeh mi je šlo, kako je iznajdljiv. Glede šole sem govorila izključno o ocenah, ki niso bile več tako katastrofalne. Nisem bila prepričana, če kaj ve o disciplinskih težavah. Povedala mi je za roditeljski sestanek na katerega niti ona niti mož zaradi službenih	<i>njegovega nezadovoljstva.</i> Zanika negativne vsebine. Ostajam mirna in verbaliziram tisto, česar sam ne more. Ne more razumeti maminega stališča. V besu posplošuje, mene osebno izvzame. Med negativnimi sem pozitivna, med slabimi sem dobra. Ponudim mu pomoč. Razširjam koncept najinega dela. Implicitno pristane na moje sodelovanje z mamo in še tesnejši stik. <i>Pojasnim mu namen razširjenega dela. Vprašam ga za dovoljenje.</i> Dovoljenje izrazi posredno. Ga ne ustavljam v jezi do mame. <i>Mu še vedno ponudim možnost, da ji pove ali pa ne.</i> Prepričan v mojo moč se sprosti. <i>Ne silim ga k učenju, ker vem, da je preveč vznemirjen.</i> Mami prenese sporočilo. Prikroji resnico. Govorim le o pozitivnih stvareh. <i>Dobivam jasnejšo sliko o družinski situaciji. Mami ponudim pomoč.</i>
--	--

obveznosti ne moreta. Meni je bila to sijajna priložnost za vskok, zato sem predlagala, da greva jaz in Alan. Kar vznemirjena je bila od zadovoljstva in me je celo povabila na kavo. Dogovorili sva se, da pridem naslednji teden po sestanku. Tudi glede tabora ni bilo več težav. Imela je namreč pomisleke zaradi Alanovih vnetij ušes v zgodnjem otroštvu. Ugotovili sva, da to ni nepremostljiva težava.	Mama me povabi na dom – <i>razširjam koncept dela.</i> Mama prizna, da je bil tabor le izgovor, ki je prekril druge strahove. <i>Najdeva skupno rešitev, ki je ugodna za vse.</i>
** 07.01.2000 Moje zadovoljstvo je bilo veliko, Alanovo skoraj nepopisljivo. Kar poplesoval je po prostoru. Ves čas mi je bil za petami, me objemal, druge odganjal stran od mene, mi pomagal. Ponavadi sem ga jaz trepljala po ramah, ga držala za roko. Danes je bil on tisti. Koliko obrazov, ki jih še ne poznam?! Zopet je minil dan brez učenja.	Hvaležnost skuša izkazati na vse možne načine. Si me lasti, me ne želi deliti z drugimi. Pokaže nežen obraz, ki ga večinoma skriva. Pokaže ga le v odnosu do mene. Sem razumevajoča. Preveč je vznemirjen, da bi se lahko učil.
** 13.01.2000 Na roditeljski sestanek sva šla skupaj z Alanom. Razrednik je cel razred opisoval kot strašno nemiren in učno neuspešen. Zdaj sem razumela vse mame, ki so govorile o občutkih strahu, vznemirjenosti, celo sramu na roditeljskih sestankih. Tudi Alan je bil vidno vznemirjen. Nekaj je k temu prispevalo dejstvo, da že tri leta noben od staršev ni bil v šoli. Po skupnem sestanku, sva šla še osebno do razrednika, ki je potrdil vse Alanove besede, besede šolske svetovalne, poleg tega pa še vse moje sume. Fant ne prinaša potrebščin, ni v letošnjem letu napisal niti ene domače naloge. Je nesramen do učiteljev, je dnevno zapisan v dnevnik zaradi motenja dela, se podi po šoli med odmori in med poukom. Kot da ne bi bilo dovolj, še vedno ni popravil graj, obetajo se mu tudi graje v drugem semestru, to pa avtomatsko pomeni ponavljanje razreda. Povedal je še, da sam pri urah fizike z njim nima težav. Po vsem tem se mi je zdelo pomembno, da povem nekaj v Alanov zagovor. Poskuša se dnevno učiti, a žal je ves najin trud premalo. Alanove luknje v znanju so prevelike, da bi lahko vse nadoknadil v parih mesecih. K sreči sem naletela na razumevanje. Razrednikova teza je bila celo, da	<i>Najino sodelovanje se širi iz strogo osebnega kontakta, na sistem družine in šole.</i> Alan se očitno nahaja v nevzpodbudnem okolju. Doživljam najin odnos zelo osebno. Opozorilo na Alanove namerne in nenamerne napake in pomanjkljivosti. Kritik je ogromno. Nanašajo se na neznanje, ignorantski odnos do pouka in celo žaljiv odnos do učiteljev. Zdaj tudi formalno oba veva, kaj je narobe. Opozori na možnost slabega šolskega izida. Ga pohvali za tisto, kar je dobro. Nastopim kot Alanova zagovornica. Opozorim na najine težave, ki niso nastale samo po Alanovi krivdi. Razumevajoča drža s strani razrednika. Z Alanom

je vsa krivda na učiteljih. Dokler se oni ne bodo spremenili, se tudi otroci ne bodo, še najmanj pa Alan. Predlagal je, da najprej on učiteljem razloži, da ima Alan strokovno pomoč, nato pa se midva sama individualno dogovarjava s posameznimi učitelji. ** 13.01.2000 Ko sva bila sama, sva rekla nekaj besed o šoli. »Zelo malo pohvalnega sem slišala o tebi. Vem, da si dober dečko. Meni se kažeš kot tak vsak dan. Pokaži tudi njim. Je to tako težko?« Zavestno sem se morala ustaviti, saj je slišal že dovolj graj na svoj račun. »Če je v šoli beda,« je bil jezen. »Verjamem ti, da je beda. Sem že poskusila. Vse kar bi rada je, da nisi nesramen do učiteljev. Enostavno nimaš te pravice. Kakšen bi bil svet, če bi se vsi po vrsti zmerjali?« »Za vsako stvar sem jaz kriv,« se je zadr. »Ne maram, da se dereš name. Ne bom ti dovolila, da vpiješ name. Oba veva, da si nekaj narobe naredil. Ampak tukaj nisva zato, da ti sodiva. Tukaj sva zato, da ti pomagava. Jaz še vedno mislim in vem, da si zlat fant.« Utihnil je in se nasmešnil. »Res je, da si zlat fant. Res pa je tudi, da z nekaterimi svojimi dejanji sam sebi škoduješ. Misliš, da bi ti jaz pomagala, če bi bil do mene nesramen?« »Ne.« »Bi se učil z mano, če bi ti vsakič, ko si nečesa ne bi zapomnil, rekla, da si neumen?« »Normalno, da se ne bi.« »Naj ti torej povem nekaj, kar že veš. Tudi učiteljica si ne želi biti s tabo, če jo ti pljuvaš in zmerjaš. Naredila bo vse kar je v njeni moči, da se te bo rešila. Njena moč je v ocenah. Reši se te lahko tako, da te vrže in te drugo leto ne bo več učila. Trenutno te tvoje ocene vodijo še enkrat v sedmi razred. Ne samo ocene, tudi odnos. Učitelji so samo ljudje, dobro vračajo z dobrim, grdo z grdim. Znanje je šele na drugem mestu. Zakaj misliš, da dobivajo odličnjaki petice, čeprav si jih velikokrat ne zasluži? Ker so fer do	imava v njem zaveznika. Razrednik ponudi pomoč pri najinem delu z Alanom. <i>Načnem pogovor o šoli.</i> <i>Sporočilo: ti si OK, tvoje ravnanje ni OK.</i> Verbalizira negativno stališče do šole. Ne zanikam njegovih čustev, opozorim le na napake. <i>Obrnem situacijo.</i> Užaljeno odreagira. Odnos do učiteljev in šole prenese name. Izrazim svoje nelagodje ob njegovem obnašanju. Postavim stroge pogoje. Prestavim situacijo ven iz šole. <i>Jasno ponudim pomoč. Ne obsojam. Govorim v dvojini – mu dam vedeti, da sva skupaj v tem.</i> <i>Izrazim naklonjenosti – sporočilo: ti si OK.</i> <i>Ga presenetim, ker reagiram drugače kot učitelji.</i> <i>Sporočilo: ti si OK, tvoja dejanja niso OK.</i> <i>Obrnem situacijo, ga postavim v nasprotni položaj.</i> <i>Apeliram na najin odnos.</i> V danem primeru mu je slika jasna. Vztrajam pri ilustracijah iz najinega odnosa. Pokaže, da pozna moralne norme. Ga postavim na mesto enakopravnega partnerja. Verjamem v njegove sposobnosti. <i>Mu pokažem, da so tudi drugi v stiski, ne samo on.</i> <i>Ga opozorim na možnost neuspešnega rezultata.</i> <i>Poudarjam pomen odnosov.</i>
--	--

učiteljev. Bodi tudi ti, učitelji naj postanejo tvoji zavezniki. Igraj njihovo igro.« Čutila sem, da mu moram vse to povedati. Nepremično je sedel in ni rekel besede. Sklonila sem se, da bi ujela njegov pogled. Umaknil se je. Vedela sem, da je veliko za enkrat, a nekdo mu mora povedati, nekdo ga mora ustaviti. Četudi za ceno kratke užaljenosti. »Sem ti s čim storila krivico? Morda lažem,« sem bila vztrajna. Mučno tišino sem zopet presekala jaz. »Alan, razumem te. Verjamem, da je v šoli dolgčas, da učitelji velikokrat težijo, da je veliko stvari nezanimivih in neuporabnih, da bi raje počel kaj drugega. Hkrati razumem tudi učitelje, ki so vsa leta hodili v šolo, da bi zdaj vas nekaj naučili. Samo prijazen bodi, tak kot si z mano. Učila se bova skupaj, pri vsem ti bom pomagala, pri ničemer ne boš sam.« Še vedno tišina. »Zdaj mene spravljaš v obupen položaj. Bojim se, da si mi zameril,...« Stavka nisem končala, ko me je prekinil: »Kaj bom tebi zameril? Oni so neumni. Zdaj bom čisto tiho pri pouku. Če bojo potem še težili, bom vse pobil.« »Poskusi prvih 10 minut slediti razlagi in si kaj zapisati v zvezek. Ko ne zdržiš več, pač nehaj. Misli na Havaje, lepe punce, avtomobile, motorje, karkoli. Važno je, da sediš pri miru in si tiho. Je to OK zate? Lahko zdržiš 10 minut?« »Lahko,« je bil odločen. Imela sem dober občutek, saj je odšel z nasmehom na obrazu. A žal je bil to račun brez krčmarja. ** 18.01.2000 V prihajajočem tednu sva nadaljevala z učenjem po ustaljenih tirnicah. O disciplini ga nisem kaj dosti spraševala, saj se mi je zdelo, da sva razčistila s težavami. Toda občutki varajo. To sem izvedela, ko me je poklicala svetovalna delavka iz šole češ, da se učiteljici zgražata nad	<i>Namesto negativne slike o učiteljih, ki jo ima v glavi, mu narišem drugačno – tudi učitelji so smrtniki, ranljivi, taki, kot je on.</i> <i>Pokažem možnost drugačnega odnosa. Ilustriram s preprostim primerom, ki ga lahko vidi vsak dan.</i> <i>Ga postavim v pozicijo pametnejšega, močnejšega.</i> Z molkom dokaže, da razume in da mu je žal. <i>V soočenju izrazim nestrinjanje z njegovimi reakcijami.</i> <i>Dam mu možnost izraziti nestrinjanje z mano.</i> Molk nakazuje, da je stiska velika. Izrazim razumevanje. Se mu skušam približati tudi s slengovsko govorico. <i>Pokažem empatično držo tudi do učiteljev.</i> <i>Zahteve zreduciram na minimum.</i> <i>Opozorim na najin odnos. Implicitno ga pohvalim.</i> <i>Mu zagotovim, da mu bom pomagala.</i> Še vedno predeluje moje besede in pretekle dogodke. Izrazim svoje nelagodne občutke, ki jih je sprožil v meni. Reagira osebno. Mene ne želi prizadeti. Vali krivdo na učitelje, je verbalno agresiven. Med vrsticami prizna svojo krivdo in obljubi poboljšanje. <i>Ne pretiravam, prilagodim zahteve njegovim sposobnostim, njegovemu svetu. Dam konkreten predlog. Mu dam možnost za pogajanje.</i> Sprejme predlog. Oba sva zadovoljna.
---	--

Alanovim znanjem in obnašanjem, ter grozita s ponavljanjem razreda. Moje presenečenje je bilo nepopisno. Kako more?! Kljub dogovoru?! To jih bo slišal! Medtem, ko je bil še v šoli, sem imela čas za razmislek. Saj stvari ne počne nalašč. Drugače ne zna. To je vzorec obnašanja s katerim je do sedaj preživel. Sprememb najbrž ne morem pričakovati od danes na jutri. ** 21.01.2000 Iz šole je prišel žalosten. To me je še bolj utrdilo v prepričanju, da ga ne smem kar napasti, saj se poskuša truditi. »Je kaj narobe,« sem ga tiho vprašala, da ni nihče slišal. Odkimal je. »Bi mi rad kaj povedal?« Zopet je odkimal. »Jaz bi ti pa rada nekaj povedala na samem. Želiš slišati?« Prijela sem ga za roko in brez besed mi je sledil. »Hudo mi je, ko te vidim žalostnega. Povej mi kdo te je užalostil, da mu povem svoje,« sem s humorjem skušala prebiti zid napetosti. »Učiteljica za biologijo je neumna. Danes mi je padel svinčnik na tla in je dobila živčni zlom. Jaz se nisem niti premaknil, pustil sem ga na tleh. Ampak njo je ta zvok tako zmotil, da ni mogla nadaljevati. Začela je vpiti name kot žival, da ji zmeraj uničujem uro, da nikoli nič ne znam, da me bo vrgla. Rekla je, da nikoli nimam potrebščin s sabo in da nič ne delam. Ko sem ji odgovoril, da imam vse na mizi, je pa čisto znorela. Jaz se že ne bom delal norca iz nje, čeprav mi dajete potuho v UVP. Potem je zvonilo. Jutri ji bojo šle gume na avtu!« Vse je povedal v enem dihu. Tudi, če bi ga želela ustaviti, ga v tistem trenutku ne bi mogla. Ne samo roke, cel se je tresel. »Očitno je čas, da obiščem tvojo učiteljico.« Tudi sama sem bila jezna na neupravičene obtožbe, a tega nisem	<i>Ostajava na začetni opredelitvi problema (šolski neuspeh).</i> Naivno sklepam, da en pogovor vse reši. Impulz iz šole: Alan se očitno ne drži najinega dogovora v celoti. S tem ogroža enega izmed najinih ciljev – končati šolo. Moja prva reakcija je čustvena – bes. S časom razum prevlada nad emocijami. Se spomnim, da so koraki v socialnem delu majhni. Včasih je treba stopiti tudi korak nazaj, da bi lahko stopil dva naprej. <i>Spoznam, da nisem vsemogočna. Odgovornost za spreminjanje nosi Alan.</i> Očitno se mu je v šoli nekaj zgodilo. Pokaže napredek, ker žalosti ne skriva več za napadalnostjo. Ne prezrem njegovih občutkov. Pokažem, da sem opazila njegovo držo, da mi ni vseeno. <i>Ne more povedati.</i> Vztrajam. <i>Še vedno zanika.</i> Skušam mu pomagati, da bi verbaliziral boleče občutke. Prevzamem iniciativo. Mu ponudim varen prostor. Izrazim svoje občutke in skrb zanj. Mu pokažem, da ni sam. S humorjem skušam zmanjšati teža bremena, ki ga nosi. Na simbolni ravni ponudim pomoč. Vali krivdo na učiteljico. Pove svojo zgodbo o današnjem dogodku. Iz njegovih besed je razbrati, da nima najboljšega odnosa z učiteljico. Pove tudi svoj delež v dogodku, vendar ga ne oceni kot neprimerne. Je verbalno agresiven. Mu pustim, da pove do konca, da "izbruha" vse iz sebe. S telesno reakcijo tudi nezavedno pokaže, da sta ga dogodek in učiteljica prizadela.
--	--

pokazala. »Če ti bo kaj sikala, mi povej! Se bom jaz z njo zmenil!« Bes je kar vrel iz njega. »Oba sta trenutno preveč razburjena, da bi se pogovarjala. V besu človek velikokrat reče stvari, za katere mu je kasneje žal. Prepričana sem, da je učiteljici za biologijo trenutno žal za današnji izbruh. Že zaradi tega, ker je bila najbrž smešna, ko je bila vsa rdeča v lica.« Najlažje sem mu razložila s pretiravanjem in s humorjem. Tega je razumel, saj ima tudi sam neverjetno razvit smisel za humor. »Halo! Vsi so se ji smejali, samo jaz sem bil resen. Bila je napihnjena kot spužva!« Zdaj se ni mogel nehati smejati. »Da ne bi ti izpadel tako smešen, se bom jaz mirno pogovorila z njo. Vidva sta preveč vpletena, da bi se lahko mirno pogovarjala. Je tako v redu?« Tudi če mu ne bi bilo, bi šla na šolo. Da je zventiliral jezo iz telesa, sem ga povabila k namiznemu tenisu. Izgubil je. ** 24.01.2000 Telefon je že zvonil, ko sem zjutraj prišla v službo. Svetovalna delavka iz šole: »Učiteljica za biologijo je zelo razburjena zaradi Alana in njegovega obnašanja. Zelo eksplozivna je. Jaz sem se že pogovarjala z njo in ji predlagala, da se ti osebno srečaš z njo. Pridi danes med glavnim odmorom.« ** 24.01.2000 Pred zbornico srečam Alana in sošolce. Vsi vprek so vpili: »H komu si prišla? Zakaj si prišla? Je kaj narobe?« »Nič ni narobe. Prišla sem na obisk k učiteljici biologije,« sem mirno rekla v upanju, da bi se tudi fantje umirili. V tistem trenutku me je nekdo prijel za ramo:	Ponudim pomoč, kot mediator in hkrati zagovornik. <i>Neprimerne čustvene odzive do ostalih udeležencev zadržim zase.</i> Njegova verbalna agresija kaže na negativne izkušnje, ki jih ima z učiteljico. V sebi ima zakoreninjeno mišljenje, da se stvari urejajo po njegovih pravilih, mimo zakona. Ga opozorim na trenutno čustveno napetost obeh. Nežno mu nakažem, da tak način reševanja težav ni uspešen, vendar ga ne kritiziram. <i>Krivdo za dogodek pripišem obema.</i> <i>Se mu skušam približati z uporabo njegovih shem.</i> Se za trenutek sprosti. S humorjem sem dosegla, kar sem želela. <i>S primerom, ki mu je blizu, mu skušam pomagati, da ne bi storil neumnosti.</i> <i>Še enkrat ponudim pomoč.</i> Dogodek tudi v meni vzbudi jezo, ki pa je ne pokažem. V glavi premleva dogodek. Impulz iz šole. Informacije o stanju na šoli. Me opozori na učiteljičino lastnost in mi s tem posredno pomaga. Mi pripravi teren. Moja prisotnost na šoli ga najprej asocira na težave. <i>Ne želim Alana spraviti v zadrego. Prihodu na šolo ne pripisujem negativne konotacije. Med vrsticami mu dam vedeti, da delam tisto, kar sva se dogovorila. Vendar ne stopnjam napetosti in ne povem, da so me iz šole prehiteli.</i> Nakazuje na hierarhični odnos, v katerem sem jaz
---	--

»Kdo pa ste vi, da ste prišli k meni,« sem slišala strog in glasen ženski glas za mojim hrbtom. Presenečenje mi je za trenutek zavezalo jezik. Ona misli, da sem jaz šolarka, da se takole pogovarja z mano?! Ko sem ji lepo razložila, kdo sem in zakaj prihajam, me je povabila za šolo, da bo lahko zraven kadila. Kar me je v začetku malce motilo, saj bi to lahko pomenilo, da me ne jemlje resno. Hkrati pa je bila to tudi prednost zame, saj se bova pogovarjali na neformalnem terenu. »Poslušajte! Vašemu Alanu sem dala besedo, da bo naredil z dvojko. Besedo jemljem nazaj. Nekaj časa se mi je smilil, ker vem da ne zmore in sem mu podarjala dvojke. Nekaj spoštovanja do same sebe pa še imam. S takim odnosom, kot ga ima on do mene in biologije, ne bo naredil.« Ženska je užaljena. Alanovo vedenje razume kot osebni napad. »Popolnoma vas razumem. Verjamem, da je težko delati s 30 otroki naenkrat, še posebej če je med njimi tak nemirnež, kot je Alan. »Ne me narobe razumeti. Nič nimam proti Alanu, samo malo lepše naj se obnaša. Dvojko mu bom že dala na koncu.« Zdelo se je, kot da se mi opravičuje. »Prvi semester ima negativno. Na kakšen način lahko popravlja?« »Tako se bova dogovorili. Poskrbi naj, da bo ta semester pozitiven, pa bom pozabila na prvo grajo,« je bila samoiniciativno velikodušna. Kar sapo mi je vzelo. Za tisti dan sva končali, saj se ji je mudilo nazaj k pouku. ** 24.01.2000 Vesela novica je tudi Alana razveselila. Sedaj sem imela tudi boljšo pozicijo v dogovarjanjih o spoštljivem odnosu do učiteljice. »Ti si zakon,« je bil neizmerno vesel.	nižje. Se dela nevedno, saj je bila opozorjena na moj obisk. Kot da ne more preseči slabih izkušenj, ki jih ima z Alanom. Skrijem čustvene reakcije, poskušam delovati čimbolj strokovno. <i>Ostanem vljudna, zanemarim njene pripombe, ne grem v konflikt z njo.</i> Mi skuša odvzeti del legitimnosti, zmanjšati moj pomen. Igram njeno igro, se ji prilagodim. Na njeno togost se odzovem fleksibilno. Mene enači z Alanom. Poudari svojo velikodušnost. Ni več pripravljena na sodelovanje. V Alanovem obnašanju vidi izključno napad nase, svojega deleža ne vidi. Vali krivdo. Grozi. Sočustvujem z njo. Jo pohvalim. Odstopa od prvotnega stališča. Zreducira zahteve, je manj odločna. Obljubi, da bo prispevala svoj delež. Pokažem pripravljenost na moj delež. Preusmerim pogovor iz čustvenih na operacionalno sfero. Mi ne da priložnosti za pogajanje. Predlaga nov začetek, preteklost pušča za sabo. S predlogom stopi ven iz šolskih okvirjev. Sem presenečena ob nenadni spremembi. <i>Še vedno namiguje na mojo inferiorno pozicijo, druge stvari so pomembnejše.</i> <i>Upravičeno je zadovoljen. Ne skriva veselja.</i> Z učiteljico sva prispevali svoje. Zdaj je na vrsti on. <i>Vse zasluge za uspeh pripiše meni, na učiteljico pozabi.</i>
--	---

»Ne jaz, učiteljica je zakon. Sama je to predlagala, jaz sem ti samo povedala. Zdaj ji še ti dokaži, da si zakon in se korektno obnašaj. Se še spomniš kako sva se dogovorila?« Ponižno je začel naštevati: »Knjigo, zvezek in delovni zvezek imam odprte na mizi. Poslušam in pišem dokler zdržim, najmanj 10 minut. Potem lahko rišem po zvezku ali razmišljam o motorjih. Premaknem lahko samo noge, tako da jih stegnem. Govorim lahko samo takrat, ko me učiteljica vpraša.« Znal je kot pesem! »Bravo! Ponosna sem nate. Teoretično obvladaš, uresniči tudi v praksi. Zdaj te ne prosim več. Kazen za nespoštovanje bo 20 krogov okrog Most.« Nasmejal se mi je. Toda tisti dan sva se naučila več kot kdajkoli doslej. **	Ga opozorim na enormen delež, ki ga je dala učiteljica. Apeliram še na njegov trud. Ne pridigam. Mu dam priložnost, da pokaže svoje znanje. <i>Dogovor pozna do potankosti. Očitno ga je že ozavestil in do neke mere sprejel.</i>
31.01.2000 Zdaj je bil že čas, da sem poklicala mamo in se najavila za obisk. Presenečenj kar ni hotelo biti konec! Alan skupaj z mamo, očetom in starejšim bratom stanuje v garsonjeri. Spi na raztegljivem kavču poleg očeta in mame. Med visoko omaro in vrati ima pisalno mizo. Verjamem, da za to mizo ni napisal stavka, se ni naučil besede. Godilo mi je, ko sem v vitrini videla fotografijo mene in Alana. Z mamo sva govorili predvsem o šoli. Sama že ni bila na roditeljskem sestanku od 4. razreda, saj kot snažilka dela samo popoldan. Povedala je, da je več kot zadovoljna. Prej je delala kot delavka za tekočim trakom, kjer ni bila vredna nič. Zdaj je sama svoj šef, pride v službo, pospravi, gre domov. Skuhano in pospravljeno imajo. Kaj še hočejo več?« Ko sem hotela namigniti, da mogoče pogrešata ženo in mamo, me je preslišala in usmerila pogovor na šolo. Zanimalo jo je predvsem, kdaj bo Alan popravil cveke. Ko sem jo pomirila, da je na dobri poti, saj jih je šest že popravil, ostaja mu le še angleščina, je bila videti pomirjena. Bala se je namreč, da bo ponavljal razred. »Ne bo mu dovolila, da se ponovi ista zgodba kot pri	Ga pohvalim. Za nespoštovanje mu obljubim simbolno sankcijo. Si pomagam s humorjem, da pritisk ne bi bil prevelik <i>Na prijaznost odgovori prijazno. Dogovor z učiteljico vpliva nanj spodbudno, saj mu pade še eno breme z ramen.</i> <i>Mi da dovoljenje za vstop v najbolj intimen, varen prostor.</i> <i>Že samo fizično okolje je za šolarja in najstnika neprimerno.</i> <i>Še doma sem v njegovem svetu.</i> <i>Mama ne pozna vseh razsežnosti problema.</i> <i>Zaradi odsotnosti ima pomanjkljive informacije.</i> <i>Z družino ne preživlja veliko časa, razen vikendov.</i> <i>Je zadovoljna s takim načinom življenja.</i> <i>Alan jo pogreša.</i> <i>Ona ne pogreša družine; v tem ne vidi težav. Najpomembneje se ji zdi, da poskrbi za njihove fizične potrebe. Pripravljena je na pogovor o problemu, ki ga pozna.</i> Razložim ji situacijo, jo razbremenim strahov, ki so posledica nevednosti.

starejšem bratu, ki je moral na večerno šolo. Sem mu že rekla, da ga bom ubila, če to naredi«, je vzneseno ponavljala. O Alanovem neprimernem vedenju v šoli ni spregovorila niti besede. Očitno je bila to zanjo neznanka. Glede na to, da se je trudil, sem molčala tudi jaz. O očetu sem izvedela le, da veliko dela in da je Alan zelo navezan nanj. (Sam ga ni še nikoli omenil.) Je pa zelo neiznajdljiv in fantovo vzgojo prepušča v mamine roke. Z besedami, da ima zlatega sina sem se poslovala. Dogovorili sva se še, da se tedensko slišiva po telefonu. Tako za dobre, kot za slabe novice. ** 31.01.2000 Iz šole je prišel na trnih: »Si bila pri mami,« me je vprašal namesto pozdrava. »Ja,« sem bila kratka, saj me je že v naslednjem trenutku prekinil. »Je kaj sikala?« Preslišala sem opazko na mamin račun, ki je bila bolj izraz negotovosti in sramu, kot česarkoli drugega. »Sploh ne. Imaš zlato mamo, ki jo zelo skrbi zate in za tvojo šolo.« Kar odleglo mu je. Nehal je pokati s prsti in mencati z nogami. Očitno se je bal, da bo mama karkoli narobe rekla ali storila. »Si videla sliko,« se je smejal. »Ne samo eno. Videla sem cel album. Najbolj si mi všeč na tisti, ko se brez plenice dereš na vse grlo.« Povedal mi je nekaj anekdot o svojem otroštvu in prvič omenjal tudi očeta. Opisoval ga je kot idealnega, kot da je zelo navezan nanj. Od tega dne sva bila še bolj navezana drug na drugega. Obisk na domu sem razumela, kot dovoljenje, da odprem še ena vrata.	<i>So se že srečevali s podobnimi problemi.</i> <i>Tudi ona je verbalno agresivna.</i> <i>Nepoznavanje okoliščin je posledica odsotnosti bližine s sinom.</i> Je ne obremenjujem s težavami, ki so bile v preteklosti. Ne želim izpostavljati Alana, ki je v občutljivem obdobju. <i>Alanovo vedenje in mamine besede se izključujejo.</i> <i>Mama skrbi za vzgojo, kolikor lahko, oče prinaša denar.</i> Oba pohvalim. Načrtujem kontinuirano delo. Obljubim podporo v vsakem primeru. Je vznemirjen zaradi mamine vključitve v najino delo, v reševanje problema. Z obrambnim mehanizmom bi rad prikril vznemirjenost in strah, da sem mami morda povedala preveč. Ga razbremenim. Pripisem mami pozitivne attribute. Se verbalno in fizično umiri, sprosti. V sproščenosti lahko zamenja temo. Namiguje na najino fotografijo, na najin odnos. Povem, da sem vstopila v še en njegov intimni prostor. Tudi sam mi da vstopnico za zbliževanje in me popelje po svojem svetu. Oče je zanj očitno sveta figura, o kateri zdaj lahko varno spregovori. <i>Z zaupanjem se najin odnos še poglobi.</i>
--	--

*** 08.02.2000 Neporavnane račune sva imela le še pri angleškem jeziku. Ker sem vedela, da bo to najtrši oreh, sem ga pustila za konec. Jasno mi je bilo tudi, da brez pomoči in razumevanja učiteljice ne bova uspela. Da bi prišla v stik z učiteljico angleškega jezika, sem ji napisala kratko sporočilo v katerem sem se ji predstavila, povedala kaj delam in jo prosila za pomoč. Sporočilo sem dala Alanu, ki naj bi ji ga po končani uri izročil. In ji ga tudi je, saj me je po tednu dni poklicala. Da se nisva pogovarjali po telefonu, sem se oglasila na šoli. Pri njej se je ponovila ista pesem, kot pri ostalih učiteljih, le da je bila ona prva in edina, ki je priznala tudi svoj kos krivde v tej pogači. Vsa ta leta mu je popuščala, mu sestavljala lažje kontrolne, toda sedaj ima dovolj. S tako nespoštljivim odnosom kot ga ima Alan do nje, se ni pripravljena pogajati niti za drobtinico. Prizna, da je tudi sama nesramna. Žal se je k temu zatekla, ker ni znala več naprej. Popolnoma sem jo razumela, saj sem Alana že videla v najbolj destruktivni koži. Zato sem ponudila rešitev, ki se mi je zdela sprejemljiva za vse tri. Prosila sem jo, če bi lahko sedela z Alanom pri njenih urah in mu potihem pomagala in prevajala. En del njegove nemirnosti sem videla tudi v tem, da ne razume niti besede angleško. Razen morda par kletvic. Predlog je bil drzen in si ga pri kateremkoli drugem od mojih fantov ne bi upala predlagati brez njegovega privoljenja. Za Alana sem vedela, da bo kvečjemu ponosen, da sem z njim pri pouku.	<i>Očitno sva dobro delala, saj sva prvi cilj (učna uspešnost) že skoraj dosegla.</i> Delo načrtujem tako, da gre od lažjega k težjemu. Želim, da si najprej utrdi samozavest, da ga uspehi polnijo z energijo. Ne zmorem brez zunanje pomoči. Se zavedam svojih meja. Skupaj narediva prvi korak, saj oba potrebujeva pomoč. <i>Učiteljica se odzove na prošnjo.</i> Želim vzpostaviti bolj osebni odnos. <i>Učiteljica prizna, da je udeležena v problemu, ne vali krivde samo na Alana.</i> <i>Mu je že pomagala. Ker ni želel sprejemati pomoči, je nehala nesmiselno trošiti energijo.</i> <i>Opozori na odnos, znanje ni toliko pomembno.</i> <i>Se je znašla v slepi ulici, se počuti nemočno. Edina obramba je zanjo napad.</i> Se ne postavljam na nobeno stran. Ponudim pomoč obema. Alanove težave vidim kot posledico neznanja, ne zlobe. Samostojno ukrepam. Moja samozavest je posledica dobrega in trdnega delovnega odnosa z Alanom. Dobro poznam fanta in njegove reakcije.
*** 08.02. – 11.02.2000 »Kaj pa ti tukaj?« Našel me je, ko sem ga čakala pred učilnico. »Skupaj bova pri angleščini, če ti je prav?«	<i>Je presenečen.</i> Ga vprašam za dovoljenje. Hkrati mu ponudim pomoč in še več bližine.

»Z mano boš pri angli? Kul!« obraz se mu je razlezel v nasmeh. Nisem se motila glede njegove reakcije. To me je še bolj vzpodbudilo in me potrdilo v mojem ravnanju. Pri pouku si ni nič zapisal, saj je ostal pri prvi besedi, medtem ko so bili ostali že daleč naprej. Ko sva izpolnila vaje v delovnem zvezku, ni hotel dvigniti roke. »Z njo se že ne bom pogovarjal, ker je neumna,« je bil kratek. Celo uro sem ga prosila, da je končno dvignil roko. Jaz sem šepetala, on je glasno ponavljal za mano. Kar zažarel je, ko je dobil svoj prvi plus. Pri naslednjih urah je dobil še več plusov. Zdaj je že sam od sebe dvigoval roko. V skupini in v šoli je bil kar naenkrat glavni. V šoli so se med odmori vsi zbirali okoli naju. Tudi ostali fantje iz skupine so prihajali iz svojih razredov in smo se zabavali. V skupini je vsakih par minut na veliki zvon oznanil, da hodim z njim k pouku. Karkoli so ga vprašali, je odgovoril: »Ksenija me ima rada, zame bi vse naredila. Jaz bi pa za njo.« Godilo mi je. Po enem tednu je učiteljica pristopila k nama in ga pohvalila. Izrazila je pripravljenost na sodelovanje. Dogovorili smo se, da mu pripravi lažjo kontrolno nalogo s prevodi v slovenščino. Alan je namreč puščal prazne kontrolke, ker ni vedel kaj naloga od njega zahteva, kaj šele da bi razumel njeno vsebino. »Zdaj ko si ti spremenil odnos, ga bom tudi jaz,« mu je rekla in sta postala prijatelja. Jasno mi je bilo, da ne bosta imela več težav. Meni je še zagotovila, da jo lahko pokličem kadarkoli, celo zvečer jo lahko zmotim doma. ** 18.02.2000 »Si videl kaj lahko narediš z lepo besedo,« sva se pogovarjala na poti iz šole. Ni me poslušal. Odsoten pogled mi je dal vedeti, da se mu v glavi vrti film: »Anglarca je zakon,« je bilo vse, kar je lahko izdaval.	<i>Je zadovoljen z mojo odločitvijo.</i> Mi zraste samozavest zaradi uspeha ob tveganem dejanju. Še razširim koncept najinega dela. <i>Ima malo znanja, ne dosega vrstnikov.</i> Mu pomagam nadoknaditi zamujeno. <i>Sodelovanje pri pouku enači s pozitivnim vrednotenjem učiteljice. Pokaže, da sta v slabem odnosu. Ni pripravljen prvi popustiti.</i> Mu pomagam. Malo goljufam v njegovo korist. <i>Dobi prvo pozitivno oceno – prvo pozitivno izkušnjo. Ta ga motivira.</i> <i>Uspeh utrdi njegovo samozavest.</i> <i>Šola dobi nove dimenzije, postaja zabavna.</i> <i>Ta izkušnja je trenutno najpomembnejša v njegovem življenju, najbolj vseobsegajoča.</i> <i>Mojo pomoč razume kot posebno naklonjenost do njega. Si me lasti zase. Naklonjenost tudi vrača.</i> Odnos in naklonjenost sta vzajemna. <i>Prva pohvala s strani učiteljice. Ona naredi prvi korak.</i> <i>Ponudi še več pomoči.</i> <i>Smo pozorni na neznanje, pomoč prilagodimo sposobnostim in možnostim.</i> <i>Prvič vzpostavita osebni odnos. Slabe izkušnje pustita v preteklosti, sta pripravljena na nov začetek.</i> <i>Učiteljica ponudi še več pomoči.</i> Mu pripišem vse zasluge za uspeh. Pohvala ostaja neizgovorjena. Ni prisoten v danem trenutku, razmišlja o preteklih dogodkih. Prvič pove nekaj lepega o učiteljici.
---	--

Pustila sem ga, da v miru premelje dogodke preteklih dveh tednov. Izkušnja je bila dovolj močna, moje besede bi bile le še nepotreben balast. ** 21.02.2000 Pokličem svetovalno delavko na šolo, ki je imela za Alana same pohvale. Vsi učitelji brez izjeme so potrdili, da se je Alan spremenil iz črnega na belo. Všeč jim je bila predvsem sprememba v Alanovem odnosu do njih samih in do predmeta, tudi med odmori se ni več pretepal. ** 25.02.2000 Kot sem obljubila, sem se javila tudi mami in izrazila največje zadovoljstvo z Alanom. ** 28.02. – 04.03.2000 Po vseh teh pohvalah in uspehih so Alanu zrasla krila. Niso ga pokvarili ali prevzeli. Niti sledu ni bilo več o starem Alanu, ki sem ga poznala še pred nekaj meseci. Začel se je obnašati bolj zrelo, na trenutke celo preveč zrelo. Vsak dan brez izjeme sva se učila, posledica so bile dvojke. V skupini je imel zelo konstruktivno vlogo, saj je postajal moja podaljšana roka. Tudi ostale člane je spodbujal k učenju in upoštevanju pravil, kar je velikokrat celo bolj zaleglo, kot če bi poskušal kdo izmed zaposlenih in prostovoljcev. Nanj sem se v vsakem trenutku lahko zanesla. Če sem kaj potrebovala, je prinesel, če sem kaj počela, mi je pomagal. Začel je sodelovati celo na kreativnih delavnicah, ki jih je prej striktno odklanjal. Odkril je, da je zelo dober v preroisanju in nič ga ni moglo ustaviti. Na taborih je bil vsem za vzgled. Če mu kaj ni šlo, me je prišel prositi za pomoč. Skratka, Alan je postal sin, ki bi ga želela vsaka mama, fant, ki bi ga želelo vsako dekle. Med njim in eno	Pustim, da sam predela izkušnjo. Nadaljujem s kontinuiranim in intenzivnim delom. Dobim potrditev najinega dela in Alanovih uspehov tudi od zunaj. <i>Alan ni več nesramen do učiteljev, ni več agresiven do vrstnikov, nima ignorantskega odnosa do šole.</i> Ga pohvalim tudi doma. Preventivno ukrepam pred morebitnimi maminimi pritiski glede ocen. Tudi njo razbremenim v tem trenutku neupravičenih skrbi. <i>Na podlagi pozitivnih izkušenj konstruktivno spremeni način obnašanja.</i> <i>Iz ene skrajnosti gre v drugo.</i> <i>Ima motivacijo za učenje. Izboljša učni uspeh.</i> <i>V skupini dobiva vlogo neformalnega vodje, vzornika, ki jo s pridom uporablja v pozitivni smeri.</i> <i>Zdaj zamenjava vlogi, on pomaga meni.</i> <i>Ves čas je ob meni, izredno je navezan name.</i> <i>Postaja bolj odprt, sprejemajoč. Odkriva vse več dimenzij v katerih je lahko uspešen.</i> <i>Se nauči prositi za pomoč.</i> <i>Postane pozitivna figura.</i>
--	---

izmed najbolj pridnih sošolk v razredu je vzcvetela osnovnošolska ljubezen. Alan je žarel v vsem svojem sijaju. Lagala bi, če bi rekla, da nisem bila ponosna vsakič, ko je kdo omenil njegovo ime, vsakič ko je bil v moji bližini, vsakič ko je bil bela ovca med črnimi.	<i>Odkrije svet romantičnih čustev in se mu prepusti. Trenutna situacija, pozornost, uspehi mu godijo.</i> <i>Ponosna sem nanj in hkrati tudi nase.</i>
** 06.03. – 10.03.2000 Redni telefonski pogovori in obiski doma in v šoli so mi vsak teden znova potrjevali, da z Alanom vlagava trud v pravo smer. V šoli so imeli same pohvalne besede za njegov spremenjen odnos, pogovarjali smo se le še o ocenah. Učitelji so bili pripravljeni spregledati najstniške vragolije.	<i>Nadaljujeva z intenzivnim delom, ker še vedno nisva na cilju.</i> <i>Ni več nesramen, popravil je negativne ocene za nazaj.</i> Dogovarjam se za redna preverjanja znanja, ki so prilagojena njegovim sposobnostim. Ga ne želim spremeniti v svinčenega vojaka. <i>Tudi učitelji postanejo bolj sprejemajoči.</i>
** 13.03. – 17.03.2000 »Samo, da ni več nesramen in agresiven. Sošolci in učitelji so se ga bali,« so bile besede šolske svetovalke. Drugo konferenco je zaključil z grajo pri zemljepisu, biologiji in fiziku, manj uspešno je imel le še gospodinjstvo in likovni. Mama je bila vesela, ker ji ni bilo treba več skrbeti za šolo. Postala sem ventil za sproščanje skrbi, tako glede Alanove šole kot tudi glede vsakodnevnih stresov, pomanjkanja denarja in podobno. Očeta še vedno nisem spoznala. Alan je o njem govoril le pohvalno.	<i>Alan ni več strah in trepet cele šole.</i> <i>Še vedno ne more popolnoma parirati šolskemu sistemu. A zdaj obstaja neka varnost.</i> <i>Število zaključenih negativnih zmanjša na 5.</i> Razbremenim mamó. Postanem tudi njena zaupnica. Oče ostaja zame neznanka. Poznam ga le po Alanovih lepih besedah.
** 20.03. – 31.03.2000 Imela sva neizrečeni dogovor, da me vsak večer pokliče. Včasih me je poklical zato, da sva skupaj rešila matematično nalogo, drugič, da sem ga pomirila in mu zaželela srečo pri jutrišnji kontrolni, spet tretjič, da mi je povedal, da mu je bilo dolgčas. Ker je bilo vse, kar je potreboval le spodbudna beseda in ker sem vedela, da je v tistem trenutku ne more dobiti od staršev, saj ju ni bilo doma, sem na to tudi pristala. Vsak dan me je ob odhodu domov implicitno vprašal:	<i>Sem njegova edina zaupna oseba na katero se lahko v vsakem trenutku zanesem.</i> <i>Starši so odsotni.</i> <i>Me prosi za dovoljenje za vstop v moj osebni prostor.</i>

»Saj te zvečer pokličem.« Nato je čakal na moj odgovor. Vedno sem odgovorila: »OK.« ** 04.04.2000 To je bilo obdobje Alanove izredne navezanosti name. Zdelo se je, kot da ničesar ne more, noče, niti ne želi speljati brez mene. Vsakič, ko se zaradi drugih šolskih ali delovnih obveznosti nisem mogla udeležiti dejavnosti skupine, je tudi on bojkotiral. Odklanjal je celo udeležbo na taboru, ki so mu bili tako zelo všeč. Zato sva se pogovorila: »Ti veš, da sem zraven kadarkoli le morem. Se pa zgodi, da včasih ne morem, vendar to ne pomeni, da mi ni več mar zate. Nekatere obveznosti so žal neodložljive. Tudi ti ne moreš kar prenehati hoditi v šolo zato, ker te jaz ali kdorkoli drug pogreša. Slej ali prej bo eden od naju zapustil skupino. Zato ne moreva in ne smeva dopustiti, da moja sreča postane odvisna od tvoje in obratno. S tem bi si naložila neizvedljivo nalogo in na koncu bi bila oba razočarana. Dejavnosti v skupini so prav tako zanimive, tudi če mene ni zraven. Vi ste tisti, ki jih delate zanimive, ti si tisti, ki jih delaš zanimive. Tvoj prispevek je pri tem še toliko bolj pomemben, ker si duhovit, eden izmed starejših, zdaj že skoraj vodja skupine. Skupina te potrebuje in pogreša.« »Kdo me pogreša?« Malce ga je presenetilo, malce mu je laskalo. Videti mu je bilo v očeh, ki so se sumljivo svetile in v kotičkih ustnic, ki jih je vleklo navzgor, v nasmeh. »Vsi. Od fantov do zaposlenih. Vprašaj jih, če mi ne verjameš.« »Saj ti verjamem. Tebi vse verjamem,« je naveličano rekel, kot da bi to že morala vedeti. »To pomeni, da greš na tabor, kljub temu, da jaz ne morem iti?« Z godrnjanjem je hotel dati vtis, kot da mu ni do tega. A smejoče oči so ga izdale, da že komaj čaka in se veseli.	Mu dovolim, da se mi še približa. Alanu pomenim zelo veliko. Brez mene se mu vse zdi nesmiselno. Mojo odsotnost razume kot osebni obračun. Reagira slepo, intenzivno, maščevalno, sebi v škodo. Želim razčistiti situacijo, ga umiriti, mu pomagati predelati stisko, ki sem jo povzročila. <i>Povem, da se z moje strani ni nič spremenilo, da mi je še vedno pomemben, da ga pogrešam.</i> <i>Opozorim ga na končnost najinega odnosa.</i> <i>Mu jasno povem, da je vsak od naju odgovoren za svoje življenje in srečo. Ne delam utvar, da bom do konca življenja ob njem.</i> <i>Ga opozorim na njegov delež.</i> <i>Mu "popiham na dušo".</i> Želi konkreten odgovor. Želi slišati, da je tudi drugim pomemben. <i>Mu konkretno odgovorim.</i> Pokaže slepo zaupanje vame. <i>Preverim njegovo odločitev. Še enkrat izpostavim mojo odsotnost.</i> Nerad prizna, da somu stvari zanimive tudi brez mene.
---	---

*** 13.04.2000 Kot strela z jasnega so udarile slabe novice. Iz šole je prišel vidno razburjen, jezo vrgel torbo po tleh in se z obrazom zakopal v fotelje. Vsi so se mu umaknili. Nisem znala razvozlati, kaj bi lahko bilo narobe. Sošolec mi je povedal, da jutri popravlja biologijo. Zdaj sem razumela njegovo jezo. Kako more?! Celo sama je predlagala, da mu ni potrebno popravljati, če bo redno snov pisal pozitivno. In jo je! V čem je njen problem? Kako naj otrok kaj razume, če mu odrasli stalno rušimo svet, ki smo mu ga pomagali postaviti. Potrepljala sem ga po rami in ga prosila, če si lahko vzame 5 minut časa zame. »Vem, da si jezen in te popolnoma razumem, ker sem tudi jaz jezna. To kar je naredila učiteljica ni fer. Vsaj midva morava biti fer in ji dati priložnost. Morda je pozabila na naš dogovor. Si jo ti spomnil, kaj smo se zmenili?« »Neumna je! Sploh me ni hotela poslušati! Zažgal jo bom!« Mislim, da se ni niti zavedal, da vpije. »Mogoče veš, zakaj ti je to rekla? Si kaj narobe naredil?« »Vsi smo bili nemirni, zato je rekla, da bo jutri celo uro spraševala redno snov. Tisti, ki smo imeli graje v prvi konferenci, pa imamo jutri zadnjo priložnost za popravljanje.« »Midva imava dogovor, da si med poukom miren. Še posebej pri urah biologije in angleščine, ker sta ti učiteljici stopili nasproti s svojimi uslugami. Zdaj je, kar je. Pazi, da se v prihodnje to ne ponovi. Jutri jo bom jaz poklicala in jo spomnila na naš dogovor. Prav gotovo jutri ne boš vprašan. Če pa slučajno boš, se ne sekiraj preveč. Boš že popravil. Zapomni si: noben cvek ni življenjsko usoden.«	Pokaže jezo, želi skriti žalost. Ima poseben status v skupini. Vsi spoštujejo njegovo trenutno občutljivost. <i>Me preseneti.</i> <i>Dobim popolno informacijo.</i> <i>Sočustvujem z njim. Sem tudi sama jezna.</i> <i>Mu ne pokažem besa. S svojo mirnostjo ga želim umiriti. Ga povabim, kot da jaz potrebujem njega.</i> <i>Mu povem, da ga razumem, da čutim tako kot on.</i> <i>Pri tem dajem vtis mirnosti.</i> <i>Pograjam učiteljičino ravnanje. Govorim v dvojini, da ne bi imel občutka, da je sam v težki situaciji. S tem skušam tudi prepričati, da bi ukrepal brez mene.</i> <i>Poskušam opravičiti učiteljico, morda je to storila pomotoma.</i> <i>Me zanima, če je nalašč prekršila dogovor.</i> Nezavedno impulzivno reagira. Že če pomisli nanjo, je agresiven in žaljiv. Jo je skušal opozoriti. Očitno ga učiteljica ne jemlje resno. <i>Namigujem na njegov del krivde.</i> Je že bolj miren. V skupini se počuti varneje, ker je manj izpostavljen. <i>Ga spomnim na najin dogovor, ki ga ni upošteval.</i> <i>Ne pozabim na učiteljičino velikodušnost.</i> <i>Se sprijaznim s trenutno situacijo. Ga ne kritiziram.</i> <i>Ga zopet spomnim na spoštovanje dogovora.</i> <i>Obljubim pomoč in pozitiven izid zanj.</i> <i>Omenim tudi možnost negativnega rezultata, ki mu skušam zmanjšati pomen.</i> <i>Ga ne obremenjujem. Ne stopnjujem njegove</i>
---	--

Za učenje je bil preveč vznemirjen, zato ga niti nisem obremenjevala. ** 14.04. – 21.04.2000 Naslednji dan sem k telefonu dobila učiteljico za biologijo in jo vprašala, kako je z Alanovim popravljanjem. Mirno mi je povedala, da ga bo danes vprašala. Da ne bi situacije poslabšala v Alanovo škodo, sem jo zelo vljudno opozorila na skupni dogovor. V odgovor sem dobila: »Veste kaj? Jaz sem razmišljala in sem prišla do spoznanja, da mu s tem ne delam nobene usluge. Se bo pač moral naučiti, tako kot vsi drugi. Zakaj bi pa bil izjema?« »Verjamem. Ampak midva z Alanom ves ta čas nisva vedela, da ste se odločila drugače in se tudi nisva pripravljala.« Govorila sem zelo mirno in vljudno, v meni pa se je vse treslo od besa. »Ne morem pomagati. Jaz sem se tako odločila.« »Se lahko vsaj dogovoriva, da ga vprašate naslednji teden. Na ta način bo vsaj dobil priložnost. Če ga vprašate danes, mu lahko že zdaj napišete negativno.« »V redu. Danes teden ga bom vprašala. Ampak bo moral res dobro znati, če bo hotel pozitivno.« To je bilo največ, kar sem znala potegniti iz situacije. Jezna sem bila še vedno. Cel teden sva se učila in naučila manj, kot bi se sicer. A je popravil. Veselje je bilo sorazmerno prejšnjemu strahu. V bližnjem lokalu je naročil gosti sok in mi ga prinesel v zahvalo. Ko je odhajal domov, je še rekel: »Ej, Ksenija. Thanks za uno.« »Ne zahvaljuj se meni. Sebi se zahvali.«	<i>živčnosti.</i> <i>Takoj stopim v kontakt z učiteljico.</i> Učiteljica potrdi Alanove besede. <i>Ostajam strokovna. Skušam delati v fantovo korist.</i> Prelomila je obljubo in tega niti meni niti Alanu ni sporočila. Je cinična. <i>Spoštujem njeno odločitev. Jo prijazno spomnim, da bi bilo pošteno od nje, če bi nama sporočila spremembo. Zdaj sva nepripravljena.</i> <i>Reagiram razumsko in ne čustveno.</i> Ravnodušno vztraja pri svoji odločitvi. <i>Jo prosim za še eno priložnost.</i> <i>Jo spomnim tudi na Alana, ki je v odnosu do nje nemočen.</i> Pristane na nov dogovor z zaostrenimi pogoji. Želi pustiti vtis, da je ona glavna. <i>Mi ne uspe popolnoma, kar sem si zastavila.</i> <i>Sem še vedno razburjena.</i> Alan slabo reagira na pritisk. Mu uspe popraviti še zadnjo, najtežjo negativno. Izbere "odraslo" obliko zahvale. Zahvali se. Želi, da to ostane med nama. <i>Njemu pripišem zasluge za uspeh.</i>
** 26.04. – 19.05.2000 Po pošti je dobil vabilo na izvensodno poravnavo zaradi namernega uničenja senzorja v sosednji stolpnici decembra leta 1999. Mimogrede mi je vabilo porinil v roke in jo pobrisal v drugo sobo. Sama sploh nisem ničesar vedela o dogodku s senzorjem, kaj šele o nadaljnjem procesu. Prišla sem za njim:	Mora poplačati grehe iz preteklosti. Mu je nerodno pred mano. Se ne želi pokazati v slabi luči. <i>Sem nepoučena, ničesar ne vem.</i>

»Kaj je to?« »Saj veš, saj sem ti povedal,« se je želel izmuzniti. »Nič ne vem o tem. Očitno si mi pozabil povedati.« Bila sem jezna in razočarana, ker tega nisem vedela. Ko sem pogledala datum, mi je bilo jasno. V lanskem letu Alan še ni vzpostavil tako zaupnega odnosa do mene, da bi mi to povedal. Kasneje je, očitno v upanju, da se bo stvar izgubila, o tem molčal. Zdaj je bilo napisano črno na belem. Niti on niti mama nista vedela, kaj naj s tem. Dogovorili smo se, da grem na poravnavo z njima. Prej smo se dobili pri njih doma. Zdaj sem vedela o čem je šlo. Senzor so v prednovoletni evforiji uničili s petardo. Nekdo od stanovalcev je zadevo prijavil policiji. Po poizvedovanjih so očitno prišli do Alanovega imena. Na domu ga je obiskal policist, ki je naredil zapisnik, Alan pa je dejanje priznal. Zdaj ga je čakala le še poravnava. Oba z mamom sta želela, da grem zraven. Pred tem sem ga še opozorila, na pomembnost obžalovanja dejanja. Ker sem vedela, da slabo finančno stojijo, sem mu predlagala, da namesto denarnega povračila, sprejme možnost lastnega fizičnega prispevka, kot je npr.: pomoč hišniku pri opravilih. Mama je ves čas izražala jezo na moža, ki je spustil policista v stanovanje in na Alanove prijatelje, ki so ga pustili na cedilu. Ko smo ob napovedani uri prišli na sodišče. Alan se niti uvesti ni znal, cel se je tresel, še pri lastnem imenu se mu je zatikalo. Ko sem mami ponudila stol ob Alanovem, mi je živčno rekla: »Kar ti se usedi sem. Zdaj ga zaupam tebi, zdaj je tvoj.« Sama se je usedla na drugi konec sobe. Mislim, da Alan sploh ni vedel, kaj se dogaja. Odgovarjal je le tisto, kar sem ga prej podučila. Ves čas me je tiščal za roko. K sreči pa se tožeča stranka ni pojavila, tako da smo s tistim dnem zadevo zaključili. ** 22.05. – 23.06.2000 Šolsko leto je brez nadaljnjih težav končal z zadostnim uspehom. Vse ocene je imel zaključene že v začetku junija,	<i>Želim več informacij.</i> Se zateče k laži, ker mu je nerodno. <i>Ga ne obsojam. Namigujem, da tega ni storil namenoma.</i> V tistem času me še ni dobro poznal, mi še ni zaupal. Takrat je še počel neumnosti na vsakem koraku. Zdaj je na koncu slepe ulice, ko se sam ne zna obrniti. Oba z mamom sta v stiski. <i>Ponudim pomoč obema. Pridem na dom, da ju pomirim.</i> <i>Dobim dodatne informacije. Pri dogodku ni bil sam. Vse dobi uradne dimenzije.</i> Alan je pošten. Alan in mama želita pomoč, ker se ne znajdet. <i>Ga pripravim na postopek, ker vem, da bo tam živčen. Ne olepšujem, ampak povem, da bo kaznovan. Ima pa možnost izbire kazni. Mu predlagam, da izbere kazen, ki bo zadela njega, ne pa njegove družine.</i> Mama vali krivdo na druge. Ne more skriti slabe vesti, občutkov krivde in strahu. Popolnoma odpove. <i>Mami ponudim mesto, ki ji pripada.</i> Ga odkloni. Tudi ona je živčna. Se na simbolični ravni odpove sinu. Ga zaupa meni, ker v tistem trenutku sama ne more skrbeti zanj. Slepo ponavlja za mano. Išče mojo pomoč, oporo. Postopek se konča v njegovo korist. Uspešno zaključi 7. razred. Njegov pozitiven uspeh sploh ni vprašljiv.
--	--

kar je bil, glede na stanje v septembru, velik uspeh. Zadnji mesec šole se je pred skupino bahavo obnašal. »Slabo, slabo. Poglej mene. Jaz sem bil čez leto priden, tako da mi zdaj ni treba nič več delati. Hvala, hvala,« se je priklonil nevidni publiki. V zahvalo je vedno dodal: »Če ne bi bilo Ksenije, bi ponavljal.« Isto sliko so imeli o njem tudi v šoli. Šolska svetovalna delavka mi je posredovala sklep konference: »Alan je v letošnjem letu naredil mali pedagoški čudež. Vse ocene ima zaključene pozitivno, potrebščine in domače naloge so bile v mejah sprejemljivega. Vedenje ima ocenjeno kot primerno. Ni več agresiven, nevaren, se ne upira učiteljski avtoriteti.« Na koncu je dodala še kratko opozorilo: »Pazite nanj čez počitnice. Naj se ne pokvari!« ** 26.06. – 01.09.2000 Počitnice so minile brez večjih pretresov. Cele dneve je od jutra do večera prebil v skupini. Kadar smo delali, je delal. Kadar smo se zabavali, se je zabaval in nas zabaval s svojimi duhovitostmi. Zrasel je v pristrčnega fanta, ki se je v trenutku priljubil vsakomur. Izgledalo je, kot da ni nič več ostalo od starega nesramnega in nasilnega Alana. V skupini si je pridobil pomembno mesto člana, ki je vzgled mlajšim, ki šele prihajajo. ** 08.09.2000 Septembra je stopil v osmi razred. Že prvi teden sem dobila impulze s strani šolske svetovalne službe, da je Alan deveto leto na šoli, zato bo pod toliko večjim pritiskom učiteljev. Opozorilo sem si zapomnila, nisem pa ga vzela posebej resno. Če se bo nadaljevalo tako, kot se je lani končalo, potem ne bo nobenih problemov. Nisem videla razloga, da se ne bi tako nadaljevalo. Alan je preživel mirne in lepe počitnice, zdaj pa je pripravljen novim zmagam naproti. Zato ga nisem posebej opozarjala na to dejstvo, saj se mi ni zdelo smiselno mahati z grožnjami. **	Je ponosen, skoraj evforičen. Hudomušno nagaja drugim. Se pohvali. Vse zasluge za svoj uspeh pripiše meni. V šoli so z njim zadovoljni. Učni uspeh je izboljšal do pozitivnega. Za potrebščine in domače naloge je zadovoljivo skrbel. Vedenje je sprejemljivo. Ni več nasilen. Zaslužno preživi mirne in prijetne počitnice. Je zelo navezan name in na skupino. Pripravljen je delati in se zabavati. Je priljubljen med vsemi. Ni več agresiven, nesramen. V skupini ima pozitivno vlogo. Začenja zadnje, najpomembnejše šolsko leto. <i>Zvem za razmere v šoli, ki za Alana niso ugodne.</i> <i>Se ne obremenjujem, ker imam dobre izkušnje iz lanskega leta.</i> <i>Alana ne strašim, mu ne grozim. Pustim, da je sproščen.</i>
---	--

11.09. – 22.09.2000 Prva dva tedna so se vsi zgražali nad novo učiteljico za glasbeni pouk: »Hoče, da pišemo v zvezke! Vsako konferenco bo ena kontrolna! Biti moramo čisto tiho in pri miru. Ta je nora!« Obupano so vpili drug prek drugega. »Kaj pa ti misliš o novi učiteljici,« sem ga vprašala, ko sva ostala sama. »Kaj jaz vem? Neumna je. Ves čas mi teži,« me je skušal na kratko odpraviti. »Mogoče veš v čem je problem,« sem skušala biti čim manj vsiljiva. »Kaj jaz vem? Isto delam kot vsi drugi.« »Se tako obnašaš tudi pri drugih urah?« »Logično, da ne.« »V čem je razlika?« »Drugje sem tiho in pišem, kot sva se zmenila.« »Kaj je pri glasbi drugače?« »Glasba ni predmet. Kdo se bo to učil? A je ona neumna?« Dajal je vtis, kot da misli zelo resno. »Najbrž ni neumna. Rada bi vam le dokazala, da glasba ni samo tisto kar slišiš, ampak da za tem stoji tudi teorija. Ti si želiš postati avtomehanik, je tako?« »Ja.« »Misliš, da boš samo dvignil pokrov motorja in ti bo vse jasno?« Odkimal je. »Ne. Tri leta boš moral hoditi v šolo, da boš sploh vedel, kaj je motor avtomobila in kako deluje. Isto je pri glasbi. Verjamem pa ti, da te teorija glasbe ne zanima. Če te ne zanima, že poznaš recept. Z mislimi si lahko marsikje.« »Saj bom. To je bilo samo na začetku, ko še ni šlo zares. Zdaj bom priden.« »Imej se rad. S tem, ko ne upoštevaš pravil, sam sebi jamo koplješ. Deveto leto si na šoli. Ob prvem prekršku te lahko vržejo. Glede na tvojo zgodovino, ti ne bodo gledali skozi prste. Potrudi se.	Dobi novo učiteljico. Nova učiteljica ima drugačen način dela, ki jim ni blizu. <i>Poskušam zvedeti tudi Alanovo mnenje o njej.</i> Pove, da je nekaj narobe, vendar ne prizna svojega deleža. Vali krivdo. Se ni pripravljen o tem pogovarjati. <i>Želim konkreten odgovor.</i> Nima občutka, da kaj narobe dela. <i>Bi rada, da sam pride do zaključka, kaj je narobe.</i> Je na dobri poti do odgovora. Prizna, da se pri glasbi drugače obnaša. <i>S kratkimi vprašanji ga vodim naprej.</i> Drugje se drži najinega dogovora. <i>Še vedno vztrajam na temi.</i> Pove svoje videnje predmeta, ki je omalovažujoče. <i>Se trudim pokazati, da ima učiteljica prav.</i> <i>Izpostavim njegov osebni primer.</i> <i>Skušam vleči vzporednice med njim in učiteljico.</i> V lastnem primeru ima jasno sliko, razčiščene pojme. <i>Povežem teorijo in prakso.</i> <i>Ga spomnim na najin dogovor.</i> Se spomni na dogovor. Obljubi, da se ga bo držal. Pove, da na začetku še ni jemal stvari resno. <i>Ga opozorim na lasten prispevek.</i> <i>Prvič mu povem za resno grožnjo, ki mu visi nad glavo. Opozorim ga na slabe izkušnje, ki jih imajo učitelji z njim.</i>
---	--

Velikokrat si že dokazal, da znaš. Pokaži jim, koliko dobrega se skriva v tebi.« »OK.« »Zlat si,« sem ga pohvalila, da je kar zrasel. ** 27.09.2000 Ker sem imela slab občutek, sem poklicala učiteljico za glasbo in jo vprašala o disciplini naših fantov. Vse kar mi je v tistem trenutku znala odgovoriti je bilo, da ni noben posameznik posebej izstopajoč, ter da so vsi nemirni in nesramni. Sploh pa še nikogar ne pozna poimensko, tako da se ničesar ne moreva dogovoriti. Kljub temu sem ji pustila imena naših fantov in jo prosila, da ob morebitnih incidentih obvesti šolsko svetovalno službo, le-ta pa bo meni prenesla novice. ** 03.10.2000 Kot vsako leto, smo tudi tokrat povabili učitelje iz osnovne šole na delovno in družabno srečanje. Dogovorili smo se za nadaljnje obojestransko sodelovanje. Učiteljica, ki je nadomeščala matematiko v Alanovem razredu je bila ogorčena nad njegovim delom. Češ, da cele ure samo prevegetira v razredu, ne piše v zvezek in iz njega tudi nič ne bo! V njegov zagovor je sam razrednik povedal, da smo z njim in ostalimi učitelji dogovorjeni, da Alan sledi, kolikor dolgo pač zdrži. Pomembno je, da je tiho, da ni nesramen in da ne moti pouka ali sošolcev. Sama sem povedala, da sem njeno pripombo vzela na znanje in bova z Alanom delala tudi v tej smeri. Prosila sem jo še, da vsa nadaljnja opažanja takoj sporoči šolski svetovalni službi ali direktno meni. ** 04.10.2000 Naslednji dan me je poklicala šolska svetovalka in se mi opravičila za besede, ki jih je izrekla učiteljica za matematiko: »Samo mi, ki Alana poznamo od prej, vemo kakšen napredek je dosegel. Veseli smo, da se ga učitelji in sošolci	<i>Ga pohvalim.</i> S kratkim odgovorom pokaže, da je malce presenečen, morda celo pretresen. <i>Ga še enkrat pohvalim, da mu ta izkušnja ne bi ostala v spominu kot slaba.</i> <i>Preventivno pokličem na šolo.</i> Alan ni nič drugačen od ostalih. <i>Še ni pripravljena na sodelovanje.</i> <i>Jo seznanim z mojim delom. Ponudim svojo pomoč in prosim za njeno pomoč.</i> <i>Delovne odnose skušamo vzdrževati, utrditi in izboljšati.</i> Alan ne sodeluje pri urah na tak način, kot bi moral marljiv učenec. <i>Razrednik se postavi na Alanovo stran.</i> <i>Pokažem, da mislim resno. Obljubim, da bova z Alanom delala na poboljšanju.</i> <i>Jo prosim za pomoč.</i> <i>Pedagoški delavki, ki pozna situacijo, je slika jasna. Zato se opraviči.</i> Alan se je spremenil na bolje odkar delava skupaj. Ni več agresiven, nesramen.
---	--

ne bojijo več, da ni več nasilen, celo pouka ne moti več. Ker pa je učiteljica pokazala voljo, da pride na srečanje, ne bi bilo pošteno, da jo grobo ustavimo.« ** 09.10. – 24.10.2000 Z Alanom sva se še naprej pridno učila. Njegova koncentracija je narasla do te mere, da sva se lahko neprekinjeno učila pol ure. V sedmem razredu sem mu jaz risala miselne vzorce. Zdaj sva prišla tako daleč, da sem mu le še podčrtala ključne besede, ki jih je sam oblikoval v miselni vzorec. Tudi pisavo je namreč izpopolnil do te mere, da je čitljiva. ** 06.11. – 24.11.2000 Proti koncu prvega semestra je kazalo zelo dobro. Vsak teden sem poklicala šolsko svetovalno službo in mesečno hodila na govorilne ure. Ne samo, da so kritike s strani učiteljev prenehale, tudi hvalili so ga. Učiteljica za angleščino je bila navdušena: »Nič več ni nesramen. Nasprotno, kadar je razred nemiren, se postavi v vlogo mojega zaveznika.« Tudi nad znanjem niso imeli pripomb. Biologiji, ki je bila v preteklem šolskem letu skorajda najtrši oreh, sva posvetila največ časa. Ustno je dobil dvojko. Za pisni del sva se še bolj pripravljala, tako da uspeh ni mogel izostati. Tisti dan je prišel iz šole pred sošolci. Z redovalnico v eni in svinčnikom v drugi roki mi je prišel za hrbet: »Piši petko pri biologiji.« Tako veselega ga še nisem videla, niti ko je bil zaljubljen. Nepremično sva buljila v ogromno petico, ki se je svetila med množico dvojk. »Ti si zlato dete,« sem še rekla, preden je prihitela gruča sošolcev, ki so drug prek drugega vpili, da je Alan dobil odlično oceno. »Kaj je rekla učiteljica,« sem bila radovedna. »Na rit je padla,« je zavpil. »Bravo! Ti si car! Genij v kratkih hlačah!«	Deluje mediatorsko. Ne želi ponižati učiteljice. <i>Neprekinjeno nadaljujeva z delom.</i> Alan napreduje tudi v znanju. Več časa zdrži za knjigo (ta čas se skoraj podvoji). Se nauči novih shem, logičnega razmišljanja. Z redno vajo izpopolni svoje veščine. <i>Kljub uspehom ne preneham z delom.</i> Alan se je poboljšal, kar priznajo tudi učitelji. Učiteljica ga pošteno pohvali. Alan je razvil spoštovanje in lojalnost do nje. Zapolni luknje v znanju. <i>Načrtujeva delo tako, da ne bi ponovila lastnih napak.</i> Alan se pridno uči in se ne pritožuje. Z zgodnjim prihodom nakaže na izredno stanje. Me želi prijetno presenetiti. Se dela, kot da je to nekaj samoumevnega. Govorica telesa ga izdaja, da je presrečen. <i>Mu brezpogojno verjamem.</i> <i>Ga vzpodbudim s tem, da petico napišem večjo, kot so ostale ocene.</i> Si vzameva čas, da dojamemo, predelava. <i>Ga pohvalim.</i> Tudi sošolci so presenečeni in veseli zanj. <i>Želim še potencirati njegovo veselje.</i>
--	---

»To je zaradi tebe!« Vpila sva, se smejala, skakala, objemala. Ostali so naju s strani gledali. »Ste videli, kako je Alan priden fant,« jih je spraševal. »V program UVP hodite, pa boste tudi vi.« ** 19.12.2000 Semester je zaključil brez graje, brez ene same negativne ocene. Med dvojkami, je imel celo eno petico. ** 22.12.2000 Doma me je mama pričakala s pecivom, kupom pohval in zahval: »Če ne bi bilo tebe, moj Alan ne bi bil tak kot je. Jaz mu nisem verjela, da nima nobene graje. Pa petica. Če ne bi bilo tebe, bi ponavljal. Jaz bi ga pa ubila.« »Mislim, da že dolgo ni več strahu, da bi ponavljal. Zlatega sina imate. Vse uspehe je sam dosegel, jaz sem mu le stala ob strani.« »Tako sem vesela, da hodi v program UVP. On gre rajši tja kot domov. Mož je včasih proti, ampak jaz zmeraj rečem naj gre.« Prvič je omenila moža. Izkoristila sem priložnost: »Možu ni všeč, da je Alan pri nas?« »Včasih mu je dolgčas. Naj kaj dela, pa mu ne bo dolgčas. Kaj bomo naredili s srednjo šolo,« je končala pogovor o očetu. ** 08.01. – 19.01.2001 Z Novim letom smo v prid nam in mladostnikom uvedli določene spremembe. Sprememba, ki je najbolj zaznamovala najin odnos z Alanom, je bilo podaljšanje našega delavnika in s tem razdelitev na dvoizmensko delo. **	S pretiravanjem bi rad ilustriral svojo zmago. <i>Ga hvalim.</i> Se mi zahvali tako, da on mene pohvali. Si dava duška. Je ponosen nase. Sam sebe izpostavi v lepi luči. Prvič je pozitiven. Dobi prvo odlično oceno v devetih letih šolanja. Mama je zadovoljna z mojim delom. Vse zasluge za uspeh pripiše meni. Sinu ne verjame, da je zmožen česa dobrega. Svoj strah izrazi z grožnjo. <i>Jo pomirim, pohvalim sina in s tem tudi njo.</i> <i>Pravično razdelim najin delež.</i> Je ne moti, da otrok raje zahaja k nam, kot domov. Prvič izrazi svoje nestrinjanje z možem. Želim več zvedeti o očetovem odnosu do sina. Odgovori zelo površno, z negativnim prizvokom. Spelje pogovor drugam. V programu UVP prilagajamo koncept dela potrebam mladih.
---	---

22.01. – 26.01.2001 V tistem tednu so ga čakale tri kontrolne naloge. Ker sem delala v jutranji izmeni, naj bi odhajala domov ob 15:00. On je iz šole prihajal šele ob 13:30. Takoj po pouku sva si vedno vzela čas za nekaj partij biljarda in sproščen pogovor ob tem. Ker sem vedela, da nama bo zmanjkovalo dragocenega časa za učenje, sem želela to spremeniti. Že ko je stopil skozi vrata, sem mu vlekla torbo z ramen: »Mučilnica naju vabi!« »Kaj pa najin biljard,« me je presenečeno vprašal. »Ni časa, « sem bila kratka. »Samo eno igro. Prosim?!« Zares sva odigrala le eno igro in se nato posvetila učenju. Ostalo nama je manj kot uro časa do mojega odhoda. Ko sem ga opozorila na to dejstvo, je postal vidno vznemirjen. Nikakor se ni mogel skoncentrirati, čeprav sem odmore delala bolj pogosto kot ponavadi. Bolj, ko se je približeval moj odhod, bolj je bil živčen. Ker se mi je zasmilil, ga nisem pustila samega. Naučila sva se do konca. Cel teden se je ponavljala ista zgodba, utrujena sem odhajala domov ob 19:00. **	Ima veliko šolskih obveznosti. Zaradi novega načina dela je najin čas drugače razporejen. Izgleda, kot da ga je manj. Zaradi drugačne razporejenosti časa, skušam bolj ekonomično ravnati z njim. Prednost dam šolskemu delu. Si želi sproščenega negovanja. Vztrajam pri delu. Spusti svoje potrebe na minimum. <i>On pristane na moje pogoje, jaz na njegove.</i> Zmanjkuje nama časa. Ne zdrži časovnega pritiska. <i>Delo prilagajam njegovim trenutnim sposobnostim.</i> <i>Sočustvujem z njim, mu stojim ob strani do konca.</i> <i>Njemu pomagam, sebe prikrajšam.</i>
05.02. – 09.02.2001 V roku 14 dni, sva bila na istem. Ker sem bila že pošteno zdelana od celodnevne dela, sem se odločila, da ne bom več podaljševala službenih obveznosti. Z Alanom se nisem več učila, ampak sem mu le podčrtavala ključne besede v knjigi. Ko sem ob 15:00 odhajala domov, sem ga le še potolažila: »Saj bo šlo, boš videl. Če boš potreboval pomoč, reci mojim kolegom« V pozdrav mi je nekaj zamrmral. Sodelavci so me opozorili, da Alan odhaja domov par minut za mano.	Vzorec se ponavlja. <i>Strogo postavim meje med službenim in privatnim življenjem.</i> <i>Najino sodelovanje prilagodim časovni stiski, zato ga skrčim le na najpomembnejše.</i> <i>Ga vzpodbudim in opozorim še na ostale člane v sistemu.</i> Je užaljen. Za mojim hrbtom bojkotira delo.

*** 16.02.2001 Prvi val kontrolnih nalog je bil za njim, čakala sva le še na rezultate. Brez pozdrava je šel mimo mene in mi iz sosednjega prostora zavpil: »Mato sem pisal cvek!«. V enem tednu mi je na tak način povedal za pet negativnih. Samo z roko sem ga povabila naj se mi pridruži v sosednjem prostoru, kjer sva lahko bila sama. Brez besed mi je sledil. »Žalostna sem. Ali veš zakaj?« »Ker sem dobil pet cvekov,« mi je tiho odgovoril. »Sploh ne. To lahko popraviva kadar hočeva. Žalostna sem, ker se trudim po najboljših močeh, a tebi to ni dovolj.« Iskala sem njegov pogled, ki ga je uperil nekam v steno. »Veš, kaj mislim?« Žalostno me je pogledal, a še vedno molčal. »Moti me tvoj odnos do mene. Večino časa me ignoriraš, ali pa si zadirčen...« »Kako te ignoriram, če te ni,« me je razburjeno prekinil. »Vsak dan sem tukaj!« »Do treh.« »En teden do treh, drug teden do sedmih. In vedno imam čas tudi zate.« »To je pa res veliko,« je bil zajedljiv. »Midva imava na razpolago ravno toliko časa, kot sva ga imela prej. Ti pa imaš dodatnih deset ur na teden, ki jih lahko izkoristiš.« Zdaj je molčal in buljil mimo mene. »Ej, poglej me. Še vedno si mi zelo pri srcu. Želim ti le vse najboljše. Ne želim pa, da se obnašaš do mene kot si se zadnje dneve.« »Sorry, ker sem vse zamočil.« Zdaj sem bila že boljše volje. »Vse se da popraviti, če želiva. Želiva!?«	Z ignorantskim odnosom me skuša prizadeti. S provokacijo želi izzvati mojo reakcijo. V šoli je učno neuspešen. Vztraja v negativni drži do mene. Učni uspeh mu drastično pade. Se želim soočiti z njim. Brezpogojno mi sledi. Razkrijem svoja čustva, pri tem namigujem na njegov delež. Prevzame krivdo nase. Se ne pogloblja v odnos, ampak ostaja na problemski ravni. Mu sporočim, da bom še vedno stala ob njegovi strani. Opišem svoje trenutno doživljanje in vpliv njegovega vedenja na moja čustva. Ne zdrži intenzivnega kontakta. Želim, da sam konkretizira svoja dejanja. Pokaže obžalovanje, vendar ga ne more verbalizirati. Še enkrat opišem svoje občutke, ki jih podkrepim s konkretizacijo njegovega vedenja. Pove kako on vidi situacijo. Ima občutek, da nisem prisotna. Realno opišem situacijo. Namiguje na pomanjkanje moje prisotnosti. Sem še bolj natančna. Mu dam vedeti, da se osebno zavzemam zanj. Moja ponudba mu ni dovolj. Je ciničen. Mu povem, da ga občutki varajo. Ga opozorim na dodatne možnosti, ki mu jih ponuja skupina. Se umakne. Iščem pristen očesni kontakt. Izrazim svojo naklonjenost in skrb zanj. Želim, da spoštuje mene in moj trud. Se opraviči. Mu ponudim pomoč. Me zanima, če je pripravljen na aktiven pristop. Pritrdilen odgovor skriva med vrstice.
---	--

Odgovoru se je izognil z vprašanjem: »Kaj bova zdaj naredila?« »Najprej mi odgovori. Ali si sploh želiš kaj narediti?« Odgovor je bil kratek in predvidljiv: »Logično.« »Ti ustreza, da se en teden učiš z mano, drug teden pa s sodelavko?« Zdaj je bil spet žalosten: »Ksenija, jaz se ne morem učiti z drugimi.« »Kaj pa potem predlagaš?« »Če skupaj narediva miselne vzorce, se bom vse sam naučil.« To je bila bolj prošnja, kot trditev. »Meni se zdi super ideja. Moj namen ni, da postaneš odvisen od mene ali od programa UVP. S tem, ko se boš sam učil, boš dokazal, da si samostojen in zrel fant. Ponosna sem nate!« Ko smo zvečer odhajali domov, mi je na samem skesano rekel: »Sorry za tisto.« ** 20.02.2001 Leto pred njim se je njegov dober prijatelj šel učiti za avtomehanika. To je bila tudi Alanova želja. Ko pa smo lansko poletje mizarili na mednarodnem delovnem taboru, mu je postal všeč tudi les. Kolebal je med dvema izbira. Mami ni bila všeč nobena, češ da bi si lahko izbral bolj čist poklic. Obema sem povedala, da so na prvem mestu Alanove želje, ki se v tem trenutku odloča za življenjsko usmeritev. Po informativnem dnevu se je odločil za štiriletno šolo lesarskega tehnika. Vprašal me je za mnenje. Imela sem pomisleke, ki sem mu jih tudi zaupala. »Učenja nimaš najbolj rad, za delo si pa zelo priden. Še štiri leta šole se mi zdi zelo veliko. Kaj pa če bi poskusil na triletni šoli v dualnem sistemu?« »Kaj je to,« je bil zmeden. »To pomeni, da imaš pol leta pouk, pol leta pa prakso pri mizarju.«	Vztrajam na konkretnem odgovoru. Brezpogojno se zaveže k aktivnosti. Mu ponudim svojo pomoč in pomoč cele institucije. Pokaže svoja čustva. Ne more pristati na delo z drugimi. Mu dam možnost, da prevzame iniciativo. Ponudi predlog in svoj aktiven prispevek. Ga sprejemem z odobravanjem. <i>Nakažem na najini neodvisni poti.</i> <i>Ga podprem v želji po avtonomnosti in izrazim svoje zadovoljstvo z njim.</i> Se še enkrat opraviči za svoja pretekla dejanja, ki pa jih ne konkretizira. Možno, da to ni njegova izbira, ampak zgolj varnostni mehanizem, ki ga je sprožila njegova potreba po pripadnosti. Odkril je še en interes. Se ne more odločiti. Mama se ne strinja s sinovimi odločitvami. Projicira svoje želje. Alana opozorim na pomembnost lastne odločitve, mamu na omejenost njenih pristojnosti. Se odloči za dokaj težavno šolo. Njegove želje niso kompatibilne z njegovimi sposobnostmi. Se želi posvetovati z menoj. Mu povem svoje mnenje, ki je drugačno od njegovega. <i>Ilustriram njegovo učno in delovno podobo, kot jo vidim sama. Omenim možnost, ki se mi zdi, da bi mu bila bolj pisana na kožo.</i> Prvič sliši za to možnost. Očitno še ni slišal zanjo ali pa jo je zaradi tujke, nalašč preslišal. Mu bolj natančno in preprosto razložim.
---	--

»Ali si lahko privatnik s triletno šolo?« »Če boš želel postati privatnik, boš še zmeraj lahko nadaljeval šolanje. Ne naloži si preveč na rame. Če boš pretiraval, se ti lahko zgodi, da ne boš niti privatnik niti mizar.« Odločil se je za mizarja v dualnem sistemu. Zdaj je potreboval delodajalca, ki bi ga sprejel na prakso. Ker so bili doma zmedeni in prestrašeni, me je mama povabila, da jima z očetom razložim situacijo. Z veseljem sem sprejela, saj je bila to enkratna priložnost, da spoznam tudi očeta. ** 23.02.2001 Vsi so bili doma. Mama, oče, starejši brat in Alan. Z mamo in očetom smo sedeli za mizo, Alana in brat sta v tišini gledala televizijo, kot da se ju to ne tiče. Oče je začel: »Ksenija! Daj ti meni lepo kaži, kamo če moj Alan u školu?« Fanta sta se valjala od smeha po kavču. Starejši se je smejal: »Kakšno sramoto ti dela!« Alan je rekel: »Kaj butaš? Govori slovensko.« Mama se je opravičevala. »Moj mož ne govori niti besede slovensko.« Oče se je nerodno nasmihal in s pogledi begal od enega do drugega. Umirila sem jih, da me to nič ne moti, dokler se razumemo. Razložila sem jima kaj pomeni dualni sistem in apelirala na očeta, da v službi vpraša nadrejene, če imajo pri njih kakšne možnosti. Oče je bil zmeden in se je želel umakniti: »Ja tu ništa ne mogu.« »Vprašajte šefa. Morda pa so kakšne možnosti,« sem bila vztrajna. »Vprašaj! Če se bojiš, bom jaz poklicala? Moj mož nič ne	Bolj kot šola, ga zanima finančni vidik poklica. Mu ne razblinim želja po boljši finančni preskrbljenosti. Subtilno ga opozorim na njegove sposobnosti in na možnost negativnega izzida. Odstopi od svoje prvotne želje in se odloči za moj predlog. Za vpis na šolo mora izpolnjevati določene pogoje. Starši se želijo z menoj posvetovati o Alanovem šolanju. Odkar delam z Alanom, se je oče prvič vključil v načrtovanje fantove prihodnosti. Upam, da bom očeta lahko pripravila za intenzivno sodelovanje. S svojo prisotnostjo nakažejo pomembnost tematike za vse. Oba starša sta pripravljena na pogovor iz katerega sta otroka izvzeta. Oče je iniciator razgovora. Ne govori jezika kulture v kateri so rojeni njegovi otroci. Oba otroka se očetu iz sramu posmehujeta. Starejši brat se dela, da mu je vseeno, občutke sramu prenaša na Alana. Alan je v svoji jezi zelo nespoštljiv do očeta. Mama skuša opravičiti moža in sinova. Oče išče podporo v družinskih članih. <i>Skušam umiriti nerodno situacijo, tako da podprem očeta in posledično tudi ostale.</i> <i>S preprostimi shemami razjasnim neznane pojme.</i> <i>Očeta povabim k sodelovanju pri načrtovanju sinove prihodnosti. S tem mu pripišem pomembno vlogo.</i> Odgovornost se mu zdi prevelika. Se postavi v pozicijo nemoči. Mu nakažem zelo preprosto opcijo, ki ne terja veliko truda in znanja. Mama je jezna nanj in se meni opravičuje. Ga
---	---

zna sam,« se je jezna obrnila k meni. »Oči, vprašaj!« V pogovor se je vključil tudi Alan. »U redu,« je na sinovo prošnjo odgovoril oče. Nisem bila prepričana, da bo res. Očitno je vprašal, nadrejeni so privolili, mama je uredila papirje, jaz sem jih izpolnila, Alan jih je nesel na šolo. ** 06.03.2001 V atriju sem se pogovarjala s fanti, ki so kadili. Tudi Alan je bil zraven. V tistem trenutku je prišel mimo učitelj, ki ga je učil tehnični pouk. Ker so bili na svojem teritoriju, so bili vsi, z Alanom na čelu, pogumni: »Tovariš! Ste za en biljard?« Ne da bi odgovoril na provokacije, je vstopil k nam. Obrnil se je name in na Alana, ki je stal poleg mene: »Ali vidva s temle Kljukcem kaj sodelujeta?« »Seveda sodelujeva.« »Zakaj me pa danes ni poslušal in mi je zlomil žago,« me je prekinil. Alan je lezel vse bolj k meni in se nerodno nasmihal. Učitelj pa je kar nadaljeval: »Tudi izdelka noče narediti. Temu primerna bo ocena. Zadnje čase ni vse tako, kot bi moralo biti. Nekaj bo treba narediti.« »Obljubiva, da se bova potrudila,« sem zatrdila v imenu obeh, saj se je Alan skrival za mojim hrbtom. »Ta izdelek delaš zame. Potrudi se,« sem mu rekla, ko je učitelj odšel.	izključi kot nesposobnega in ponudi lasten prispevek. Alan je vljuden do očeta, ko ga prosi za pomoč. Na sinovo prošnjo odgovori pritrdilno, s prizvokom negotovosti. Dvomim v očetove besede. Oče je izpolnil svojo obljubo. S skupnimi močmi smo zadevo uredili. V skupini se počuti varnega, zato povabi učitelja na merjenje moči. Učitelj se ne spusti na njegov nivo. Njegov neformalen pristop sem razumela kot poskus približevanja, oddaljevanja od togih šolskih okvirov. Pritrdim na njegovo vprašanje. Kot da omalovažuje najino delo. Alanovo neposlušnost razume kot osebni napad nase. Alan se očitno zaveda svoje krivde in išče podporo pri meni. Učitelj me opozori na že dalj časa trajajoče Alanovo nesodelovanje. Zahteva pozitivne spremembe. <i>V mojem in Alanovem imenu se zavežem k aktivnemu pristopu. Alan se ne upa soočiti z učiteljem.</i> Ga ne grajam, apeliram le na najin odnos.
--	--

*** 13.03.2001 Ko sem šla v svetovalno službo, sem na šolskem hodniku zopet srečala učitelja tehničnega pouka. »Kako je z Alanom,« sem ga vprašala. »Včeraj je bil pri meni sicer priden, drugače je pa neznosen. Povej mu, da ga lahko en dan pred valetu izključimo iz šole.« Ker je hitel v razred, ga nisem več ustavljala. Mi bo že svetovalna delavka povedala kaj več. »Učitelji so trenutno zelo občutljivi. V njegovem razredu je prišlo do incidentov, ki smo jih morali prijaviti policiji. Pri pouku so nemirni, ocene so vsem drastično padle, učitelji zaostajajo z učno snovjo. Razrednik bo sklical izredni razredni učiteljski zbor. Alan ne izstopa posebej, ima pa svojo zgodovino. Pri nobeni neumnosti ni zraven. Ko drugi naredijo škodo, on stoji v ozadju in se škodoželjno smeji. Če razrednik ne bo več njegov zaveznik, bodo učitelji vztrajali na izključitvi iz šole. Nobena od naju mu pri tem ne bo mogla pomagati.«	<i>Grem v šolo.</i> <i>Se pozanimam o morebitnih spremembah v Alanovem obnašanju.</i> Učiteljeva pohvala in kritika sta abstraktni, ne povesta veliko o Alanovih dejanjih. Kritiko podkrepi z grožnjo. Natančnejše informacije si obetam od svetovalne delavke. Najprej opraviči učitelje. Klima v razredu je za Alana trenutno zelo nevzpodbudna. Učitelji se zatekajo k izrednim in drastičnim ukrepom. Kritike ne letijo konkretno na Alana, ampak so bolj kolektivnega duha. V učiteljih se prebujajo stare zamere do Alana. Še vedno je negativno nastrojen proti šoli in ga težave šolskih delavcev razveseljujejo. Dober odnos z razrednikom je njegova zadnja možnost. S svetovalno delavko ne igrava nobene vloge.
*** 13.03.2001 Seveda je bil radoveden: »Kaj je bilo danes v šoli?« »Nič dobrega. Učitelji si želijo tvoje izključitve iz šole. Tudi razrednik ni več na tvoji strani. V kratkem bo sklical razredni učiteljski zbor, kjer bodo odločali tudi o tvoji izključitvi. Vse kar sva naredila v teh dveh letih, boš zdaj vrgel stran.« Govorila sem z mirnim in žalostnim glasom. Tako sem se tudi počutila. Solze so padale na mizo, nad katero je slonel. Prijela sem	<i>Želi zvedeti, kaj se govori o njem.</i> <i>Mu povem, da ne odobravam tega, kar počne.</i> <i>Posredujem mu dejstva.</i> <i>Ga spomnim na ves trud, ki sva ga vložila in namignem na njegovo lahkomišelnost.</i> <i>Pokažem svoja čustva.</i> Ne zmore besed. Z jokom pokaže, da je žalosten.

ga za ramo in pustila, da se je zjokal do konca. »Od jutri naprej bom čisto priden, boš videla.« »To je tvoja edina možnost. Pojutrišnjem bova šla skupaj k razredniku, da se pogovorimo.« Pogovor sem končala, saj je natančno vedel, kaj je delal narobe in kaj mora narediti. **	Dovolim, da izrazi svoja občutja in jih sprejemem. Solze delujejo pomirjujoče nanj. Tudi zaradi najinega odnosa v njem dozori sklep o drugačnem ravnanju. <i>Se strinjam z njegovim predlogom.</i> <i>Predlagam soočenje.</i> <i>Ne dolgovezim.</i>
15.03.2001 Pri razredniku situacija ni izgledala tako katastrofalna. »Razred je obupen, kar je za seboj potegnilo tudi Alana. Vendar njegova vedenjska problematika ni tako pereča, ocene pa so drastično padle. Vidva poskusita popraviti ocene, jaz se bom pogovoril z učitelji.« Nato se je obrnil na Alana: »Veš kaj je tvoja naloga?« Fant je bil tiho, zato sem ga nežno dregnila. »Da sem priden,« je zašepetal. »Priden si že. Prosim te samo, da se ne režiš učiteljem v obraz, ko jim tvoji sošolci kakšno ušpičijo. Ali lahko to narediš?« »Ja,« je olajšano izdihnil. **	Razrednik je še vedno njegov zaveznik. Pogaja razred in opozori na vpliv vrstnikov. Vedenje je sprejemljivo. Učni uspeh se je poslabšal. Predlaga aktiven prispevek vseh treh. Z Alanom ravna kot s partnerjem v razgovoru. Namiguje na njegov delež. Si ne upa vstopiti v razgovor. Abstrakten opis svojega vedenja je največ, kar v tistem trenutku zmore. Pohvali njegova dobra ravnanja. Ga z njegovimi besedami sooči z dejanji, ki niso sprejemljiva. Mu da možnost za pogajanje.
19.03.2001 Drugo konferenco osmega razreda je zaključil z grajama pri fiziki in angleščini. O vedenju je svetovalna delavka rekla takole: »Ni ravno blestel, posebej negativno izstopal pa tudi ne.« **	Učni uspeh mu je padel. Vedenje je v mejah sprejemljivega.
25.05.2001 Bližal se je finale osmega razreda, s katerim je opravil brez težav. V šoli nad vedenjem niso imeli pripomb, negativne je popravil, razred je zaključil z zadostnim uspehom. S sodelavcem naju je povabil na valeto. Ko sva ga prišla iskat, nama je podaril stensko uro, ki jo je izdelal pri tehničnem pouku.	Izpolni obljubo. Njegovo vedenje je sprejemljivo. Konča osnovno šolo. Želi deliti svoje uspehe z nami. Z osebnim trdom se zahvali za pomoč.

**

10.06.2001 →

Že sama intenziteta najinega odnosa in dela naju je implicitno usmerjala k umirjanju, k neke vrste oddaljevanju. Seveda je to oddaljevanje tudi in predvsem posledica Alanove rasti in približevanja k samostojnosti. So stvari, ki jih danes zna, zmore in želi narediti brez mene. V skupino zahaja kot prostovoljec, ki nam pomaga pri fizičnih opravilih in s svojim zgledom pozitivno vpliva na mlajše člane.

Zaokroživa najino delo in odnos.

Alan je prerasel težave, je razvil sposobnosti za reševanje problemov.

V skupini ima drugačno vlogo, je akter samopomoči.

5.2. Evalvacija komentarja po Petru Lüssiju

Peter Lüssi (1990: 81-94) je oblikoval nelinearni model v obliki systemskega nauka o socialnem delu. Gre za nauk, ki je specifičen za socialno delo, je usmerjen k praksi in hkrati sledi individualni specifični logiki vsakega posameznega socialnega problema, ter išče morda tudi nekonvencionalne rešitve problema. Ta nauk sledi naslednjim sistemskim principom ravnanja:

a) NAČELO VSESTRANSKE KORISTNOSTI

VSESTRANSKA KORISTNOST	KOMENTAR
Strokovni delavec si prizadeva za problemsko rešitev, ki je koristna za vse udeležene v problemu ne glede na to, ali so njegove stranke ali ne. Socialni problem je optimalno rešen, ko dospejo vsi udeleženci določenega problema s svojimi občutji, s svojimi težnjami in s svojim delovanjem v funkcionalno razmerje, ki pomeni korist zveze.	- <i>Najino sodelovanje se širi iz strogo osebnega kontakta, na sistem družine in šole.</i> - Nastopim kot Alanova zagovornica. Opozorim na najine težave, ki niso nastale samo po Alanovi krivdi. - Ga opozorim na trenutno čustveno napetost obeh (njega in učiteljice). - Je ne obremenjujem s težavami, ki so bile v preteklosti. Ne želim izpostavljati Alana, ki je v občutljivem obdobju. - Ga pohvalim tudi doma. Preventivno ukrepam pred morebitnimi maminimi pritiski glede ocen. Tudi njo (mamo) razbremenim v tem trenutku neupravičenih skrbi. - <i>Pridem na dom, da ju pomirim.</i> - <i>Mu predlagam, da izbere kazen, ki bo zadela njega, ne pa njegove družine.</i> - <i>Jo (mamo) pomirim, pohvalim sina in s tem tudi njo.</i>

b) NAČELO INTERPOZICIJE.

INTERPOZICIJA	KOMENTAR
Strokovni delavec poišče mesto udeležencev v problemu in si prizadeva tam ostati v celotnem procesu reševanja problema. Strokovni delavec deluje med udeleženci v problemu. Samo s takšne vmesne pozicije lahko deluje učinkovito in sistemsko naravnano, ter ima mediacijsko vlogo.	- Nastopim kot Alanova zagovornica. Opozorim na najine težave, ki niso nastale samo po Alanovi krivdi. - Ponudim pomoč, kot mediator in hkrati zastopnik. - Je ne obremenjujem s težavami, ki so bile v preteklosti. Ne želim izpostavljati Alana, ki je v občutljivem obdobju. - Oba pohvalim. - <i>Jo (mamo) pomirim, pohvalim sina in s tem tudi njo.</i>

c) NAČELO KOMUNIKACIJE (NAČELO KONTAKTA).

KONTAKT	KOMENTAR
Sistemsko usmerjeni strokovni delavec išče stik z vsemi udeleženi v problemu, tudi s tistimi, ki se skušajo temu stiku izogniti.	- <i>Sodelujem z njegovo šolo.</i> - <i>Pojasnim mu namen razširjenega dela. Vprašam ga za dovoljenje.</i> - <i>Dobivam jasnejšo sliko o družinski situaciji. Mami ponudim pomoč.</i> - <i>Mama me povabi na dom – razširjam koncept dela.</i> - <i>Najino sodelovanje se širi iz strogo osebnega kontakta, na sistem družine in šole.</i> - <i>Ne želim Alana spraviti v zadrego. Prihodu na šolo ne pripisujem negativne konotacije. Med vrsticami mu dam vedeti, da delam tisto, kar sva se dogovorila. Vendar ne stopnjujem napetosti in ne povem, da so me iz šole prehiteli.</i> - <i>Takoj stopim v kontakt z učiteljico.</i> - <i>Preventivno pokličem v šolo.</i>

	- <i>Jo seznanim (učiteljico) z mojim delom. Ponudim svojo pomoč in prosim za njeno pomoč.</i> - <i>Upam, da bom očeta lahko pripravila za intenzivno sodelovanje.</i> - <i>Očeta povabim k sodelovanju pri načrtovanju sinove prihodnosti. S tem mu pripišem pomembno vlogo.</i> - <i>Mu (očetu) nakažem zelo preprosto opcijo, ki ne terja veliko truda in znanja.</i> <i>Grem v šolo.</i>
--	---

d) NAČELO INSTRUMENTALNE (KONDUKTIVNE) DEFINICIJE PROBLEMA.

INSTRUMENTALNA DEFINICIJA	KOMENTAR
Konduktivna definicija povezuje v celoto (če je le mogoče) vse za reševanje problema pomembne osebe, glede na skupno dojemanje problema in skupen koncept rešitve.	- <i>Najdeva (jaz in mama) skupno rešitev, ki je ugodna za vse.</i>

e) SOCIALNO – EKOLOŠKO NAČELO.

SOCIALNO – EKOLOŠKO	KOMENTAR
Strokovni delavec mora aktivirati, krepiti, podpirati in funkcionalizirati primarno obstoječe socialne mreže. Poleg tega pa mora posegati v naravna socialna medsebojna razmerja samo toliko, kolikor je to v danih okoliščinah nujno.	- <i>Dobivam jasnejšo sliko o družinski situaciji. Mami ponudim pomoč.</i> - <i>Obljubim podporo v vsakem primeru.</i> - <i>Ponudim pomoč obema (Alanu in učiteljici).</i> - <i>Razbremenim mamo. Postanem tudi njena zaupnica.</i> - <i>Ponudim pomoč obema (Alanu in mami).</i> - <i>Mami ponudim mesto, ki ji pripada.</i>

f) NAČELO POGAJANJA.

POGAJANJE	KOMENTAR
Strokovni delavec skuša iz udeležencev v problemu napraviti udeležence v pogajanju. Prizadeva si problemsko relevantne osebe zbrati neposredno za pogajalsko mizo. Kadar to ni mogoče, se sam vključi kot aktivni posrednik.	/

g) NAČELO SODELOVANJA.

SODELOVANJE	KOMENTAR
Strokovni delavec skuša sodelovati z vsemi, ki so v določenem problemu že dejavni ali pa bil lahko še bili dejavni tretji.	/

h) NAČELO ODPIRANJA PROBLEMA.

ODPIRANJE PROBLEMA	KOMENTAR
Kadar se socialni problem trdovratno zapira pred rešitvijo, si skuša strokovni delavec pomagati s taktikami, ki imajo značilnosti paradoksa. Loti se kake s problemom obremenjene osebe, sproži krizo, okrepi negativno, zahteva kaj nemogočega.	- <i>Vprašam o konkretni in trenutno skoraj najpomembnejši temi v njegovem življenju.</i> - <i>Vztrajam na konkretni, a očitno občutljivi temi.</i> - <i>Ga povabim v skupino, razširim koncept dela, združim prijetno s koristnim. Povabilo formuliram v obliko provokacije.</i> - <i>Hkrati Alana tudi neverbalno povabim na razgovor, oziroma zahtevam, da se pogovoriva. Skušam se izogniti kakršnikoli pre nagljeni besedi, za katero bi mi lahko bilo kasneje žal.</i> - <i>Dam mu priložnost za zagovor.</i>

	- Ne odstopam od pogovora. Ponudim mu, da je moj enakopraven partner. - <i>Jaz načnem temo za katero vem, da je vzrok njegovega nezadovoljstva.</i> - Načnem pogovor o šoli. - Vztrajam. - <i>Ga povabim, kot da jaz potrebujem njega.</i>
--	--

5.3. Zaključki evalvacije komentarja po Petru Lüssiju

Sistemske usmerjeni strokovni delavec se bori za to, da pri udeležencih v problemu vzbudi uvid, da bo vsem v največjo pomoč, če bodo upoštevali želje in interese drug drugega. Po poglobljeni analizi lahko rečem, da sem se trudila za koristi vseh udeležencev v problemu. Poudarek mojih prizadevanj je bil vzbuditi Alanov uvid, da so temelj dobrih medčloveških odnosov spoštovanje, upoštevanje in prilagajanje. Tudi v šoli in doma sem opozarjala na pomembnost vzajemnosti v odnosih, na vračanje dobrega z dobrim, na razumevanje mladostniške razigranosti in upornosti.

Dokaj kmalu sem določila mesto vsem udeležencem v problemu. Da je bila situacija zaostrena do take mere, so prispevali tako Alan kot njegova družina in učitelji. Kljub temu, da mi je bil zaradi intenzivnega osebnega in delovnega odnosa Alan v tej problemski situaciji najbližji, sem se trudila delovati čimbolj nepristransko. Lahko rečem, da nisem podlegla sugestijam in apelom nobene od vpletenih strank. Ravno takšna vmesna pozicija mi je zagotovila spoštovanje in upoštevanje vseh udeležencev, ter posledično možnost učinkovitega sistemskega delovanja.

Sledeč načelu komunikacije, sem se trudila poiskati stik z vsemi udeleženci v problemu. Z nekaterimi mi je to uspelo bolj, z drugimi manj. Vsekakor je bil za reševanje opisane problemske situacije najbolj pomemben kontakt in pristen odnos z Alanom. Z Alanom sva razvila zelo osebno odnos skozi katerega je lahko črpal pozitivne izkušnje, prenavljal porušeno samopodobo, predeloval in reflektiral kritične situacije in stiske. Kontakt sem vzpostavila tudi z Alanovo družino, kjer sem bila veliko uspešnejša pri vzpostavljanju odnosa z mamo, kakor pri kontaktih z očetom in starejšim bratom. Tudi v šoli sem vzpostavila

delovne odnose, ki pa v določenih primerih (učiteljica biologije) zaradi premalo intenzivne narave dela niso bili tako stabilni, kot odnos, ki sem ga imela z Alanom.

Načelo instrumentalne definicije problema na operacionalni ravni določa delne cilje in korake, ki vodijo k zastavljenemu cilju. Celotna zgodovina interakcij med mano in ostalimi soudeleženi v problemu je temeljila na majhnih korakih, ki so vodili od enega delnega cilja do drugega, od postopnega izboljšanja učnega uspeha do vzpostavljanja primernosti vedenja in šele na koncu od delne do popolne rekonstrukcije načetih in porušeni medosebnih odnosov. Instrumentalna definicija problema pomeni skupno dožemanje problema in skupen koncept njegove rešitve vseh udeleženi v problemu. Če so si na začetku pozicije Alana, staršev in učiteljev še nasprotovale, so si bile v nadaljnjih interakcijah vse bolj kompatibilne. Kar pomeni, da so za vse udeležence postali srčika problema njihovi medsebojni odnosi, k rušenju katerih so vsi enakomerno prispevali. "Problem ni bil več razvajan in zloben mulc ali zateženi učitelji in starši". Vsi so se imeli možnost pogledati v zrcalu in odgovornost za spreminjanje sprejeti tudi na svoja ramena.

Alanove najpomembnejše socialne mreže so bile njegova družina, šola in vrstniška skupina, ki pa so bile ob začetku procesa reševanja problema precej nefunkcionalne in nedejavne. Vse tri so tudi pomenile pomemben dejavnik pri zaostrovanju realnosti. Zato sem se trudila pri iskanju možnih poti do cilja aktivirati vse tri. V primeru vrstnikov, je Alanov primanjkljaj delno nadomestila naša vodena skupina, ki mu je pomenila pozitiven zgled in motivacijo tudi v trenutkih, ko je bil sam s prijatelji na ulici. Stalni pritiski s strani šole, oziroma učiteljev, so se umirili, ko so učitelji lahko popustili v svoji obrambni drži. K temu jih je privedel uvid v lastne moči za drugačno ravnanje, ki sem jih nakazala. Napetost doma je popustila, ko je mama spoznala, da nenehno nerganje pripelje do ravno obratnih učinkov. Sproščenost mamine drže je posledično pozitivno vplivala tudi na sina.

Pogajanje ima po Lüssiju (1990: 90-91) prednost pred vsemi drugimi načini opravljanja socialnega dela. Vendar ga sama nisem uporabljala v izrazito direktni obliki, ker je učenec v podrejeni drži proti učitelju. Zato sem raje prevzela vlogo aktivnega posrednika in se z učitelji pogajala za nove, drugačne možnosti. Izkazalo se je, da velikokrat pogajanje sploh ni bilo potrebno, saj so učitelji samoiniciativno popustili v svoji drži ali pa so z odprtostjo sprejemali moje predloge. Ker v odnosu med mano in sinom ni bilo zaostrenih konfliktov, pogajanje v tem življenjskem prostoru sploh ni bilo pomembno. V strogem pomenu besede pogajanja torej

sploh nisem uporabila. Sama sem se posluževala metode, ki bi ji lahko rekli pogajanje zgolj v pogojnem smislu te besede. Kar je lahko bila pomanjkljivost, saj Alanu na ta način nisem omogočila doživeti izkušnje postaviti se zase in sprejemati stališča drugih na drugačen, miren način.

Če načelo sodelovanja predvideva sodelovanje s tistimi posamezniki in skupinami, ki niso udeleženi v problemu, potem lahko rečem, da takšnega načina dela nisem uporabila. Delala sem z Alanom, njegovo družino in učitelji, ki so bili vsi udeleženi v problemu in udeleženi v rešitvi. Morda bi proces reševanja problema lahko šel po drugačni poti, če bi krog sodelovanja razširila tudi na druge, za Alana pomembne ljudi. V mislih imam predvsem njegovega starejšega brata, očeta in pa prijatelje, ki so mu bili velikokrat negativen zgled.

Tudi načela odpiranja problema se nisem držala v strogem pomenu te besede, saj ni bilo potrebe. Dejstvo pa je, da sva z Alanom vse konkretne probleme predelovala skupaj in sproti. Za to sem v veliki meri poskrbela jaz, saj sem vedno znova vztrajala na odpiranju ran, pa če so bile še tako boleče.

Iz vsega napisanega lahko preberemo, da sem se trudila delovati čim bolj integralno in sistemsko. Ker je bila Alanova problemska situacija zelo kompleksna, sem delo organizirala v smeri reševanja praktičnih in psihosocialnih težav. Alanov največji izvor stisk je bil neuspeh na šolskem področju in posledična slaba samopodoba, ter nezadovoljevanje osnovnih potreb. Zato sem na začetku dajala večji poudarek šolskemu, šele kasneje sem se osredotočila na druga življenjska področja. Kljub temu, da nisem uporabila vseh sistemskih ravnanj, je prišlo do pozitivnih sprememb v Alanovi problemski resničnosti. Kar samo potrjuje dejstvo, da v socialnem delu ne veljajo neki univerzalni recepti, ki se jih je potrebno dosledno držati. Veliko več štejejo spoštovanje posameznikove realnosti, prilagajanje človekovi neponovljivosti in fleksibilnost. Torej; Moj delež v procesu pomoči je bil strokoven, fleksibilen, deloven in oseben, se je opiral na konkretno situacijo "tukaj in zdaj" in je šel v smeri reševanja problema skupaj z mladostnikom. Proces se je vršil v zaupnem in delovnem vzdušju. Mladostnik je v meni imel zaupno osebo, je od mene pravočasno dobival empatično sočustvovanje, pozitiven zgled, konkretne odgovore, neodobravanje nesprejemljivih vedenj in suport pri preizkušanju drugačnih oblik reagiranja. Iz tega sklepamo, da je mladostnik imel

možnost sproti predelovati težave in stiske, ter posledično odpraviti nesprejemljive oblike vedenja.

Zavedam se, da celotna raziskava v veliki meri temelji na mojih interpretacijah zapisov in da bi zaradi metode samoevalvacije rezultati lahko bili precej neutemeljeni. Problem bi se lahko pojavil že pri subjektivnem zbiranju podatkov, saj je šlo za moje zapise mojih ravnanj in občutkov in moje razumevanje situacij. Ta dvom je odvečen, saj zgodb nisem pisala retrospektivno, ampak je šlo za moj dnevnik, ki sem ga pisala sproti. V želji po pričakovanih rezultatih, teh zgodb nisem izkrivljala, ampak sem jih samo prenesla iz dnevnika v diplomsko nalogo. Subjektivnost bi mi lahko zameglila pogled tudi pri pripisovanju teoretičnega pomena mojim ravnanjem. Ravno zaradi tega dejstva sem postopek evalvacije podaljšala še za en korak. Zapisom zgodb sem najprej dodala laičen komentar, ki ni obremenjen s strokovnimi okvirji, šele nato sem se lotila teoretičnega kodiranja. Rezultate o strokovnosti mojih ravnanj pa sem se trudila še podkrepiti s prikazom sprememb v mladostnikovem vedenju. Kot pravi Blaž Mesec (1997: 2 –16) je interpretativni pristop popolnoma legitimna oblika kvalitativnega raziskovanja, kjer raziskovalec reflektira tudi svojo vlogo in položaj.

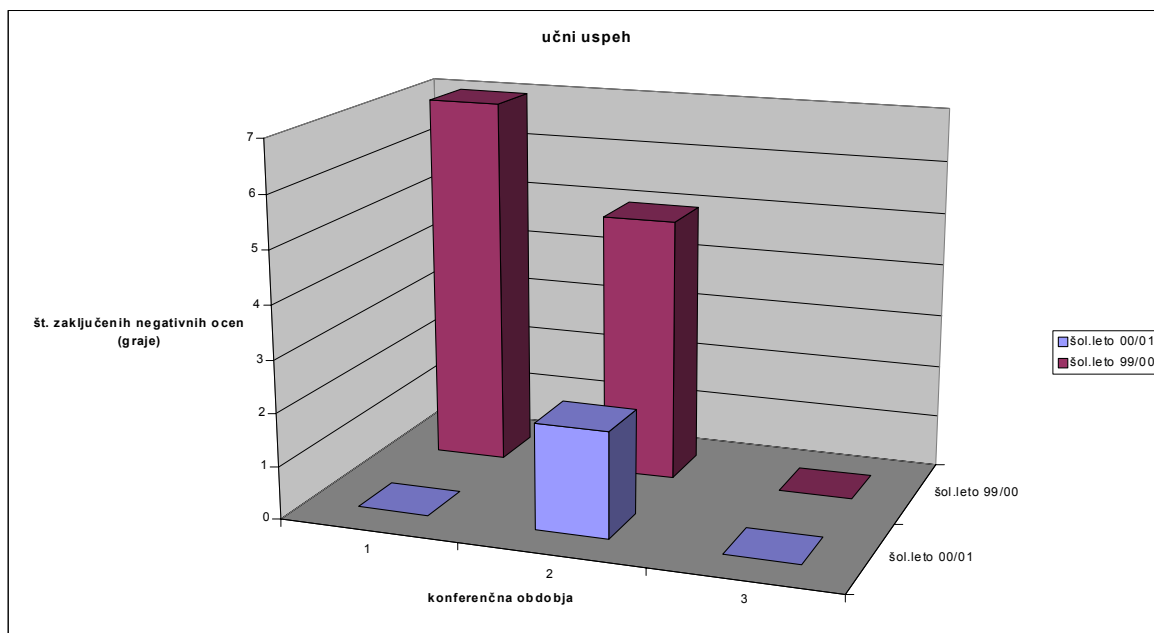
5.4. Evalvacija sprememb mladostnikovega vedenja

Če je bilo moje delo dovolj strokovno in prilagojeno mladostnikovim potrebam in sposobnostim, ter se je vršilo v zaupnem okolju osebnega in delovnega odnosa, potem je Alan imel dovolj prostora, časa in primerne partnerja za razumevanje socialnih težav in posledičnih stisk. Odklonsko vedenje je najbolj izrazita manifestacija nepredelanih težav in stisk. Zato bom za dodatno potrditev dosedanje evalvacije pogledala še, če in do kolikšnih pozitivnih sprememb je v tem času prišlo v Alanovem vedenju. Ko govorim o pozitivnih spremembah v vedenju, mislim na vedenje, ki postopno vse manj odstopa od uveljavljenih družbenih norm.

Pri spremembah v Alanovem načinu življenja, se bom najprej ustavila pri šolskem neuspehu, oziroma uspehu. To pa zato, ker je socialni sistem mladostnika v današnji družbi neločljivo in pomembno povezan s šolsko aktivnostjo. Mladostnik dobi v paketu s šolsko uspešnostjo tudi vstopnice za višji položaj v šoli, družini ali družbi, ter posledično možnost zadovoljevanja

svojih potreb. Medtem ko šolski neuspeh pogojuje nezadovoljevanje osnovnih življenjskih potreb in s tem ustvarja pogoje za tvegane situacije ter odklon.

Iz spodnjega grafikona lahko razberemo spremembe v Alanovem učnem uspehu.

Grafikon 1: Alanov učni uspeh

Razvidno je, da je Alan pristopil v našo skupino in pristal na pomoč, ko mu je v šoli tekla voda v grlo. Dejavnika časovne stiske in neznanja sta bila premočna, zato je Alan kljub trdemu delu 1. semester končal s 7 negativnimi ocenami pri slovenskem in angleškem jeziku, biologiji, zgodovini, zemljepisu, likovnem in glasbenem pouku. 2. semester je zaključil s 5 grajami pri fiziki, biologiji, zemljepisu, likovnem in gospodinjskem pouku. Nato pa je uspešno zaključil 7. razred OŠ. V 8. razredu je začel spodbudno, saj mu 1. konferenca ni prinesla nobene graje, v 2. konferenci je imel zaključeni 2 negativni pri angleškem jeziku in fiziki. Končal pa je brez popravnega izpita.

Kot je videti, je Alan v 7. razredu še krpal luknje v neznanju in gasil požare, medtem ko je v 8. razredu utrdil svojo pozitivno pozicijo. Pozitiven odnos do šole je pokazal tudi s tem, da je bil uspešen pri vseh vzgojnih predmetih, ki se ne ocenjujejo s številčno oceno.

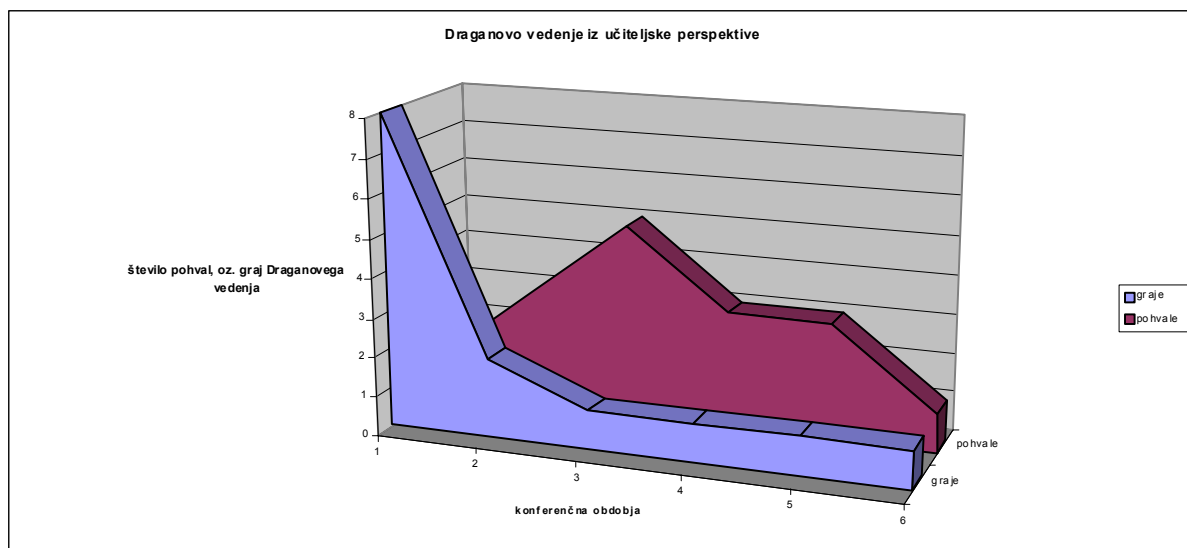
Šolsko uspešnost v pomembni meri pogojuje tudi primernost vedenja ter pozitiven odnos z učitelji. Zato bom v naslednji strnjeni razpredelnici prikazala odzive učiteljev na Alanovo

vedenje v šolskih letih 1999/2000 in 2000/2001. Gre za vse odzive učiteljev, ki so bili izrečeni meni neposredno in ki sem jih v obliki zgodb zabeležila že na prejšnjih straneh.

ŠOL. LETO		POHVALE	GRAJE
1.semester (99/00)	odnos do učiteljev	- razrednik z njim nima težav	- ustrahuje učitelje - fizično obračunava z učiteljicami - žaljiv do učiteljic (pljunil učiteljico) - meje goji le do moške avtoritete
	odnos do vrstnikov	/	- izvaja fizično in psihično nasilje nad vrstniki (pretepi in izsiljevanja)
	odnos do pouka in šolske lastnine	/	- ne sprejema šolskih pravil (dnevno moti pouk, ostaja v šoli po pouku) - nasilen do šolske lastnine (luknja v steno) - ignorantski odnos do pouka (nima potrebščin in domačih nalog)
2. semester (99/00)	odnos do učiteljev	- pozitivne spremembe do (ang, bio)	- nesramen do učiteljic (ang, bio)
	odnos do vrstnikov	- ne pretepa več vrstnikov	/
	odnos do pouka in šolske lastnine	- pozitivne spremembe do predmeta (ang, bio)	- ignorantski odnos do predmeta (ang, bio)
3. semester (99/00)	odnos do učiteljev	- pozitivne spremembe do vseh učiteljev in učiteljic	/
	odnos do vrstnikov	- ni več nasilen do vrstnikov	/

ŠOL. LETO		POHVALE	GRAJE
	odnos do pouka in šolske lastnine	- pozitivne spremembe pri pouku - potrebščine in domače naloge v mejah sprejemljivega - vedenje primerno	- včasih sodeluje pri kakšni vragoliji
1. semester (00/01)	odnos do učiteljev	- ni nasilen do učiteljev	/
	odnos do vrstnikov	- ni nasilen do vrstnikov	/
	odnos do pouka in šolske lastnine	- ne moti pouka	- ignorantski odnos do predmeta (ma)
2. semester (00/01)	odnos do učiteljev	- učiteljičin zaveznik (ang)	/
	odnos do vrstnikov	/	/
	odnos do pouka in šolske lastnine	- pozitiven odnos pri pouku (ang) - vedenje je primerno	- zlomil žago, nima izdelka (tehnični pouk)
3. semester (00/01)	odnos do učiteljev	/	/
	odnos do vrstnikov	/	/
	odnos do pouka in šolske lastnine	- vedenje je primerno	- moralno podpira vrstnike pri neprimernem vedenju

Gornjo razpredelnico sem preoblikovala v naslednji grafikon.

Grafikon 2: Alanovo vedenje iz učiteljske perspektive

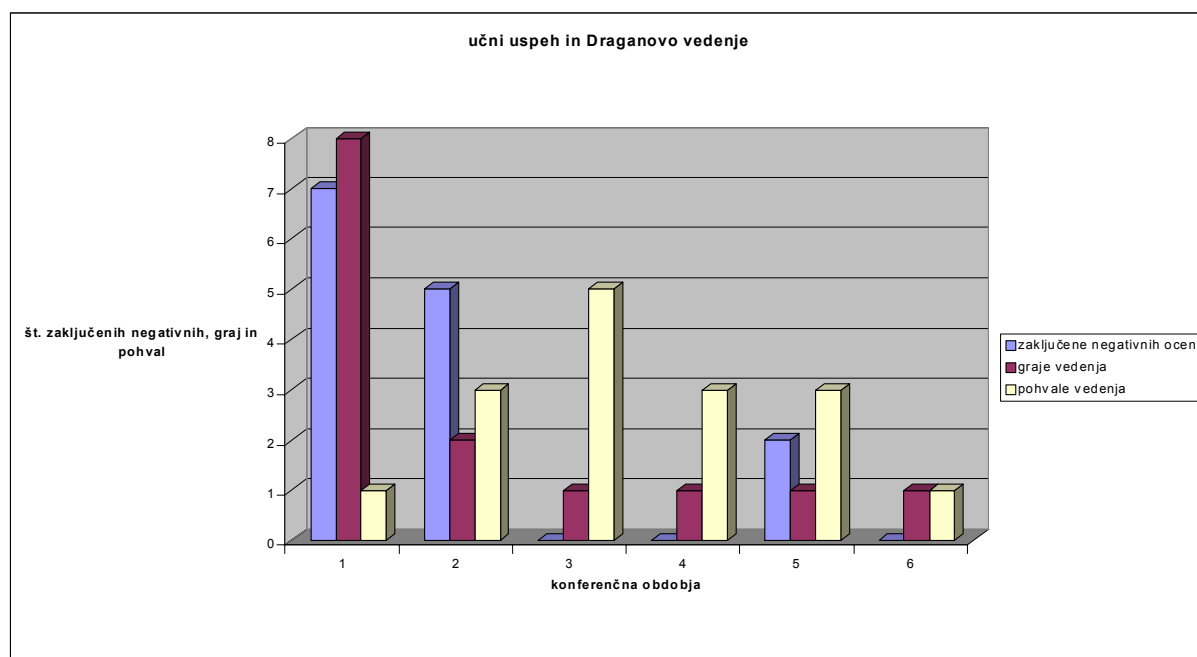
Že na prvi pogled je razvidno, da število graj Alanovega vedenja upada na račun povečanega števila pohval. V prvem semestru 7. razreda je bilo število graj največje, število pohval pa najmanjše. Takrat sva z Alanom sodelovala šele kak mesec ali dva. Ne samo, da je bilo kritik številčno več, le – te so se nanašale na Alanovo izjemno moteče, oziroma skrajno asocialno vedenje. Alan ni bil samo nezadosten učenec in “bully”, ampak je bil predrzen in nasilen tudi do figur avtoritete. V drugem semestru so bile kritike le s strani učiteljic za biologijo in angleški jezik, ki pa sta jim sledili tudi pohvali teh istih učiteljic zaradi sprememb na bolje. Tudi nad vrstnike se ni spravljal več. V zadnjem semestru je bil pohvaljen s strani vseh učiteljev in šolske svetovalne delavke zaradi pozitivnega odnosa do njih samih, do pouka in do sošolcev. Izrečena je bila ena sama graja, ki pa se ni nanašala na noben konkreten dogodek. V začetku 8. razreda so se vrstile pohvale na vseh področjih, ki pa jih je prekinila kritika s strani učiteljice za matematiko zaradi nedelavnega odnosa pri njenih urah. V 2. semestru ga je pohvalila učiteljica za angleščino, medtem ko ga je učitelj tehničnega pouka pogrjal zaradi nespoštovanja pri eni uri. Na splošno so njegovo vedenje ocenili kot primerno. V zadnjem semestru Alan s svojim vedenjem ni bil izrazito izstopajoč niti v slabem niti v dobrem. Učitelji so ga pogrjali, ker ni moralno obsodil svojih sošolcev pri neprimernem vedenju, sicer pa je bilo njegovo vedenje primerno.

Pomemben simptom mladostnikovih stisk je tudi manifestacija odklonskega vedenja doma in na ulici. Ker v tem primeru zaradi odsotnosti staršev, predvsem mame, doma ni bilo zaznati Alanovega motečega reagiranja, bom ta aspekt analize izpustila. Kar pa se tiče življenja izven

šole in doma, sem imela vpogled le v tisti čas, ki ga je Alan preživel pri nas. Seveda bi lahko nadaljevala analizo v tej smeri, če bi predpostavljala, da je bil to tisti čas, ki bi ga Alan sicer preživel na ulici. Vendar bi bila takšna analiza precej površna in pristranska, ker je Alanovo bivanje pri nas predstavljalo le del tistega časa, ki ga ni preživel v šoli ali doma. Poleg tega se je njegovo druženje z nami, oziroma z mano, razlikovalo od prijateljevanja z vrstniki v tem, da je v moji družbi imel nenehen pozitiven zgled, medtem ko v družbi s prijatelji to ni bilo nujno.

5.5. Zaključki evalvacije sprememb mladostnikovega vedenja

Pokazatelje Alanovega vedenja lahko oblikujem samo na šolskem področju. Končne ocene uspeha in vedenja so namreč dovolj relevanten in hkrati evidenten pokazatelj sprememb.

Grafikon 3: Spremembe v Alanovem učnem uspehu in šolskem vedenju

Če primerjamo grafikon Alanovega učnega uspeha in vedenja v šoli, lahko vidimo, da gre za določeno povezanost med izboljšanjem učnega uspeha in zadovoljstvom učiteljev z Alanovim vedenjem. Z rastjo učnega uspeha je rapidno upadlo učiteljsko grajanje Alanovega vedenja. S stabilizacijo ocen pa se je tudi vedenje ustalilo na določeni pozitivni točki.

Podatkov o drugačnosti Alanovih ravnanj na drugih življenjskih področjih žal ne morem primerjati, ker jih v okviru najinega skupnega dela tudi nisem uspela pridobiti. Na podlagi teorije vlog lahko le sklepam na določene pozitivne spremembe doma in med prijatelji. S tem ko je mladostnik uspešen v vlogi učenca, si pridobiva tudi višji položaj v očeh zanj pomembnih drugih odraslih, lahko zadovoljuje svoje potrebe in nima želje po odklonu. Vse to so teoretične predpostavke, ki pa imajo včasih tudi svoje izjeme.

Vseh zaslug za Alanov spremenjen odnos najbrž ne morem pripisati samo mojemu pristopu. Vsekakor ne gre zanemariti dejavnike Alanove osebnostne rasti, ki je v tem starostnem obdobju lahko zelo izrazito prisoten. Kljub temu pa lahko trdim, da je sprejemajoč odnos odraslega do mladostnika, le- temu lahko vir pozitivne potrditve in na ta način dejavnik preprečevanja odklona. Menim, da sem na prejšnjih straneh dovolj razvidno dokazala in z več različnih zornih kotov potrdila, da je v opisanem primeru temu bilo tako. Samo osebnostni razvoj brez pozitivnega zgleda, ponujenih drugačnih možnosti reagiranja, pomoči pri razumevanju zapletene resničnosti v zgornjem primeru ne bi bil dovolj.

6. ZAKLJUČEK

V zaključku želim izpostaviti na eni strani ugotovitve individualnega dela z mladostnikom v okviru projekta Učno–vzgojne pomoči in na podlagi teh ugotovitev na drugi strani oblikovati izhodišča in usmeritve za ustanovitev dnevnega mladinskega centra.

- V iskanju pomoči ni bil Alan nikoli potisnjen v podrejeno vlogo prosilca, ki mora potrkati na desetine vrat in ravno toliko različnim ljudem izpovedati svoje težave. Program UVP ne funkcionira po načelih totalne institucije, zato ima ves čas široko odprta vrata. Ves času Alanovega obiskovanja programa pa sem tudi sama ponujala najrazličnejše možnosti pomoči .
- Najin odnos z Alanom je bil večkrat osebni, zato sem imela kar nekaj težav pri vzpostavljanju mej med svojim privatnim in delovnim okoljem. Vsekakor sem ves čas kazala osebno zanimanje zanj in njegove stiske in sem vzpostavila le potreben minimum osebne in socialne razdalje med nama.
- Pri delu z mladostnikom sem postavljala dosegljive cilje in Alana aktivno vključila v načrtovanje in delo.
- Ves čas sem vzpodbujala k aktivnemu pristopu in bila pri tem tudi sama dejaven zgled. S konkretnimi usmeritvami sem poskrbela za transparentnost dogajanja.
- Tradicionalen način dela s stranko sem nadomestila z delom z udeleženci v problemu in kasneje z udeleženci v rešitvi. Pri tem sem bila tudi sama udeležena.
- Vsi udeleženi akterji smo imeli od procesa reševanja problema neko korist.
- Svojo pozicijo sem v mreži akterjev utrdila nekje vmes, med vsemi ostalimi. Nisem se nagibala niti na eno niti na drugo stran. Na ta način sem si pridobila spoštovanje in upoštevanje vseh udeleženi.
- Kontakt sem vzpostavila z vsemi udeleženi v problemu, najbolj seveda z Alanom.

- V družinske in šolske odnose sem posegala le toliko, kolikor je bilo nujno. Bolj sem se osredotočala na nudenje podpore mami in učiteljem.
- Taktiko pogajanj sem uporabljala le kot aktivni posrednik, kjer sem izključevala element Alanove prisotnosti. Pogosto sem se namreč dogovarjala z učitelji na štiri oči. Alanu na ta način nisem omogočala pozitivne izkušnje postaviti se sam zase v odnosu do učiteljev.
- Iz sodelovanja sem izpustila morebitne pomembne pozitivne dejavnike socializacije. Starejši brat in prijatelji bi mu bili zaradi bližine lahko dober zgled.
- Z zaupnim odnosom sem ga pripravila do tega, da se je bil pripravljen pogovarjati tudi o bolečih temah in lastnemu prispevku k poglobljanju težav.
- Alan je imel možnost sprotnega predelovanja težav in stisk, ter odpravljanja nesprejemljivih oblik vedenja.
- Alan je izboljšal učni uspeh in vedenje v šoli. Z izboljšanjem učnega uspeha je upadlo grajanje njegovega vedenja s strani učiteljev. S stabilizacijo ocen pa se je tudi vedenje ustalilo na določeni pozitivni točki.
- Podatkov o drugačnosti Alanovih ravnanj v okviru najinega skupnega dela nisem uspela pridobiti.
- Alan je na pomembnem življenjskem področju (šola) uspel odpraviti moteča vedenja. Pomemben delež za to nosi moje primerno strokovno ravnanje, najbrž pa je k temu nekaj prispevala tudi njegova osebna rast.
- Kljub interpretativnemu evalviranju so rezultati raziskave veljavni, saj sem ves čas upoštevala metodološka izhodišča kvalitativnega raziskovanja v socialnem delu.

Skupnostni mladinski center predstavlja nadgradnjo obstoječih programov za mlade in omogoča kreiranje dodatne ponudbe in kvalitetnejšo izbiro pomoči in podpore pri odraščanju.

Z novo lokacijo se bodo bistveno izboljšali delovni (prostorski) pogoji za delo Oddelka za mladoletnike, ki izvaja javna pooblastila na področju dela z mladimi kot programa Učno vzgojne pomoči. Hkrati pa se bodo povečale in razširile možnosti za kvalitetnejšo in bolj pestro ponudbo ostalih preventivnih programov za mlade na CSD Ljubljana Moste-Polje (CONA, Korak, Svetovalnica, Info točka Fužine) in ostalih programov za mlade, ki delujejo na področju Most.

Pretekle izkušnje sodelovanja Oddelka za mladoletnike CSD Ljubljana Moste Polje in programa Učno-vzgojne pomoči so pokazale, da je tesna prostorska povezanost potrebna za učinkovito, hitro (kar je še posebej pomembno) in kvalitetno delo z otrokom, mladostnikom in starši. Otrok ali mladostnik, ki je obravnavan na oddelku za mladoletnike CSD Ljubljana Moste Polje in potrebuje podporo in pomoč, bo imel s hitrim in neposrednim vključevanjem v program Učno-vzgojne pomoči več možnosti za reševanje stisk in težav ter stabilizacijo doseženega, kar bi se kazalo tudi na izboljšanih rezultatih dela na oddelku za mladoletnike.

Če povzamemo:

Skupnostni mladinski center bo omogočil:

- kreiranje novih programov in izvajanje skupnih akcij;
- kvalitetnejšo in pestrejšo ponudbo ostalih preventivnih programov CSD Ljubljana Moste Polje;
- kvalitetnejšo in pestrejšo ponudbo ostalih programov za mlade;
- večjo in kvalitetnejšo izbiro pomoči in podpore pri odraščanju;
- kvalitetnejšo učno pomoč;
- boljše sodelovanje s starši in šolami;
- izvajanje večjega števila socialnih in ustvarjalnih delavnic;
- vključevanje večjega števila prostovoljcev v delo z mladimi;
- mreženje z drugimi vladnimi in nevladnimi organizacijami in društvi;
- izvajanje različnih strokovnih predavanj, izobraževanj in okroglih miz;
- izboljšanje delovnih pogojev.

S pridobitvijo prostorov na novi lokaciji se odpirajo možnosti za oblikovanje novega, dopolnilnega programa. Gre za zagotovitev namestitvenega prostora, v katerem bi organizirali enoto za kratkotrajno prebivanje, ki bi omogočala hitrejšo in bolj učinkovito reševanje akutne krizne situacije otrok in mladostnikov, ki se pojavlja v družini, v šoli ali v širšem okolju.

V namestitvenem delu bi otroci in mladostniki stari od 7 do 21 let predvidoma prebivali le kratek čas - toliko, da se umiri akutna situacija in se za njih organizira podpora socialna mreža, ali (če je to potrebno) zagotovi ustrezna strokovna obravnava drugih ustanov. Takšen način organiziranja podpore bi izvajali izključno s soglasjem in sodelovanjem staršev, kar pomeni, da bi šlo za izvajanje podpore celotni družini. Poleg tega bi v smislu celostne obravnave otroka ali mladostnika (v skladu z individualnim načrtom) v reševanje problemske situacije vključili za otroka ali mladostnika vse zanj pomembne osebe in ustanove.

7. LITERATURA IN VIRI

Becker, H. (1963). *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. The Free Press, New York.

Bertaux, D. (1981) *Biography and Society The Life History Approach in the Social Sciences*. Beverly Hills Sage. London

Conger, J. (1985). *Mladostniki*. Ljubljana: Pomurska založba.

Cooper, P. (1999). *Understanding and supporting children with emotional and behavioral difficulties*. Philadelphia: J. Kingsley.

Coser, L., Rosenberg, B. (1969). *Sociological Theory: A Book of Reading*. The Macmillan Company, New York.

Faber, A., Mazlish, E. (1996). *Kako se pogovarjamo z otroki in kako jih poslušamo*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Ferjan, M. (1999): *Organizacija izobraževanja*. Kranj, Ljubljana, Moderna organizacija. (1992): *Vzgoja med gospodstvom in analizo*. Zbornik razprav, Ljubljana, Krt.

Flaker, V. (1995). *Skupinsko dinamična in institucionalna protislovja prostovoljnega dela: Procesi deinstitutionalizacije služb duševnega zdravja v Sloveniji*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana

Giddens, A. (1989). *Sociology*. Polity Press, Oxford.

Gillis, J. R. (1999). *Mladina in zgodovina – tradicija in spremembe v evropskih starostnih odnosih od 1777 do danes*. Šentilj: Aristej.

Gordon, T. (1987) . *Družinski pogovori – reševanje konfliktov med otroci in starši*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke in mladostnike.

- Haralambos, M., Holborn, M. (1999). Sociologija – teme in pogledi. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Heydoren (1992). V Zbornik, Vzgoja med gospodstvom in analizo, Ljubljana, Knjižna zbirka Krt 59.
- Janković, I., Pešić, V. (1989). Društvene deviacije: Kritika socialne patologije. Višja škola za socialne radnike, Beograd
- Jeffe, M. L. (1998). Adolescence. New York: John Wiley & sons.
- Klinar, P. (1985). Mednarodne migracije v kriznih razmerah. Maribor: Obzorja
- Lasch, C. (1992). V Zbornik, Vzgoja med gospodstvom in analizo, Ljubljana, Knjižna zbirka Krt 59.
- Lipužič, B. (1997). Evropska šola med državo in civilno družbo. Nova Gorica, Educa.).
- Lukas, E. (1993). Družina in smisel. Celje: Mohorjeva družba.
- Lukšič – Hacin M. (1995). Ko tujina postane dom, resocializacija in narodna identiteta pri slovenskih izseljencih. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Lüssi, P. (1990). Sistemski nauk o socialnem delu, Socialno delo, 29, 81-94.
- Maksimovič, Z. (1991). Mladinske delavnice. Ljubljana: Sekcija za preventivno delo pri Društvu psihologov Slovenije.
- Mesec, B. (1997). Metodologija raziskovanja v socialnem delu II. Ljubljana. Visoka šola za socialno delo.
- Mesec, B. (1998). Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

- Meško, G. (1997). Družinske vezi na zatožni klopi. Ljubljana: Educa.
- Novak, B. (1995). Šola na razpotju. Radovljica, Didakta.
- Parsons, T. (1965). Social Structure and Personality. Collier Macmillan, London.
- Potočnik, V. (1998). Mladi proti letu 2000. Zbornik: Mladi, ulica, prihodnost. Ljubljana: Salve.
- Ramovš, J. (1995). Slovenska sociala med včeraj in jutri. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
- Satir, V. (1995). Družina za naš čas. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Skalar, V. (1995). Okvirni vzgojni program za delo v vzgojnih domovih, stanovanjskih skupinah, mladinskih domovih in prevzgojnem domu. Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana.
- Skaynner, R., Cleese, J. (1994) . Družine in kako v njih preživeti. Ljubljana: Tangram.
- Tonnies, F. (1999). Skupnost in družba: temeljni pojmi čiste sociologije. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Ule Nastran M., Bečaj, J., Brinc, F., Škoflek, I. (1991). Drugačni otroci in mladoletniki - drugačne metode. Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana.
- Ule Nastran, M. (2000). Sodobne identitete v vrtincu diskurzov. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Ule, M. (1999). Stoletje mladine. Šentilj: Aristej.
- Ule, M., Mihelj, V. (1995) Pri(e)hodnost mladine. Ljubljana: DZS.
- Ule, M., Renner, T. (1998). Raziskovalno poročilo – Prosti čas mladih v Ljubljani. Ljubljana.

Ule, M., Rener, T., Mencin Čeplak, M., Tivadar, B. (2000). Socialna ranljivost mladih. Šentilj: Aristej.

Zaviršek, D., J. Škerjanc. (2000). Analiza položaja izključenih družbenih skupin v Sloveniji in predlogi za zmanjšanje njihove izključenosti v sistemu socialnega varstva, Socialno delo, 39, 6: 387-419.

Židan, A. (2001): Socializacija za multikulturnost, V zbornik Demokratični prehodi II: Slovenija v primerjavi z drugimi nekdanjimi jugoslovanskimi republikami, Ljubljana. Fakulteta za družbene vede, Knjižna zbirka Politični procesi in inštitucije.

Židan, A. (2004): Za kakovostnejša družboslovna znanja: didaktični in znanstveni prispevki Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Knjižna zbirka Profesija

Žmuc Tomori, M. (1983). Pot k odraslosti – kaj je in kaj ni motnja v otrokovem duševnem razvoju. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Žorž, B. (1999). Mladi med željami, pasivnostjo in (ne) smislom, V: Sodobne oblike revščine mladih: zbirka predavanj. Ljubljana: Salve.